

Regeringens proposition

1975/76: 90

med förslag till ny lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.,
m. m.;

beslutad den 29 december 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har tagits upp
i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

LENNART GEIJER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att lagen (1958: 213) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. (häkteslagen) ersätts med en ny lag i ämnet. I anslutning därtill föreslås vissa ändringar i andra lagar.

Den nya häkteslagen föreslås innehålla bestämmelser som avser att underlätta de häktades situation i olika hänseenden. Av principiellt intresse är framför allt de bestämmelser som rör möjligheterna för häktade att få kurativt, socialt stöd, erbjudanden om arbete eller annan samsättning under häktningstiden, gemenskap mellan intagna i häkten samt häktades kontakter med omvärlden genom tidningar, tidskrifter, radio, television, brevväxling, besök och telefonsamtal. Nya regler syftar till att förhindra att inskränkningar i häktads möjligheter till gemenskap och kommunikation med omvärlden tillämpas i större utsträckning än som är nödvändigt. Häktade föreslås också få viss möjlighet att själva omhänderha pengar och andra personliga tillhörigheter. Dessutom innebär förslaget en omreglering av åklagares och häktesföreständares beslutsfunktioner i tillståndsprövningsfrågor.

Den nya häkteslagen avses träda i kraft den 1 januari 1977. Flertalet av de aktuella lagändringarna föreslås dock träda i kraft redan den 1 juli 1976.

1 Förslag till

Lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

Härigenom föreskrives följande.

1 §

Den som är häktad på grund av misstanke om brott eller av annan anledning får ej underkastas mera omfattande inskränkningar i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet.

Häktad skall behandlas så att skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. I den mån det lämpligen kan ske, skall åtgärder vidtagas för att ge häktad det personliga stöd och annan hjälp som han behöver. Sådana åtgärder får dock vidtagas endast om den häktade samtycker därtill.

2 §

Häktad skall senast vid ankomsten till förvaringslokalen visiteras. Därvid skall iakttas all den hänsyn som omständigheterna medger. Om möjligt skall vittne närvara.

Föremål som häktad ej får inneha enligt denna lag eller bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen skall omhändertagas och förvaras för hans räkning.

3 §

Vill häktad vistas tillsammans med en eller flera andra häktade, skall han beredas tillfälle härtill i skälig utsträckning, om lokalförhållandena medger det. Mer än en häktad får också förvaras i samma rum, om det är synnerligen påkallat av utrymmesskäl eller annan särskild anledning. Gemensam förvaring som angivits nu får dock ej ske, om den innebär fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras. I annat fall än som angivits nu får ej förvaras mer än en person i varje rum.

Förvaringen skall ske på sådant sätt att förbindelse mellan häktade som kan antagas påverka varandra i mål eller ärende såvitt möjligt förhindras. Även i övrigt skall häktad, särskilt om han är under 21 år, förvaras så att han ej utsättes för olämpligt inflytande av annan häktad.

4 §

Vid behandlingen av häktad skall hänsyn tagas till hans hälsotillstånd. Häktad som företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, skall så snart det kan ske undersökas av läkare, om ej sådan undersökning uppenbarligen är obehövlig.

Läkares anvisning rörande vården av häktad som är sjuk skall iakttas. Behöver den häktade sjukhusvård, skall sådan beredas honom så snart det kan ske.

Förlossning av häktad kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem.

Om anledning föreligger därtill, skall den som enligt andra eller tredje stycket vistas på sjukhus eller förlossningshem stå under bevakning.

5 §

Häktad skall såvitt möjligt erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning under häktningstiden. Han skall vidare beredas tillfälle att utföra arbete som han själv skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet.

Regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, meddelar bestämmelser om ersättning åt häktad för arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles honom.

6 §

I den utsträckning det lämpligen kan ske bör häktad, om ej annat följer av tredje stycket, ges möjligheter att genom tidningar, radio och television följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av annan förströelse bör tillgodoses i skälig omfattning.

Under förutsättningar som anges i första stycket får häktad själv skaffa sig eller mottaga böcker, tidsskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom förströelse.

I fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott får inskränkningar helt eller delvis göras i hans rätt att ha tillgång till tidsskrifter, tidningar, radio och television, om det är påkallat för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

7 §

Häktad får inneha pengar, värdesaker och legitimationshandlingar i den mån det kan ske utan olägenhet. Han får ej inneha alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel.

I övrigt får häktad, i den mån ej annat följer av denna lag, inneha personliga tillhörigheter och skaffa sig varor eller annat enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

8 §

Häktad skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme, om ej synnerligt hinder möter däremot.

9 §

Brev från häktad till svensk myndighet eller hans offentliga försvarare skall vidarebefordras utan föregående granskning.

Utöver vad som gäller enligt första stycket får häktad avsända eller mottaga brev, om det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt och, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, utan fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Vägras häktad avsända eller mottaga brev utan föregående granskning av dess innehåll, skall brevet kvarhållas men får ej öppnas utan den häktades medgivande.

Om kvarhållande i visst fall av brev från häktad som vistas på rättspsykiatrisk klinik finns särskilda bestämmelser i 9 a § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål.

Vad i denna paragraf är föreskrivet om brev gäller även annan skriftlig handling.

10 §

Bestämmelserna i 9 § andra och tredje styckena är tillämpliga även på försändelse av annat slag än brev eller annan skriftlig handling. Häktad får dock ej mottaga försändelse som har angivits nu, om den kan äventyra ordningen eller eljest medföra olägenhet.

Om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införes i förvaringslokal, får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att häktade ej utan särskilt medgivande får mottaga andra försändelser än brev eller andra meddelanden.

11 §

Häktad får mottaga besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Han får ej mottaga besök som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt. Ej heller får den som är häktad på grund av misstanke om brott mottaga besök som kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, skall en eller flera personer vara närvarande vid besök.

Under förutsättningar som anges i andra stycket kan som villkor för besök föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket.

Om försvarares rätt att sammanträffa med den som är häktad finns bestämmelser i rättegångsbalken.

12 §

Telefonsamtal mellan häktad och person utom förvaringslokalen får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den häktade skall vägras telefonsamtal som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt. Ej heller får den som är häktad på grund av misstanke om brott ha telefonsamtal som kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, skall en eller flera personer på lämpligt sätt avlyssna telefonsamtal. Avlyssning får äga rum endast med den häktades vetskap. Telefonsamtal med hans offentliga försvarare får icke avlyssnas.

13 §

Om missbruk ej kan befaras, kan häktad medges att besöka närstående som är svårt sjuk, närvara vid närståendes begravning eller i annat fall, då synnerliga skäl föreligger, lämna förvaringslokalen för viss kort tid. Under vistelsen utom förvaringslokalen skall den häktade vara ställd under bevakning, om ej sådan tillsyn av särskilda skäl kan antagas vara obehövlig.

14 §

Medför häktad kvinna spädbarn vid intagningen eller föder hon där efter barn, kan tillstånd ges henne att ha barnet hos sig.

15 §

Häktad får beläggas med fängsel

1. under transport och eljest under vistelse utom förvaringslokalen, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl samt

2. i övrigt för att betvinga våldsamt uppträdande av den häktade, om andra medel visar sig otillräckliga och säkerheten oundgängligen kräver det.

Läkare skall så snart det kan ske yttra sig över åtgärd enligt första stycket 2.

16 §

Beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott ankommer det på undersökningsledaren eller åklagaren att

1. avgöra om eller i vad mån hinder för medgivande enligt 3 § första stycket första meningen eller 9—13 §§ eller för tillämpning av 3 § första stycket andra meningen möter på den grund att åtgärden kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras,

2. avgöra fråga om inskränkningar enligt 6 § tredje stycket.

Innebär avgörande enligt första stycket hinder för medgivande eller eljest inskränkning i häktads rätt, skall avgörandet omprövas så ofta anledning därtill uppkommer.

17 §

Vad som sägs i denna lag om häktad har motsvarande tillämpning på

1. den som har anhållits eller gripits på grund av misstanke om brott,

2. den som har intagits i häkte eller polisarrest för förpassning till kriminalvårdsanstalt och

3. den som har tillfälligt placerats i häkte med stöd av 43 § första stycket tredje meningen lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt.

18 §

När någon i annat fall än som avses i 1 och 17 §§ intages i kriminalvårdsanstalt eller häkte för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott eller tages i förvar i polisarrest, skall denna lag, med särskilt beaktande av anledningen till intagningen och dennas varaktighet, gälla i tillämpliga delar, om ej annat föreskrives i lag eller annan författning.

19 §

Om behandlingen i vissa fall av häktad som skall undergå rättspsykiatrisk undersökning finns särskilda bestämmelser i 7 a § lagen (1966:301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977 då lagen (1958: 213) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. skall upphöra att gälla.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål

Härigenom föreskrives att i lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål skall införas en ny paragraf, 9 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 a §

Vill misstänkt som vistas på rättspsykiatrisk klinik enligt 7 eller 9 § avsända brev, får chefen för kliniken kvarhålla brevet, om den misstänkte lider av psykisk sjukdom och anledning föreligger antaga att brevet har ett sådant av sjukdomen påverkat innehåll att dess avsändande kan föranleda betydande olägenhet för den misstänkte. Medger den misstänkte att brevet får öppnas och granskas, får brevet kvarhållas om brevet visar sig uppenbarligen ha ett sådant innehåll som nu har sagts.

Första stycket gäller ej brev som är ställt till svensk myndighet eller den misstänktes offentlige försvarare.

Vad i denna paragraf är föreskrivet om brev gäller även annan skriftlig handling.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall

Härigenom föreskrives att i lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall skall införas en ny paragraf, 36 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 a §

Har överläkare med stöd av 13 § omhändertagit alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel som påträffats hos eller ankommit till den som är intagen på sjukhus med stöd av denna lag, skall den omhändertagna egendomen bevisligen förstöras eller försäljas enligt bestämmelserna om beslagtagna egendom i 2 § lagen (1958: 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. Belopp som erhållits vid sådan försäljning tillfaller staten.

Påträffas alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel inom sjukhus där patienter som intagits med stöd av denna lag vårdas, får berusningsmedlen omhändertagas av sjukhusdirektören eller styresmannen för sjukhuset, om känd ägare till berusningsmedlen ej finnes. Första stycket har motsvarande tillämpning på sålunda omhändertagna egendom.

Bestämmelserna i första och andra styckena har motsvarande tillämpning på injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människroppen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Härigenom föreskrives att i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda skall införas en ny paragraf, 37 a §, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

37 a §

Alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel som påträffas hos eller ankommer till den som är inskriven i specialsjukhus med stöd av 35 § får omhändertagas av överläkaren vid sjukhuset. Sjukhusdirektör eller styresman får omhändertaga alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel som påträffas inom sjukhuset eller sjukhusområdet, om känd ägare till berusningsmedlen ej finnes. Detsamma gäller injektions-spruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen.

Egendom, som omhändertagits enligt denna paragraf, skall bevisligen förstöras eller försälgas enligt bestämmelserna om beslagtagnen egendom i 2 § lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. Belopp, som erhållits vid sådan försäljning, tillfaller staten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

5 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m. m.**

Härigenom föreskrives att 11 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 §

Den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd får i anslutning härtill tillfälligt förvaras i allmänt häkte el-

Den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd får i anslutning härtill tillfälligt förvaras i allmänt häkte el-

Nuvarande lydelse

ler polisarrest, om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

Föreslagen lydelse

ler polisarrest i avvaktan på beslut om anstaltsplacering eller om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-12-29

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Lidbom, Carlsson, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson.

Föredragande: statsrådet Geijer

Proposition om ny lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl., m. m.

1 Inledning

Ett omfattande utredningsarbete har sedan lång tid pågått på kriminalvårdens område. Reformförslag har fortlöpande lagts fram av skilda statliga kommittéer, bl. a. av kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården (KAIK) i betänkandet (SOU 1971: 74) Kriminalvård i anstalt. Inom den år 1971 tillsatta kriminalvårdsberedningen har där efter en del av dessa reformförslag överarbetats och samordnats. I betänkandet (SOU 1972: 64) Kriminalvård förordade beredningen en genomgripande reform av kriminalvårdens organisation och verksamhetsformer. På grundval av beredningens förslag framlade Kungl. Maj:t i 1973 års statsverksproposition (prop. 1973: 1 bil. 4 s. 76—164) förslag till allmänna riktlinjer för kriminalvårdens fortsatta utformning. Dessa riktlinjer godkändes i allt väsentligt av riksdagen (JuU 1973: 15, rskr 1973: 152).

Med utgångspunkt i de sålunda antagna riktlinjerna för det fortsatta reformarbetet har därefter genomförts ny lagstiftning på kriminalvårdens område, bl. a. lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt (i det följande kallad Kral.).

I samband med nu anförda utredningar och reformer på kriminalvårdens område har inom justitiedepartementet uppmärksamhet också ägnats lagstiftningen om behandlingen av häktade, anhållna m. fl. Dessa frågor regleras f. n. i rättegångsbalken (RB), lagen (1958: 213) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. (i det följande kallad häkteslagen), kungörelsen (1958: 214) ang. tillämpningen av samma lag (i det

följande kallad tillämpningskungörelsen) samt i kungörelsen (1958: 215) med vissa föreskrifter om allmänna häkten och polisarrester.

Med anledning av vissa motioner vid 1974 års riksdag med begäran om ny häkteslagstiftning anmärkte justitieutskottet (JuU 1974: 2) att spørsmålet om regleringen av tvångsmedlen enligt RB på sitt sätt är artskilt från den sedan länge påträngande och mera begränsade problematiken hur man lagstiftningsvägen skall kunna åstadkomma praktiska förbättringar för dem som är häktade, anhållna eller gripna. Utskottet förordade för sin del att de i motionerna berörda frågorna snarast skulle tas upp till övervägande i syfte att förslag till ny häkteslagstiftning skulle kunna föreläggas riksdagen inom kort. Utskottet hemställde att detta skulle ges Kungl. Maj:t till känna. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr 1974: 99).

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1974 har jag tillkallat sakkunniga (Ju 1974: 17) för att se över bestämmelserna om häktning m. m. Utredningen (i det följande kallad häktningсутredningen) har främst till uppgift att överväga förutsättningarna för användningen av skilda personella tvångsmedel i straffprocessen.

Inom justitiedepartementet har i mars 1975 upprättats en promemoria (Ds Ju 1975: 8) med förslag till ändrade bestämmelser när det gäller behandlingen av häktade m. fl. Vid utarbetandet av förslaget har beaktats bl. a. ett lagförslag som KAIK har lagt fram i sitt betänkande samt vissa av kriminalvårdsberedningen framlagda synpunkter på behandlingen av häktade m. fl. Vidare har samråd ägt rum med en inom kriminalvårdsstyrelsen tillsatt arbetsgrupp om behandlingen vid häkten m. m. samt med representanter för riksåklagaren (RÅ) och byggnadsstyrelsen. Promemorian innehåller förslag till ny lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. och förslag till tillämpningsförfordning. Promemorian bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av RÅ, hovrätten över Skåne och Blekinge, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, statskontoret, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, statens invandrarverk, länsstyrelserna i Stockholms och Kristianstads län, häktningсутredningen, socialutredningen, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Föreningen Sveriges statsåklagare, Föreningen Sveriges åklagare, Föreningen Sveriges länspolischefer, Föreningen Sveriges polismästare, Föreningen Sveriges skyddskonsulenter och skyddsassistenter, Föreningen styresmän och assistenter m. fl. vid kriminalvårdsanstalterna (SAK), Övervakarnas riksförbund, Svenska fångvårdssällskapet, Svenska skyddsförbundet, Svenska läkaresällskapet, Sveriges läkarförbund, Svenska psykiatriska föreningen, Rättspsykiatriska föreningen, Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering

(KRUM), Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL). Vidare avgavs yttrande av brottsförebyggande rådets (BRÅ:s) arbetsgrupp rörande anpassningsstöd åt straffade med instämmande av rådets verkställande utskott.

LO har bifogat yttrande av Statanställdas förbund. TCO har överlämnat yttrande av Statstjänstemannaförbundet. Länsstyrelserna i Stockholms och Kristianstads län har bilagt yttranden av polisstyrelserna i Stockholms resp. Kristianstads polisdistrikt. Till byggnadsstyrelsens yttrande har fogats en av styrelsen i samråd med kriminalvårdsstyrelsen utförd översiktlig lokalinventering av allmänna häkten.

I detta sammanhang ämnar jag också ta upp vissa särskilda lagstiftningsfrågor som har aktualiserats genom framställningar från riksdagens ombudsman (JO) och som rör dels brevkontroll på rättspsykiatrisk klinik dels omhändertagande av alkoholhaltiga drycker och andra berusningsmedel m. m. på psykiatriska sjukhus och omsorgsvårdens specialsjukhus. Jag ämnar också behandla en av kriminalvårdsstyrelsen gjord framställning i fråga om placering i vissa fall i allmänt häkte av personer som har dömts till frihetsberövande påföljd.

2 Departementspromemorian

I departementspromemorian framhålls att behovet av ändringar i gällande regler och rutiner på häkteslagstiftningens område i första hand gör sig gällande beträffande de personer som är berövade friheten under en relativt lång period. Det bör emellertid inte komma i fråga att göra någon skarp åtskillnad mellan olika personkategorier vid behandlingsreglernas utformning.

Frågor som enligt promemorian påkallar uppmärksamhet vid översynen av behandlingsreglerna gäller bl. a. möjligheterna att ge häktade och därmed jämställda socialt, kurativt stöd, åtgärder för att bereda häktade, som så önskar, tillfälle till arbete eller annan sysselsättning samt åtgärder för att på olika sätt söka minska de häktades isolering.

Den nya häkteslagen bör enligt förslaget i likhet med den nuvarande lagen utformas efter den lagtekniska principen att de materiella bestämmelserna görs tillämpliga i första hand på häktade, varefter i särskilda bestämmelser anges på vilka andra personkategorier som lagen är tillämplig.

Enligt promemorian är möjligheterna att förbättra de häktades situation starkt beroende av tillgängliga lokalmässiga och personella resurser. De nuvarande häktenas byggnadstekniska utformning begränsar möjligheterna att åstadkomma mera radikala förändringar i behandlingssituationen, särskilt när det gäller utrymmen för gemensamhetsvistelser, arbete och fysisk träning.

Vid planeringen av nya häkten och arrestlokaler är det enligt promemorian angeläget att man byggnadsmässigt söker tillgodose de behov som gör sig gällande i fråga om behandlingen av häktade m. fl. När det gäller befintliga häkten måste målsättningen bli mera begränsad med hänsyn till de byggnadsmässiga förutsättningarna. Vissa möjligheter torde dock finnas att få till stånd en lokalmässigt bättre häktesmiljö. I en del häkten kan på sikt ytterligare om- eller tillbyggnader bli aktuella.

Ett fullständigt genomförande av de principer för behandlingen av häktade m. fl. som föreslås i promemorian förutsätter vissa resursförstärkningar, särskilt när det gäller att tillgodose behovet av förbättringar i häktenas byggnadsmässiga utformning. Det framhålls att det därvid uppenbarligen måste bli fråga om en reformverksamhet i olika etapper. De förslag till nya författningsbestämmelser som läggs fram bör emellertid genomföras redan nu.

En bestämmelse om kurativt, socialt stöd åt häktade bör enligt promemorian inte saknas i en ny häkteslag. I 1 § förslaget till häkteslag anges därför att om häktad behöver personligt stöd eller annan hjälp, skall i den mån det lämpligen kan ske åtgärder vidtas för att tillgodose sådant behov om han samtycker därtill. Vidare införs regler som syftar till att öka möjligheterna till frivillig gemenskap mellan intagna i häkten. I 3 § nya lagen anges sålunda bl. a. att häktad som vill vistas tillsammans med en eller flera andra intagna skall i skälig utsträckning tillåtas detta, om lokalförhållandena medger det och det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, kollusionsfara, dvs. fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. I anslutning därtill föreskrivs i förslaget att i fråga om häktad som inte fyllt 21 år särskilt skall beaktas att han inte utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen. För att positivt ge uttryck för angelägenheten av att häktad får möjlighet till sysselsättning under frihetsberövandet föreslås i 5 § en bestämmelse enligt vilken häktad såvitt möjligt skall erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning.

I promemorian understyrks vikten av att de häktade genom häktets försorg — om inte hinder möter — i rimlig utsträckning tillhandahålls tidningar m. m. och olika former av förströelse. I enlighet härmed anges i 6 § nya lagen att om kollusionsfara inte föranleder annat, häktad bör ges möjlighet att i den utsträckning det lämpligen kan ske genom tidningar och, där så är möjligt, genom radio och television följa vad som händer i omvärlden. Vidare föreskrivs att häktads behov av annan förströelse bör tillgodoses i skälig omfattning. När det gäller häktads brevväxling föreslås bestämmelser som ger uttryck för en i förhållande till nu gällande ordning mindre restriktiv hållning i fråga om häktads rätt i förevarande hänseende. Den föreslagna bestämmelsen i ämnet anger att häktad får avsända eller ta emot brev eller annan för-

sändelse, om det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. I uppräknningen av de myndigheter till vilka häktad har rätt att avsända brev utan föregående granskning föreslås vissa ändringar. Även besöksreglerna föreslås omarbetade, i syfte att vidga möjligheterna för häktad att ta emot besök. Sålunda föreskrivs i 10 § förslaget att häktad får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske, dock att han inte får ta emot besök som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt eller kollusionsfara. Vidare föreslås en bestämmelse som möjliggör kroppsvisitation av besökande. Häktads telefonsamtal föreslås reglerad genom en särskild bestämmelse i 11 §, som utformats i principiell överensstämmelse med reglerna om besök.

Departementspromemorian innehåller också förslag till regler som syftar till en klarare gränsdragning av ansvarsfördelningen mellan häktesföreståndare och åklagare i frågor om meddelande av tillstånd till brevväxling, besök m. m. Enligt bestämmelse i 15 § den föreslagna häkteslagen skall åklagarens avgörande avse endast åtgärdens tillåtlighet från kollusionsfaresynpunkt. Med denna begränsning blir det — enligt en i den föreslagna tillämpningsförordningen införd bestämmelse — häktesföreståndaren som i övrigt beslutar i fråga om dessa åtgärder. Därav följer att åklagaren i fortsättningen inte skall pröva om viss åtgärd skall tillåtas med hänsyn till säkerhetssynpunkter. Åklagarens funktion i detta avseende begränsas till en skyldighet att hålla häktesföreståndaren underrättad om förhållanden som har betydelse från säkerhetssynpunkt vid behandlingen av den häktade.

Enligt en föreslagen bestämmelse i 2 § nya lagen skall häktads pengar, värdesaker och legitimationshandlingar inte längre obligatoriskt omhändertas för att förvaras skilt från den häktade. Så skall ske endast när särskilda skäl föreligger därtill. I fråga om vården av häktad som är sjuk föreslås en mer vidsträckt skyldighet än f. n. att föranstalta om läkarundersökning.

Beträffande det närmare innehållet i promemoriaförslaget hänvisas till bilagan.

3 Remissyttrandena

Allmänt sett får promemoriaförslaget ett gynnsamt mottagande av det övervägande antalet remissinstanser.

RA anför att behovet av förbättring i olika avseenden för dem som i straffprocessuell ordning berövas friheten har förstärkts efter den nyligen antagna kriminalvårdsreformen. Sett i ett större sammanhang är det av vikt att sådana frihetsberövanden så långt det är möjligt står i över-

ensstämmelse med de principer som gäller för det kriminalpolitiska reformarbetet. De förslag till förbättringar i fråga om behandlingen av häktade och anhållna som läggs fram i promemorian tillgodoser väl de viktiga synpunkterna att den som är berövad friheten behandlas med tillbörlig hänsyn och att de inskränkningar i hans rörelsefrihet som måste ske skall vara klart påkallade och inte göras mer omfattande eller fortgå längre tid än som är nödvändigt. Någon anledning till erinran mot förslaget föreligger inte. Enligt *hovrätten över Skåne och Blekinge* förefaller skälen för de i promemorian föreslagna ändringarna av reglerna om behandlingen av häktade m. fl. i allt väsentligt vara övertygande. Hovrätten tillstyrker därför att förslagen läggs till grund för lagstiftning. Som föreslagits i promemorian bör den nuvarande häkteslagen och tillämpningskungörelsen ersättas med nya författningar i ämnet. *Rikspolisstyrelsen* har i princip inte något att erinra mot tankegångarna i förslaget, vilka är ägnade att genom skilda åtgärder anpassa lagstiftningen till den pågående kriminalvårdsreformen. *Kriminalvårdsstyrelsen* anför att nuvarande bestämmelser rörande behandlingen av häktade och övriga kategorier som omfattas av häkteslagen visserligen har medgett vissa marginella förbättringar av deras situation. Men dessa förbättringar är otillräckliga och ytterligare förbättringar framstår som angelägna. Sålunda finns enligt styrelsens mening behov av att så långt möjligt begränsa nuvarande restriktioner vad gäller t. ex. brevväxling, telefonsamtal, penninginnehav och rätten till besök. Vidare behöver de häktade få ökade möjligheter till kurativt, socialt stöd. Framför allt måste de häktades isolering från andra intagna och från omvärlden mildras. De i promemorian föreslagna ökade möjligheterna till gemenskap mellan intagna i häkten och till kontakter med omvärlden är i linje med det aktuella synsättet på hithörande frågor. Styrelsen finner det synnerligen angeläget att förslaget i denna del genomförs. Styrelsen vill emellertid understryka att flera av de föreslagna åtgärderna att förbättra de häktades situation är starkt beroende av tillgängliga lokalmässiga och personella resurser. De förslag som läggs fram i promemorian utgör enligt *Advokatsamfundets* mening ett värdefullt bidrag till en nödvändig förbättring i åtskilliga hänseenden av de häktades situation. Samfundet vill i allt väsentligt tillstyrka förslagen. *SAK* hälsar med tillfredsställelse att en bearbetning av gällande bestämmelser angående häktade kommit till stand och nu föreligger i förslag. Naturligen måste kriminalvårdsreformens intentioner slå igenom också på häkteslagstiftningens område. Först i och med den reformens genomförande har personalen vid de allmänna häktena kommit att känna sig definitivt inlemmade i kriminalvården och integrationstanken häkte — anstalt — frivård kan därmed ses som ett faktum. Det mest värdefulla i förslaget till ny häkteslag synes vara att man försöker ge möjlighet till lindringar för de häktade framför allt när det gäller att minska isoleringen, ge kurativt stöd och erbjuda större

möjlighet till sysselsättning. I stort sett har SAK intet att erinra mot förslaget.

Ytterligare remissinstanser som tillstyrker promemoriaförslaget helt eller i det väsentliga är *arbetsmarknadsstyrelsen*, *riksrevisionsverket*, *BRÅ:s verkställande utskott*, *länsstyrelserna i Stockholms och Kristianstads län*, *polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt*, *socialutredningen*, *Svenska kommunförbundet*, *LO*, *Statsanställdas förbund*, *TCO*, *Statstjänstemannaförbundet*, *Domareförbundet*, *Föreningen Sveriges åklagare*, *Föreningen Sveriges polismästare*, *Övervakarnas riksförbund* och *Svenska skyddsförbundet*.

Socialstyrelsen konstaterar att lagförslaget har ett lovvärt humanitärt syfte och att i konkurrensen mellan straffprocessuella säkerhetssyften och den häktades behov av god behandling de senare fått större utrymme. *Svenska psykiatriska föreningen* och *Rättspsykiatriska föreningen* med instämmande av *Sveriges läkarförbund* ansluter sig helt till de grundläggande idéer, som kommit till uttryck i förslaget.

Socialstyrelsen finner det anmärkningsvärt att det på åtskilliga ställen i de föreslagna författningstexterna förekommer sådana uttryck som "i den mån det lämpligen kan ske", "om möjligt", "när särskilda skäl föreligger", "i skälig utsträckning" etc. Häri ligger enligt styrelsens mening en risk för att det på skilda häkten kan utbildas olika praxis när det gäller tolkningen av bestämmelserna. Det får emellertid förutsättas att kriminalvårdsmyndigheterna vidtar erforderliga åtgärder så att syftet med bestämmelserna slår igenom på alla häkten. Också *Föreningen Sveriges frivårdstjänstemän* anser att det finns risk för godtycklig tolkning av de föreslagna bestämmelserna, eftersom dessa till sin karaktär är vagt formulerade. Liknande synpunkter anförs av *Övervakarnas riksförbund*, *Svenska psykiatriska föreningen* och *KRUM*. Sistnämnda instans anser det vara en stor fara för såväl den enskilde som för den samhälleliga demokratin att tjänbara formuleringar tillåts att bredda ut sig i lagtext. Sådana bestämmelser urholkar successivt rättssystemet. Enligt *KRUM:s* mening skall de häktade ha ovillkorliga rättigheter inskrivna i lagen.

Ett stort antal remissinstanser — förutom kriminalvårdsstyrelsen — framhåller det angelägna i resursmässiga förstärkingar av de allmänna häktena så att häktesreformen kan genomföras efter de i promemorian föreslagna riktlinjerna. De resurskrav som gör sig gällande avser såväl häktenas byggnadsmässiga utformning som tillgången på personal av olika kategorier, nämligen personal för bevakningsuppgifter, social-kurativa uppgifter och arbetsledande funktioner. Kraven på resursförstärkingar kommer till uttryck i remissyttrandena från bl. a. *RA*, *BRÅ:s verkställande utskott*, *LO*, *Statsanställdas förbund*, *Statstjänstemannaförbundet*, *SAK*, *Övervakarnas riksförbund*, *Svenska psykiatriska föreningen*, *Rättspsykiatriska föreningen*, *Sveriges läkarförbund* och *länsstyrelsen i Stockholms län*.

Byggnadsstyrelsen vill understryka de svårigheter som finns att tillgoda de lokalbehov m. m. som lagförslaget leder fram till och att reformverksamheten måste ske på lång sikt. Styrelsen har i samråd med kriminalvårdsstyrelsen år 1974 utfört en översiktlig lokalinventering omfattande 18 allmänna häkten. Därvid har gjorts en jämförelse mellan dessa häkten och det påbörjade nya häktet i Kristianstad. Syftet med inventeringen har i första hand varit att klargöra vilka förutsättningar som finns att i de befintliga häktena få lokalytor för gemensamhetsvistelse samt att uppskatta byggnadskostnaderna härför. Inventeringen visar att en utökning av häkteslokalerna kräver relativt stora ingrepp i de polishus där allmänna häkten är inrymda. I ett stort antal fall tvingas övriga brukare av polishusen, bl. a. polismyndigheterna själva, avstå från lokaler för en eventuell utökning av häktena. Kostnadsberäkningarna anger ett preliminärt totalbelopp om 11 milj. kronor i kostnadsläget den 1 april 1974.

Kriminalvårdsstyrelsen berör till en början den av byggnadsstyrelsen företagna inventeringen av möjligheterna att tillskapa gemensamhetsutrymmen m. m. på de allmänna häktena. Tillkomsten av gemensamhetsavdelningar ökar enligt kriminalvårdsstyrelsens beräkning personalbehovet med omkring 40 vårdartjänster. Inventarietkostnaderna beräknas till ca 900 000 kronor. Styrelsen är väl medveten om att en så genomgripande upprustning av befintliga häkten inte kan ske i ett sammanhang. Styrelsen vill också erinra om att den nyligen tillsatta utredningen angående översyn av häktningsbestämmelserna kan komma att föreslå sådana ändringar i dessa bestämmelser att platsbehovet, behandlingens utformning och därav föranlett resursbehov påverkas. I avvaktan på utredningsresultatet finns det anledning till försiktighet när det gäller omfattande byggnadsprojekt. — Styrelsen anger därefter i sitt remissyttrande vissa möjligheter att företa mera begränsade resursförstärkningar när det gäller utrymmen för gemenskap, personalbehov m. m. Styrelsen anför därvid.

Ett sätt att öka möjligheterna till gemenskap utan stora ombyggnader är att två celler utnyttjas som dubbelrum för s. k. samsittning. Detta åstadkommes genom att man installerar dubbla dörrar mellan cellerna. I en första etapp bör detta utföras vid samtliga häkten. Vidare bör — i den mån beläggningssituationen gör det möjligt — dagrum anordnas genom att mellanväggarna mellan tre celler tas bort. Styrelsen räknar med att så kan ske vid ett tiotal häkten. Dagrum kan med lämplig utrustning användas även som motions- och arbetssal. En motionsgård för gemensamhetsvistelse utomhus kan åstadkommas genom att en mellanvägg tas bort mellan två gårdar. Detta är möjligt vid åtta häkten. Styrelsen anser att de byggnadstekniska åtgärder, som här angetts tillhöra en första etapp, är oundgängligen nödvändiga för att de föreslagna bestämmelserna om vistelse i gemenskap ej skall stanna på papperet. Vid de häkten som får möjlighet till gruppgemenskap behöver personalen förstärkas. Även reglerna om förvaring av häktads tillhörigheter, om arbete och samsittning, om tillgång till tidningar, radio, television och annan för-

ströelse samt om besök och telefonsamtal får praktiska konsekvenser för anslags- och inventariebehovet. Sålunda behövs privata låsbara lådor för de häktades förvaring av pengar och andra tillhörigheter. Centralradioanläggningar och eluttag för arbetsbelysning förutsätter samordnade ledningsdragningar. I Kristianstadshäktet införs för första gången en för radio och TV gemensam uttagsenhet. Den saknas i övriga häkteslokaler.

Om nu angivna resursförstärkningar såsom en första etapp sätts in omgående, kan kriminalvårdsstyrelsen tillstyrka att den föreslagna lagstiftningen genomförs redan nu.

Häktningsutredningen framhåller att frågan om häktenas byggnadsmässiga utformning på längre sikt har ett visst samband med utredningens uppdrag. Utredningen har ännu inte tagit ställning i fråga om de personella tvångsmedlens framtida utformning. Mot bakgrund av utredningens direktiv och vad som hittills förekommit under utredningsarbetet kan det finnas skäl att på sikt räkna med en sådan minskning av antalet häktade och anhållna att det finns anledning att iaktta en viss försiktighet när det gäller ombyggnad av befintliga häkten och projektering av nya.

Socialutredningen instämmer i det i promemorian framförda förslaget att den nya lagstiftningen bör genomföras utan hinder av att de lokalmässiga förutsättningarna för vissa av de föreslagna åtgärderna ännu saknas på många håll. En ny lagstiftning bör kunna utgöra ett stöd för det fortsatta utvecklingsarbetet. Åtskilliga reformer enligt förslaget torde dessutom kunna genomföras redan inom ramen för tillgängliga resurser. Sistnämnda synpunkt delas av *Svenska fängsvårdssällskapet*. Även *Domareförbundet* anser att den väntade eftersläpningen på resurssidan inte i och för sig bör hindra att den föreslagna lagstiftningen genomförs redan nu, särskilt inte om förutsatta etappvisa förstärkningar omgående kan sättas in såvitt gäller behovet av ytterligare anstaltspersonal. Även *hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att den nya lagstiftningen bör genomföras redan nu.

Advokatsamfundet vill däremot ifrågasätta om man bör låta den nya lagstiftningen träda i kraft innan det finns faktiska möjligheter att tillgodose de rättigheter och förmåner som genom densamma skall beredas de häktade. Diskrepansen mellan vad som utlovas i lagen och vad som kan presteras i verkligheten måste te sig besynnerlig för de häktade och kanske av dessa uppfattas som en orättvisa.

Föreningen Sveriges frivårdstjänstemän är kritiskt inställd till det förhållandet att ny lagstiftning om behandlingen av häktade m. fl. föregår resultatet av häktningsutredningens arbete eftersom utformningen av förstnämnda lagstiftning hänger samman med frågan om vilka personkategorier som den skall ha tillämpning på. *RFHL* är också tveksamt om det riktiga i att genomföra promemrieförslaget nu med hänsyn till

den pågående utredningen om översyn av häktningsbestämmelserna. Frågan om hur den häktade skall behandlas är på olika sätt sammankopplad med frågan om anledningen till häktningen. Dessa frågor bör därför behandlas samtidigt. De i promemorian föreslagna förbättringarna i de häktades situation bör dock i huvudsak genomföras genast, genom t. ex. en gemensam cirkulärskrivelse från kriminalvårdsverket och RÅ.

Statens invandrarverk, som i princip stöder de förslag som läggs fram i promemorian, saknar en diskussion om hur målet att underlätta de häktades situation skall nås när det gäller häktade utlänningar. Dessa senares isolering kommer att bestå om inte en särskild satsning görs för dem. Även *BRA:s verkställande utskott* framhåller att häktade utlänningar utgör en grupp som bör ägnas särskild uppmärksamhet eftersom deras kommunikationssvårigheter är särskilt framträdande.

Enligt *socialstyrelsens* mening är det med hänsyn till utvecklingen av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet oklart om den nuvarande häkteslagen är tillämplig på de rättspsykiatriska klinikerna. Denna oklarhet bör undanröjas i den nya lagen.

Förslaget att i den nya häkteslagen införa en bestämmelse om kurativt, socialt stöd åt häktade hälsas med tillfredsställelse av flera remissinstanser, bl. a. *socialutredningen*, *Övervakarnas riksförbund* och *Statsanställdas förbund*. *Svenska psykiatriska föreningen* finner det positivt att i promemorian betonas vikten av att kurativa åtgärder inleds redan under häktningstiden. *Rikspolisstyrelsen* anför att de regler som föreslås i fråga om socialt, kurativt stöd torde vara ägnade att lindra den psykiska press som ett, även kortvarigt, frihetsberövande ofta innebär.

Socialutredningen vill understryka vikten av att man bygger ut möjligheterna till social service för dem som häktats på grund av misstanke om brott eller berövats sin frihet med stöd av bestämmelser utanför rättegångsbalken. Särskilt betydelsefullt är att bestämmelser om socialt, kurativt stöd förs in i lag. Beträffande dem som häktats torde behov av stöd och hjälp i stor utsträckning uppstå redan under häktningstiden. Beträffande dem som blir föremål för tillfälligt omhändertagande enligt barnavårdslagen (1960: 97) finns skyldighet att tillgodose deras hjälpbehov redan enligt den lagen. Utredningen anser det viktigt att, som föreslagits i promemorian, bestämmelser om stöd och hjälp införs även beträffande dem som omhändertagits enligt annan vårdlagstiftning, t. ex. nykterhetsvårdslagen (1954: 579) och lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Svenska kommunförbundet anser det helt riktigt att kriminalvårdens frivårdsorganisation tar det primära ansvaret för de personer som omfattas av häkteslagen. Det är också naturligt att kriminalvårdens ansvar för sociala insatser för personer som normalt tillhör den primärkommu-

nala socialvården skall bestå i att vid behov förmedla hjälp. Vilken hjälp som skall sättas in bör kommunen bestämma, i förekommande fall i samarbete med kriminalvårdens frivårdsorganisation. Beträffande vård-, kostnads- och behandlingsansvaret för personer som av en eller annan anledning blir föremål för kriminalvårdande insatser vill förbundet hänvisa till det arbete som pågår i en arbetsgrupp inom BRÅ.

BRÅ:s verkställande utskott framhåller att anhållnings- och häktningstiden i många fall innebär en svår omställningsperiod för den omhändertagne. I särskilt hög grad gäller detta för dem som råkat i denna situation för första gången och därmed saknar tidigare erfarenhet. Kontakten med anhöriga och andra bryts, i många fall utan att den omhändertagne haft tillfälle att förklara den uppkomna situationen. De kurativa insatserna från kriminalvårdens sida bör inledas så snart som möjligt för att motverka eventuella negativa effekter. Om en intagen som redan undergår påföljd inom kriminalvården önskar det, kan det vara lämpligt att redan i detta skede koppla in förordnad övervakare, som bör ges möjlighet att bistå med socialkurativa insatser.

Föreningen Sveriges frivårdstjänstemän framhåller att behovet av kurativa insatser bland anhållna och häktade är stort. En viktig uppgift för frivårdspersonalen på häktena är terapeutiska samtal. Syftet med dessa samtal är bl. a. att få den intagne att tänka framåt och intressera sig för åtgärder som kan förbättra hans situation inför kommande frigivning. Det är angeläget att arbetsuppgifterna systematiseras och fördelas mellan olika personalkategorier. Dubbelarbete och missförstånd skapar missnöje och motsättningar till skada för den intagne. Det är också viktigt att förståelsen och förtroendet för frivårdens verksamhet ökar även bland utredningsmännen och åklagarna.

Enligt *SAK* torde många kurativa och praktiska problem även i fortsättningen komma att ombesörjas av polispersonal. *SAK* anser att alla åtgärder som avser personligt stöd och annan hjälp måste ha föregåtts av samråd med åklagare för att undvika alla risker att försvåra pågående utredning.

Det förhållandet att enligt förslaget stöd- och hjälpåtgärder inte skall få vidtas och underrättelse till socialt organ, myndighet eller skyddskon-sulent inte skall få lämnas utan den intagnes samtycke kan enligt *socialutredningen* i vissa fall få konsekvenser för den intagnes anhöriga. Behov av insatser som syftar till att hjälpa de anhöriga kan finnas även om inte den intagne själv framställt begäran härom eller lämnat sitt samtycke till hjälpåtgärderna. Enligt utredningens mening bör de anhöriga genom kriminalvårdens försorg informeras om möjligheterna till stöd och hjälp. Vidare bör kontakten mellan de anhöriga och de sociala organen underlättas. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser det vara en brist att det i lagförslaget saknas en bestämmelse om skyldighet att anmäla behov av socialhjälp åt häktades anhöriga om anledning föreligger

därtill. På samma sätt som enligt 5 § KraL bör samråd ske med den häktades familj så snart det står klart att häktningstiden inte blir kort. Insättande av behövliga stödåtgärder för närstående ingår som ett led i socialnämnds uppsökande verksamhet och bör inte vara beroende av den intagnes samtycke.

Som framgår av det tidigare anförda är remissinstanserna i allmänhet positivt inställda till förslaget om ökade möjligheter till gemenskap mellan intagna i häkten. Bl. a. *kriminalvårdsstyrelsen* finner det synnerligen angeläget att förslaget genomförs. *Svenska kommunförbundet* instämmer i det allmänna synsätt som präglar promemorian i denna del. Särskilt bör möjligheterna till s. k. samsittning vidgas för bl. a. ungdomar och missbrukare även i fall då vistelsetiden är relativt kort. *Statsanställdas förbund* ställer sig positivt till en utvidgning av samsittningen och gemenskap vid promenader, under förutsättning att större personalresurser skapas så att trygghet i tjänsten garanteras.

Föreningen Sveriges frivårdstjänstemän betonar att lokalmässiga skäl inte får åberopas för att hindra en samsittning. Möjligheten till gemenskap bör som uttalats i promemorian omfatta även utevistelse i promenadgårdar m. m. *SAK* framhåller särskilt behovet av gemenskap för dem som vistas i häkte efter att ha fullföljt talan mot meddelad dom eller som väntar på rättspsykiatrisk undersökning.

Svenska psykiatriska föreningen vill livligt instämma i förslaget om samvaro mellan häktade, i fall där utredningsskäl inte lägger bestämda hinder i vägen, men är tveksam om samsittning verkligen innebär en tillräcklig förbättring av situationen. *Övervakarnas riksförbund* uttalar att stor risk föreligger att de föreslagna bestämmelserna om gemensamt umgänge mellan de intagna inte kommer att få den betydelse som är önskvärd med hänsyn till att fara för undanröjande av bevis ofta kan åberopas som hinder för sådan gemenskap.

Enligt *Statstjänstemannaförbundet* torde det vara mer problematiskt att ordna gemenskap på ett häkte än på en kriminalvårdsanstalt. Vissa i häkte intagna kan sannolikt terrorisera hyggliga intagna, ligor kan råka i konfrontation etc. Gemenskapen torde förutsätta stark kontroll genom hög personaltäthet och noggrann differentiering. Alltför stora gruppbildningar bör undvikas.

Enligt *häktningnutredningen* finns skäl överväga om inte isoleringen för de häktade kan brytas på annat sätt än som föreslagits i promemorian. Ett alternativ som bör undersökas närmare är att införa möjlighet att placera häktade på kriminalvårdsanstalt i gemenskap med där intagna. Principiella hinder mot en sådan lösning bör inte anses föreligga när häktningstiden kan beräknas bli långvarig och den häktade samtycker. Härvidlag kan erinras om de särskilda bestämmelser som gäller för häktade som skall undergå rättspsykiatrisk undersökning. Mot att införa

en sådan ordning även för andra personer som är häktade kan anföras att vissa praktiska problem kan uppstå om olika behandlingsregler skall tillämpas på olika kategorier intagna i en kriminalvårdsanstalt. Vad som främst skiljer de olika kategorierna är arbetsplikten. Med häktningsinstitutets nuvarande utformning får emellertid placering förutsättas komma i fråga endast i sådana kriminalvårdsanstalter som är slutna. Med hänsyn härtill torde de olika behandlingsreglerna inte i praktiken behöva medföra några allvarliga olägenheter. Möjligheter till sådan placering av häktade som det här är fråga om bör enligt utredningens mening med hänsyn till de fördelar som kan vinnas allvarligt övervägas i samband med den nu aktuella översynen av bestämmelserna om behandlingen av häktade och anhållna. En sådan ordning skulle också kunna ge värdefulla erfarenheter för utredningens fortsatta arbete.

Enligt *hovrättens över Skåne och Blekinge* mening torde det kunna ifrågasättas om det inte i den nya häkteslagen — såsom var fallet i strafflagens promulgationslag fram till år 1958 — borde tas in en uttrycklig föreskrift som anger att häktad i princip inte skall förvaras tillsammans med dem som undergår straff eller annan frihetsberövande påföljd. En bestämmelse av sådan innebörd skulle också överensstämma med regeln i art. 10 punkt 2 a) i den av Förenta Nationerna år 1966 antagna konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, till vilken Sverige anslutit sig år 1971. Om en sådan föreskrift skulle tas in i lagen, torde undantag samtidigt böra göras dels för häktad som skall undergå rättspsykiatrisk undersökning (18 § förslaget till häkteslag) och dels för häktad som behöver förvaras på kriminalvårdsanstalts sjukavdelning, dvs. i samma rum som i anstalten intagna.

Föreningen Sveriges åklagare berör det fallet att kollusionsfara — såsom föreslås i promemorian — utgör hinder för häktad att vistas tillsammans med annan intagen. Emellertid kan kollusionsrisken vara lika stor vid en flyktig kontakt som vid samsittning. Det behövs därför alltså jämt en bestämmelse om att det såvitt möjligt skall förhindras att förbindelse äger rum mellan intagna som kan antas påverka varandra i mål eller ärende, anhängigt vid domstol eller hos annan myndighet.

Statens invandrarverk anför att det givetvis är av största vikt att häktad person som är språkligt isolerad i förhållande till personal, radio och TV erbjuds möjlighet till kontakt med någon som talar hans eget språk. Om detta inte är möjligt, kan en intagens isolering ibland brytas även genom aktiviteter där inte språket är avgörande, t. ex. schackspel.

Den i förslaget till häkteslag intagna bestämmelsen att det i fråga om häktad som inte fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han inte utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen föranleder uttalanden av några remissinstanser. *Svenska psykiatriska föreningen* framhåller att en konsekvens av denna föreskrift inte bör få bli att ungdomar i mindre utsträckning än andra får möjlighet till samvaro med andra under häkt-

ningstiden. Enligt *häktningsutredningen* bör beaktas att isolering kan vara särskilt påfrestande för ungdom. Detta motiverar att föreskriften får en generell avfattning utan inriktning på en speciell ålderskategori. Även *Svenska läkaresällskapet* anser att ifrågavarande föreskrift bör omfatta alla häktade oavsett ålder.

De föreslagna bestämmelserna om att häktad såvitt möjligt skall erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig selsättning under häktetiden föranleder ingen erinran från remissinstanserna. Remissinstanser som uttalar sig positivt om förslaget är bl. a. *socialstyrelsen*, *Statsanställdas förbund*, *Statstjänstemannaförbundet* och *Föreningen Sveriges frivårdstjänstemän*.

Bestämmelserna i förslaget till häkteslag om häktads tillgång till tidningar, radio m.m. och annan förströelse föranleder vissa uttalanden. Enligt *socialstyrelsens* mening bör den grundläggande bestämmelsen härom i 6 § första stycket förslaget till häkteslag ges en mer förpliktande utformning genom att det anges att häktad "skall" och inte endast "bör" ges möjligheter, inom i paragrafen angivna gränser, till sådan kommunikation med omvärlden som där sägs.

Beträffande den föreskrift som anger att kollusionsfara kan föranleda inskränkningar i häktads rätt enligt förevarande paragraf anför *rikspolisstyrelsen* att kollusionsfaran inte torde innebära några större problem när det gäller tidningar och annan lektyr. Inte heller torde möjligheten att lyssna på radio medföra några större olägenheter i detta hänseende, i synnerhet om häktena förses med centralradioanläggningar med i cellväggarna inmonterade högtalare. Däremot kan kollusionsfara vid gemensam vistelse i TV-rum motivera inskränkande föreskrifter i relativt sett större omfattning.

SAK menar att centralradioanläggning, med möjligheter till reglering utanför de intagnas bostadsrum, bör ingå som standardutrustning för ett allmänt häkte. *Statstjänstemannaförbundet* rekommenderar att fast radio monteras in i varje cell. Tidningar och tidskrifter bör finnas tillgängliga på häktena. Hur distributionen av tidningar skall ske bör avgöras lokalt med hänsyn till häktets storlek. På en del häkten har korttidsprenumeration prövats med gott resultat. Häktade som har gemensamhet bör också få tillfälle att se television. För intagna med långa häktningstider torde det också kunna bli aktuellt med TV i bostadscellen.

Statens invandrarverk framhåller att tidningar, tidskrifter, böcker och andra medel för förströelse helt naturligt har större betydelse för språkligt isolerade utlänningar än för andra intagna. Varje häkte bör prenumerera på en eller två dagliga tidningar på de mest frekventa språken. Detta gäller också tidskrifter. Också möjligheten till boklån bör ökas. Hos de kommunala biblioteken har under de senaste åren skett en kraftig upprustning i fråga om invandrarlitteratur. Det är viktigt att detta kommer även häktade utlänningar till godo. På detta område bör kon-

takten mellan häktet och invandrarbyrån på orten kunna få stor betydelse. Även *Övervakarnas riksförbund* framhåller att det bör finnas tillgång till information och tidningar på häktade utlänningars egna språk.

Mot de föreslagna principerna för *brevkontroll* har remissinstanserna i allmänhet inget att erinra. *Svenska psykiatriska föreningen* finner det positivt att man lättar på brevgranskningen. *Statens invandrarverk* uttalar att möjligheten till ökad brevväxling är välkommen. Samtidigt framhålls att det måste ordnas bättre möjligheter att översätta utländska brev. *Statsanställdas förbund* anser att lättnader av brevkontrollen kan genomföras men att undantag härifrån bör gälla beträffande dem som är häktade för grova brott och dem som kan förväntas få hjälp med fritagning utifrån.

Föreningen Sveriges frivårdstjänstemän anser att brevcensur för en stor del av dem som f. n. häktas torde vara obehövlig. Reglerna och rutinerna i samband med brevkontroll måste emellertid ses över ytterligare i syfte att förenkla systemet och få en mer enhetlig praxis.

Å andra sidan anför *Statstjänstemannaförbundet* att om de föreslagna reglerna för brevväxling upphöjs till lag, det inte längre torde vara möjligt att hålla narkotikan utanför häktena. Befrielse från brevcensur torde endast kunna ske efter individuell prövning. *SAK* anser att bestämmelserna i 26 § KraL i tillämpliga delar bör föras över till den nya häkteslagen.

Några remissinstanser, nämligen *rikspolisstyrelsen*, *länsstyrelserna i Stockholms och Kristianstads län* samt *polisstyrelsen i Kristianstads polisdistrikt* anser att länsstyrelse liksom f. n. bör ingå i uppräkningsavdelningen av myndigheter till vilka häktad ha rätt att avsända brev utan föregående granskning. Som skäl härför anföras att länsstyrelsen är högsta polismyndighet i länet med befogenhet i disciplinärt hånseende gentemot befattningshavare i den lokala polisorganisationen. Länsstyrelsen har vidare tillsyn över polisarrest och skyldighet att vaka över hur polisverksamheten bedrivs. Enligt *rikspolisstyrelsen*, *länsstyrelsen i Stockholms län*, *polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt* och *Föreningen Sveriges polismästare* bör också polisstyrelsen eller polismyndigheten i det distrikt där brottsutredningen äger rum ingå i uppräkningsavdelningen. *Statens invandrarverk* bör enligt verkets egen uppfattning också omfattas av den ifrågavarande bestämmelsen såvitt gäller brev från utlänningar, såväl sådana som tagits i förvar enligt utlänningslagen som sådana som är häktade. *Svenska kommunförbundet* anser att detsamma bör gälla brev till socialstyrelsen med hänsyn till att häkteslagen omfattar även vissa kategorier som inte är häktade. *Domareförbundet* ifrågasätter om inte brevcensuren bör kunna slopas även såvitt gäller häktads korrespondens med domstol. *Länsstyrelsen i Stockholms län* hävdar för övrigt att häktad i likhet med vad som gäller intagen som behandlas enligt KraL utan

granskning skall ha rätt att avsända brev till svensk myndighet. *Polisstyrelsen i Kristianstads polisdistrikt* ifrågasätter detsamma.

Vad angår den föreslagna särskilda bestämmelsen om möjlighet att införa förbud för häktade att ta emot försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling anför *Statsanställdas förbund* att gåvopaket med livsmedel o. d. bör förbjudas och att sådana varor i stället bör tillhandahållas av häktena på sätt som nu sker.

Övervakarnas riksförbund konstaterar att stor restriktivitet f. n. tillämpas vid landets häkten när det gäller möjligheter till besök av anhöriga, övervakare och övriga. Förbundet framhåller att detta är i högsta grad otillfredsställande. *Svenska psykiatriska föreningen* ser det som positivt att man i den nya lagen lättar på besöksreglerna.

Föreningen Sveriges polismästare anför att faktorer som talar emot ett vidsträckt utnyttjande av besöksrättigheterna är frihetsberövandets kortvarighet och alkoholpåverkan hos den omhändertagne. *Övervakarnas riksförbund* har förståelse för att inskränkningar i besöksreglerna måste gälla i fall när det föreligger risk för undanröjande av bevis. Förbundet vill dock framhålla att den häktade inte ens i sådana fall bör förvägras kontakt med sin övervakare eller kontaktman. Självfallet skall dessa kontakter ske under betryggande kontroll.

Enligt *statens invandrarverk* är troligen häktade utlänningar genomsnittligt i en sämre situation än andra häktade när det gäller besök. En del utlänningar har inte några kontakter över huvud taget i Sverige eller endast ytterst begränsade sådana. Många är ungdomar som saknar familj och släkt i Sverige. Det är viktigt att detta beaktas och att man t. ex. låter kamrater komma på besök. I en del fall kan det vara lämpligt att efter förfrågan hos den intagne ta kontakt med invandrarbyrån, som kan vara behjälplig med att skaffa fram en landsman eller språkkunnig person som kommer på besök. En större insats när det gäller utländska häktades situation bör också kunna påräknas från de frivilliga organisationernas sida.

Några remissinstanser berör uttalandet i promemorian att besöksreglerna i princip torde vara tillämpliga på lekmanövervakare och förtroendeman liksom på socialvårdstjänsteman och tjänsteman vid arbetsförmedling. Enligt *BRÅ:s verkställande utskott* är en sådan bestämmelse motiverad från många synpunkter. Arbetsbelastningen för häktespersonalen skulle kunna öka, om besökare anländer vid olika tidpunkter på dagen. Emellertid kan det vara svårt för exempelvis lekmanövervakare att vara underkastad besöksbestämmelser eftersom det kan förutsättas att de har ordinarie arbetsuppgifter att sköta. Man bör ge lekmanövervakarna möjligheter att bistå sina klienter i så stor utsträckning som möjligt. Deras insatser bör vara arbetsbesparande för häktes-, frivårds- och övrig personal. *Övervakarnas riksförbund* framhåller att

övervakaren eller kontaktmannen måste beredas tillfälle att besöka den anhållne eller häktade på tider som passar honom med hänsyn till det ordinarie arbetet. *Föreningen Sveriges frivårdstjänstemän* anser i motsats till vad som uttalats i promemorian att lekmanövervakare som av skyddskonsulenten och övervakningsnämnden ansetts lämplig, inte skall behöva vara underkastad besöksreglerna. *Svenska kommunförbundet* finner det något märkligt att socialvårdstjänsteman, i motsats till exempelvis frivårdspersonal, även i fortsättningen avses vara underkastad besöksreglerna. *Föreningen Sveriges statsåklagare* framhåller att frivårdspersonal och personundersökare uttryckligen bör anges vara undantagna från besöksreglerna.

Enligt *Statsanställdas förbund* talar säkerhetsskäl för att besök av andra än försvarare, kriminalvårdens anställda, NAV-ledamöter (nämnden för den andliga vården) m. fl. bör vara bevakade. Även om man med metalldetektor kan kontrollera att vapen inte förs in på häktena, kan man inte genom sådan kontroll gardera sig mot införsel av narkotika. Skall undantag från bevakade besök ifrågakomma, bör det ankomma på häktesföreståndaren att i samråd med åklagaren bevilja sådant tillstånd. *Statstjänstemannaförbundet* anser att enskilda besök utan bevakning endast kan ske efter individuell noggrann prövning.

Enligt *Föreningen Sveriges frivårdstjänstemän* måste den i promemorian angivna möjligheten att installera telefonautomater i häktena betraktas som obefintlig. I de fall där en häktad person kan få fri tillgång till telefonautomat torde häktningen vara obehövlig och kunna ersättas med reseförbud eller anmälningsplikt eller båda dessa åtgärder. *Statstjänstemannaförbundet* anser att installerandet av telefonautomater är förenat med olika säkerhetsaspekter som bör utredas närmare. *Statsanställdas förbund* ser däremot positivt på förslaget att ge häktade ökade möjligheter till telefonsamtal.

Såvitt gäller den föreslagna föreskriften om att telefonsamtal med häktads offentlige försvarare inte får avlyssnas kan det enligt *Föreningen Sveriges statsåklagare* på goda grunder ifrågasättas om inte den intagne har rätt till telefonsamtal utan avlyssning även med företrädare för de myndigheter till vilka brev vidarebefordras utan föregående granskning. En bestämmelse om att samtalens tillåtlighet får kontrolleras bör dock införas i den föreslagna tillämpningsförfordningen.

Det föreslagna systemet för prövningen av vissa tillståndsfrågor föranleder uttalanden av ett flertal remissinstanser.

RA hälsar med tillfredsställelse att ansvarsfördelningen mellan åklagare och häktesföreståndare kommer till uttryck i författningstext. Förslaget överensstämmer med *RA*:s egen uppfattning om vad som bör gälla i ifrågavarande hänseenden. Den föreslagna ansvarsfördelningen mellan åklagare och häktesföreståndare tillstyrks också av *Föreningen*

Sveriges statsåklagare, Statsanställdas förbund och Föreningen Sveriges frivårdstjänstemän.

KRUM konstaterar att det beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott även i fortsättningen ankommer på åklagare att bevilja tillstånd till besök, brevväxling, permission, tidningsläsning, radiolyssning o. d. Detta finner *KRUM* djupt otillfredsställande. Åklagaren tillförsäkras härigenom en makt som ger honom ett övertag i förhållande till den misstänkte och dennes försvar.

Häktningsutredningen anför att det skulle kunna göras gällande att åklagarens behörighet enligt de föreslagna reglerna att pröva tillåtligheten av viss åtgärd är begränsad till de fall där häktningsbeslutet grundas på kollusionsfara. En sådan tolkning torde emellertid ge åklagaren alltför begränsade möjligheter att ingripa, t. ex. när nya omständigheter tillkommit efter häktningsbeslutet. Innebörden av dessa regler bör därför vara att frågan om olika åtgärders tillåtlighet oberoende av häktningsgrunden måste prövas av åklagaren. *Riksrevisionsverket* och *RFHL* anser däremot att kollusionsfara bör få utgöra hinder för meddelande av visst tillstånd endast under förutsättning att domstolen åberopat kollusionsfara som häktningsgrund. Beträffande häktade — till skillnad från gripna och anhållna — bör över huvud taget enligt *RFHL*:s uppfattning särskilda inskränkningar inom ramen för själva frihetsberövandet underkastas domstolsprövning. *Svenska fångvårdsällskapet* ger uttryck för uppfattningen att i varje fall överprövningen av beslut i tillståndsfrågor bör företas av domstol.

Häktningsutredningen konstaterar att promemorieförslaget innebär att häktesföreståndaren har en beslutanderätt som inskränks av åklagarens vetorätt. Enligt utredningens mening kan det finnas skäl överväga andra lösningar när det gäller prövningen av dessa frågor. Vissa skäl talar sålunda för att domstolen ges beslutsfunktioner beträffande häktade. Ett system med vetorätt medför dessutom alltid olägenheter. Frågan om överprövning av besluten har inte reglerats i förslaget. Utredningen är inte beredd att f. n. ta ställning till andra alternativ när det gäller att reglera beslutsfunktionerna men kommer att uppmärksamma dessa frågor under det fortsatta utredningsarbetet. I det fortsatta lagstiftningsarbetet på grundval av promemorian bör bl. a. beaktas följande. Häktesföreståndarens beslut torde kunna överprövas enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer av kriminalvårdsstyrelsen och kammarrätt. Enligt utredningens mening bör dock uttryckliga regler härom ges i nya häkteslagen och tillämpningsförfordningen efter förebild av 58—60 §§ *KraL* (jämför 42 § tillämpningskungörelsen till sistnämnda lag). Regler om vem som beslutar bör därvid tas upp primärt i lagen och inte som skett i promemorieförslaget uteslutande i tillämpningsförfordningen. När det gäller åklagarens beslut finns inte någon möjlighet att fullfölja talan till

domstol och det är ovissst om länsåklagare kan överpröva ett beslut av distriktsåklagare i dessa frågor. Enligt utredningens mening är det också förenat med betydande olägenheter om samma åtgärd skall överprövas av olika myndigheter. Som framhållits i det föregående kommer dessa frågor att uppmärksammas i utredningens fortsatta arbete.

Vissa remissinstanser framför kritiska synpunkter på den föreslagna regeln om att häktads pengar, värdesaker och legitimationshandlingar skall omhändertas endast när särskilda skäl föreligger därtill. Även om humanitära skäl kan tala för en sådan regel menar rikspolisstyrelsen att de utredningstekniska intressena bör föranleda att den föreslagna huvudregeln i stället görs till undantag. Enligt styrelsens mening är det i många fall svårt att vid intagningstillfället avgöra om pengar och värdesaker som den intagne medför skall få behållas av denne. Han kan i samband med frihetsberövandet föra med sig såväl penningmedel som värdeföremål, vilka först senare visar sig ha samband med visst brott. Skulle han tillåtas fri dispositionsrätt, medför detta en möjlighet för honom att genom besökande eller tidigare frigivna medintagna låta föra ut medlen och föremålen ur häktet eller polisarresten. Betalningsmedel i form av märkta sedlar kan på detta sätt undandras som bevismedel, pengar kan användas för inköp av otillåtna varor etc. En i häkte eller polisarrest intagen person kan enligt styrelsens mening inte heller sägas ha någon egentlig nytta av att vara i besittning av legitimationshandling. Skall, som förespråkas i promemorian, den föreslagna lagstiftningen genomföras oaktat förändringar i häktenas/polisarresternas utformning inte kan realiseras förrän på lång sikt, kan detta medföra inte önskade konsekvenser. T. ex. kan en person som berövats friheten enligt utlänningslagen tänkas rymma från en polisarrest medförande sitt pass. Polisstyrelsen i Kristianstads polisdistrikt anser att ordnings- och säkerhetsskäl talar för att de nuvarande reglerna bibehålls när det gäller intagna i polisarrest. Polisstyrelsen framhåller att avvisitering är en i praktiskt taget samtliga polisarrest dagligen ofta förekommande rutinåtgärd, som bör få behålla den karaktären. Reglerna bör vara så enkla och klara som möjligt. Enligt polisstyrelsens mening skulle det vara mindre lämpligt och alltför betungande att vid varje avvisitering bedöma om pengar, värdesaker och legitimationshandlingar skall omhändertas eller inte. När det däremot gäller frihetsberövanden av längre varaktighet kan eventuellt föreskrivas att ifrågavarande föremål bör förvaras av den omhändertagne.

Med hänsyn till kollusions- och flykttfaran synes det enligt Föreningen Sveriges polismästare mindre angeläget att den omhändertagne som princip skall få behålla pengar, värdesaker och legitimationshandlingar. En sådan ordning kan också skapa konflikthanledningar. Vad angår kortvariga frihetsberövanden, t. ex. omhändertaganden för fylleri, synes tillräckliga skäl inte föreligga för tillämpning av den föreslagna regeln.

Statsanställdas förbund framhåller att den anställda vårdpersonalen vid såväl riks- som lokalanstalter ofta har negativa erfarenheter av att de intagna själva omhänderhar pengar. En konsekvens har varit ökad insmuggling av ruschgivande medel. Pengarna har också använts för spel med ibland höga insatser och i samband därmed har ibland förekommit bråk och misshandel bland de intagna. Förbundet befarar att likartade problem skulle uppstå även vid häktena om samsittningen vid dessa vidgas och de häktade själva får hand om sina pengar. Installerandet av varuautomater möter också svårigheter. Därtill kommer att personalen betraktar det som en positiv behandlingsuppgift att ta upp beställningar av varor, då man härigenom får bättre möjlighet till kontakter med de häktade. Förbundet avstyrker därför förslaget att de häktade själva skall få ha hand om sina pengar. Däremot tillstyrks förslaget om innehav av värdesaker, under förutsättning att dessa inte äventyrar säkerheten för personalen, liksom innehavet av legitimationshandlingar. Också *Föreningen Sveriges frivårdstjänstemän* anser att den intagne själv skall få ha hand om värdesaker, legitimationshandlingar, foton på anhöriga o. d. Frågan om intagens innehav av egna kontanta medel är enligt föreningens mening mer komplicerad och torde behöva ytterligare utredning.

Enligt *SAK:s* mening bör den ordningen gälla att värde- och legitimationshandlingar förvaras under häktesföreståndarens ansvar. När det gäller pengar bör den ordningen övervägas att häktad som har egna, tillgängliga medel får kvittera ut exempelvis 35 kronor varje vecka och att häktad som saknar medel får bidrag av statsmedel med motsvarande summa. Ett sådant system går relativt lätt att administrera och ger de häktade en likställighet i ekonomiskt avseende. Veckoutbetalningen bör också kunna påverkas av eventuell arbetsersättning som tillkommer den intagne. Inköp av varor torde kunna ske genom varuvagn och tobaksautomater. *Statstjänstemannaförbundet* förmodar att penninginnehavet inte torde vara något större problem när det gäller häktade placerade på mindre enheter. På landets största häkten har man däremot uttryckt farhågor för att låta de häktade inneha egna medel. Enligt förbundets mening bör frågan om penninginnehav bli föremål för ytterligare överväganden. Om möjligt bör man försöka få praktiska erfarenheter vid något eller några häkten. Förbundet är också tveksamt när det gäller innehavet av legitimationshandlingar under häktningstiden.

Socialstyrelsen saknar i det framlagda förslaget bestämmelser om fickpengar för de häktade och framhåller att frågan vid olika tillfällen har aktualiserats från socialnämndernas sida. Enligt styrelsens mening kunde det finnas anledning att i detta sammanhang försöka lösa denna fråga på ett tillfredsställande sätt. *Svenska psykiatriska föreningen* finner det positivt att promemoriaförslaget innebär lättnader i fråga om omhändertagande av föremål m. m.

Övervakarnas riksförbund förutsätter att bedömningen huruvida sär-

skilda skäl föreligger att omhänderta pengar m. m. görs i samråd med kurator och läkare.

Hovrätten över Skåne och Blekinge kritiserar utformningen av den bestämmelse i 2 § förslaget till häkteslag som anger att föremål som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt skall omhändertas och förvaras för den häktades räkning. Hovrätten ifrågasätter om inte uttrycket "fara från säkerhetssynpunkt", som enligt förslaget ersätter det tidigare använda uttrycket "äventyra ordning och säkerhet", är väl så vagt och obestämt som detta sistnämnda uttryck. Om någon ändring anses böra göras av förutsättningarna för omhändertagande av personliga föremål, bör denna ändring därför enligt hovrättens mening snarare gå ut på en precisering av förutsättningarna, så att det i paragrafen klart anges vilka säkerhetsskäl som kan behöva föranleda att föremål omhändertas. Hovrätten vill också framhålla att det kan finnas skäl att omhänderta föremål inte enbart av säkerhetshänsyn utan ibland även av hänsyn till ordningen på förvaringsplatsen. Bestämmelsen bör utformas i enlighet därmed. Vad som sagts nu om uttrycket "fara från säkerhetssynpunkt" i 2 § gäller också användningen av samma eller liknande uttryck i 3 § andra stycket, 9 § andra stycket samt 10 och 11 §§ förslaget till häkteslag. Hovrätten framhåller vidare att 2 § bör utformas så, att den på något sätt anknyts till och går bättre ihop med 7 §, där det anges att häktad får inneha personliga tillhörigheter i enlighet med särskilda bestämmelser.

4 Särskilda frågor

4.1 Om omhändertagande av alkoholhaltiga drycker och andra berusningsmedel m. m. på psykiatriska sjukhus och omsorgsvårdens specialsjukhus

4.1.1 Gällande bestämmelser

I 63 § nykterhetsvårdslagen (1954: 579) föreskrivs att alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, som påträffas hos eller ankommer till den som är intagen på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, får omhändertas av föreståndaren för anstalten. Föreståndaren får även omhänderta alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel som utan att känd ägare finns påträffas inom anstalten. Vad som sagts om omhändertagande av berusningsmedel får tillämpas även i fråga om injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen. Den som lämnar alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel eller injektionsspruta och kanyl till person som är intagen på nämnda anstalter eller eljest hjälper sådan person att komma åt dylika varor kan dömas till böter eller fängelse (69 § nykterhetsvårdslagen). Mot föreskrifterna i nykterhetsvårdslagen svarande bestämmelser finns dels i 88 a och 89 §§ barnavårdslagen (1960: 97) beträffande den som är

intagen i barnhem eller åtnjuter vård inom ungdomsvårdsskola eller vid utskrivningsavdelning som tillhör sådan skola och dels i 63 § KraL.

Bestämmelser om hur omhändertagen egendom skall handhas finns i lagen (1958: 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. Värorna skall förstöras eller försälgas. Belopp som erhållits vid försäljning tillfaller staten.

Enligt 13 § lagen (1966: 293) om beredande av slutn psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV) får den som är intagen på sjukhus med stöd av lagen underkastas det tvång som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården eller för att skydda honom själv eller omgivningen. Med stöd av denna bestämmelse kan överläkaren omhänderta föremål som ankommer till eller anträffas hos en patient och som överläkaren av vårdskäl anser nödvändigt att skilja från patienten under dennes vistelse på sjukhuset. Bestämmelsen ger i praktiken överläkaren samma befogenhet att omhänderta alkoholhaltiga drycker och andra berusningsmedel samt injektionssprutor och kanyler som tillkommer föreståndare och motsvarande enligt 63 § nykterhetsvårdslagen, 88 a § barnvårdslagen och 63 § KraL. Däremot saknas motsvarighet till de i dessa lagrum intagna föreskrifterna om hur skall förfaras med den omhändertagna egendomen. Överläkaren kan därför nödgas utlämna egendomen till den intagne vid dennes utskrivning.

En psykiskt utvecklingsstörd kan oberoende av samtycke tas in i omsorgsvårdens specialsjukhus enligt bestämmelser i 35 § lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (omsorgslagen). Intagning med stöd av denna paragraf kan också ske på grund av domstols förordnande enligt 31 kap. 3 § brottsbalken. I omsorgslagen finns ingen motsvarighet till den laga befogenhet att underkasta patienterna tvång som getts överläkaren m. fl. i 13 § LSPV. Det finns inte heller någon motsvarighet till de befogenheter som medges i 63 § nykterhetsvårdslagen, 88 a § barnvårdslagen och 63 § KraL.

4.1.2 JO:s framställning

JO har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 juni 1974 anført att det är en betänklig brist att frågan om omhändertagande av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel samt injektionssprutor och kanyler är så ofullständigt reglerad för den slutna psykiatriska vårdens och omsorgsvårdens del jämfört med den noga reglerade ordningen inom nykterhetsvården, barnvården och kriminalvården. Bristen kan inte undgå att vålla rättsosäkerhet för patienterna och villrådighet för överläkarna. Enligt JO:s mening bör bristen snarast möjligt botas genom lagstiftning.

4.1.3 Remissyttrandena

Socialstyrelsen och socialutredningen har efter remiss avgett yttrandet över JO:s framställning.

Socialstyrelsen framhåller att inom den slutna psykiatriska vården lik-

som inom omsorgslagens område vårdas i stor utsträckning på samma avdelning både frivilligt intagna patienter och sådana som intagits oberoende av eget samtycke. De patienter som intagits frivilligt kan inte utsättas för tvångsvis meddelade åtgärder. De frivilligt intagna är likväl, som framhållits i förarbetena till LSPV (prop. 1966: 53 s. 185), skyldiga att rätta sig efter sjukhusets ordningsföreskrifter. Det har emellertid inte ansetts närmare vilka åtgärder som kan innefattas i begreppet ordningsföreskrifter. — Frågan hur långt sådana åtgärder kan drivas mot patientens uttalade vilja är svårlöst. Det kan enligt styrelsens mening inte anses tillåtet att personalen med våld tar hand om varor och därefter förstör dem. I stället bör eftersträvas att patienten samtycker till åtgärden. I annat fall kan patienten som yttersta åtgärd få lämna sjukhuset. Då han sökt vården frivilligt får han presumeras ha godtagit de ordningsföreskrifter som gäller. — Socialstyrelsen har fått kännedom om att de nu nämnda frågorna tidigare vållat vissa problem inom allmänpsykiatrin. Dessa har dock inte varit av sådan art att de medfört någon betydande olägenhet i vård- och behandlingsarbetet. Personalen kommer regelmässigt överens med patienterna om hur dessa frågor skall lösas när de blir aktuella. Enligt styrelsens mening är detta tillvägagångssätt även från terapeutisk synpunkt att föredra framför en åtgärd mot patientens vilja. Det kan dock uppstå sådana situationer att åtgärder måste vidtas mot patientens invändningar. Styrelsen motsätter sig därför inte att frågorna rättsligt regleras i överensstämmelse med den principiella lösning JO föreslår. Styrelsen finner inte skäl att beträffande frivilligt intagna frångå nuvarande metoder. För de patienter som vårdas med stöd av LSPV anser styrelsen den nuvarande rättsliga regleringen tillfyllest när det gäller omhändertagande av alkoholhaltiga drycker m. m. som påträffas hos eller ankommit till patient. Det innebär att det är den för vården ansvarige läkaren som beslutar om omhändertagande. Analogt med övrig vårdlagstiftning bör en bestämmelse om förverkande införas. Härutöver bör omhändertagande och förverkande även kunna ske när nu aktuella varor påträffas inom sjukhusområdet utan att känd ägare finns. Beslutet att omhänderta bör i detta fall meddelas av sjukhusdirektören eller styresmannen.

Socialstyrelsen framhåller att frågan om omhändertagande och förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. inte har varit aktuell på samma sätt inom omsorgsvården som inom den psykiatriska sjukvården. I enstaka undantagsfall kan det emellertid enligt styrelsens mening även inom omsorgsvården finnas behov av att mot patientens vilja kunna t. ex. omhänderta alkohol. Styrelsen motsätter sig därför inte att frågan rättsligt regleras även inom detta vårdområde. Bestämmelser om omhändertagande och förverkande bör begränsas att gälla vid specialsjukhus. För övriga institutioner inom omsorgsvården behövs inte sådana bestämmelser. Åtgärderna bör avse samma varor som inom den

psykiatriska vården. Det bör ankomma på den för vården ansvarige överläkaren att besluta om omhändertagande. Omhändertagande och förverkande bör kunna ske även när varorna påträffas inom specialistsjukhusets område och känd ägare inte finns. I dessa fall bör beslutet meddelas av sjukhusdirektören eller styresmannen.

Socialutredningen tillstyrker JO:s framställning.

4.2 Om brevkontroll på rättspsykiatrisk klinik

4.2.1 Gällande bestämmelser

I 13 § LSPV föreskrivs att den som är intagen på sjukhus med stöd av lagen får hindras att lämna sjukhuset och i övrigt underkastas det tvång som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården eller för att skydda honom själv eller omgivningen. Det tvång som kan utövas enligt denna paragraf innefattar inte brevcensur, utan i 15 § har intagits särskilda bestämmelser om överläkares rätt att ta del av och kvarhålla brev eller andra handlingar som ankommer till patient eller som patient önskar avsända. Sådan brevcensur får tillämpas endast om särskilda skäl föreligger och när det gäller handling som patient önskar avsända fordras därutöver att handlingen kan föranleda betydande olägenhet för honom eller annan person för att överläkaren skall få besluta att handlingen skall kvarhållas.

Intagning för sluten psykiatrisk vård enligt LSPV kan ske antingen enligt 8 och 9 §§ efter ansökan med vårdintyg eller enligt 12 § sedan domstol genom lagakraftvunnen dom överlämnat vederbörande till sådan vård. För att någon som påföljd för brott skall kunna överlämnas till sluten psykiatrisk vård krävs i regel att han undergått rättspsykiatrisk undersökning. Han är under den tid undersökningen pågår antingen häktad eller på fri fot. Den som är på fri fot kan dock under vissa förutsättningar som framgår av det följande tvångsvis kvarhållas på rättspsykiatrisk klinik.

Häktad som skall undergå rättspsykiatrisk undersökning kan vara placerad på rättspsykiatrisk klinik, i häkte eller på kriminalvårdsanstalt (7 § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål). Är han i oundgängligt behov av psykiatrisk vård, som inte kan beredas på rättspsykiatrisk klinik eller på kriminalvårdsanstalts psykiatriska avdelning, måste han dock intas på sjukhus med tillämpning av anökningsförfarandet enligt 8 och 9 §§ LSPV.

I 8 § häkteslagen föreskrivs att häktad inte får avsända eller ta emot brev eller annan försändelse med mindre det provas kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Brev som i dessa fall kvarhålls får inte utan den intagnes medgivande öppnas (12 § tillämpningskungörelsen). Om man undantar häktade som beretts vård enligt LSPV, finns

inga bestämmelser som medger brevcensur av vårdskäl mot psykiskt sjuk som är häktad.

Den som är på fri fot och undergår rättspsykiatrisk undersökning kan enligt 9 § första stycket lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål i vissa fall hållas kvar på rättspsykiatrisk klinik. I 9 § andra stycket samma lag föreskrivs att den som är intagen på rättspsykiatrisk klinik med stöd av första stycket får hindras att lämna kliniken och i övrigt underkastas det tvång som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med intagningen eller för att skydda honom själv eller omgivningen. Av förarbetena (prop. 1966: 60 s. 17) framgår dock att man i fråga om rätten att avsända och mottaga brev, inte funnit skäl att behandla tvångsintagen på annat sätt än den som frivilligt vistas på klinik för undersökning.

4.2.2 JO:s framställning

JO har i skrivelse till regeringen den 25 mars 1975 anfört att frågan om brevcensur vid rättspsykiatrisk klinik har aktualiserats i JO:s verksamhet vid ett par tillfällen. Därvid har uppgetts att det inte så sällan förekommer att en psykiskt sjuk intagen vill avsända brev som under inflytande av hans sjukdom fått sådant innehåll att det kan komma att medföra betydande olägenhet för honom när hans tillstånd förbättras.

Det synes enligt JO oegentligt att personer, som uppenbarligen är psykiskt sjuka och senare skall överlämnas till sjukhus för vård enligt LSPV, därför att de befinns vara i oundgängligt behov av sluten psykiatrisk vård, under den tid de som häktade eller tvångsintagna vistas på rättspsykiatrisk klinik inte när vårdskäl övertygande talar för det kan hindras från att avsända brev som kan vålla dem betydande olägenheter och obehag. Från såväl humanitär synpunkt som med tanke på ändamålet med vården synes det vara olyckligt att det inte är sört för att i den intagnes intresse brev han vill avsända kan kvarhållas. JO förutsätter att en kvarhållningsrätt måste strängt begränsas till situationer då ett ingrepp i den intagnes kommunikation med yttervärlden framstår som helt nödvändigt med hänsyn till hans psykiska tillstånd (jfr JO 1974 s. 339). Enligt JO:s mening talar beaktansvärda skäl för att lagändring övervägs i nu angivna syfte. Med den utformning lagstiftningen på området nu har synes ändring i så fall böra ske såväl i lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål som häkteslagen.

4.3 Om placering i vissa fall i allmänt häkte av person som dömts till frihetsberövande påföljd

Enligt 11 § lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m. får den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd i an-

slutning här till tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest, om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

I skrivelse till regeringen har kriminalvårdsstyrelsen nyligen anfört att det sålunda inte finns något stöd i lag för att i avvaktan på placeringsbeslut i häkte kvarhålla den som dömts till frihetsstraff. Styrelsen framhåller att det emellertid visat sig omöjligt — i vart fall vid de större häktena — att omedelbart efter det att en verkställbar dom föreligger besluta om i vilken anstalt den dömda skall placeras. Regionchefen, som i första hand har att fatta beslut i placeringsfrågan, måste ha erforderligt underlag för beslutet tillgängligt och är i praktiken förhindrad att ha differentieringssammanträde varje dag. Styrelsen hemställer därför om sådant tillägg till 11 § lagen om beräkning av strafftid m. m. att tillfällig förvaring i häkte kan få ske i avvaktan på beslut om placering på viss i beslutet angiven kriminalvårdsanstalt.

Enligt 43 § KraL får intagen i anslutning till inställelse vid domstol eller andra myndigheter tillfälligt placeras i allmänt häkte, om det behövs av säkerhetsskäl.

I förutnämnda skrivelse har kriminalvårdsstyrelsen anfört att det även i andra fall än som avses i sistnämnda bestämmelse visat sig föreligga behov av att undantagsvis under pågående verkställighet kunna i häkte tillfälligt placera en i kriminalvårdsanstalt intagen ej häktad person. Styrelsen framhåller att vissa lokalanstalter inte har möjlighet att på ett tryggsamt sätt omhänderta en berusad eller på annat sätt grovt störande intagen. I de fall det är nödvändigt att avskilja den intagne från andra intagna på grund av hans uppträdande eller eljest och det inte i närheten finns någon sluten anstalt dit han kan förflyttas, bör enligt styrelsens mening genom lagändring öppnas möjlighet att tillfälligt — under högst ett dygn — placera den intagne i närbeläget häkte.

5 Föredraganden

På senare år har uppmärksamheten alltmer riktats på behovet av reformer när det gäller behandlingen av häktade, anhållna m. fl. Förslag har också lagts fram och åtgärder vidtagits i syfte att förbättra förhållandena för de häktade, särskilt när det gäller att tillgodose deras behov av kurativt socialt stöd och att bereda dem möjligheter till sysselsättning under vistelsen i häktet. Den pågående kriminalvårdsreformen, som har tagit sig uttryck bl. a. i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt (KraL), har gett ökad aktualitet åt strävandena att få till stånd en ny lagstiftning om behandlingen av häktade. Sedan arbetet med lagstiftningen om behandlingen i anstalt slutförts, påbörjades också en översyn av häkteslagstiftningen. Därutöver har bl. a. 1974 års riksdag uttalat sig om behovet av en snar reform på detta område.

Inom justitiedepartementet har upprättats en promemoria (Ds Ju 1975: 8) angående ny lagstiftning om behandlingen av häktade m. fl. I

promemorian läggs fram förslag till en ny lag i ämnet, avsedd att ersätta den nuvarande lagen (1958: 213) om behandlingen av häktade och anhängna m. fl. Den nya lagen föreslås innehålla bestämmelser som syftar till att underlätta de häktades situation i olika hänseenden. Av principiellt intresse är framför allt de bestämmelser som rör möjligheterna för häktade att få kurativt, socialt stöd, erbjudanden om arbete eller annan samsättning under häktningstiden, gemenskap mellan intagna i häkten samt häktades kontakter med omvärlden genom tidningar, tidskrifter, radio, television, brevväxling, besök och telefonsamtal. Vidare innebär förslaget en närmare reglering av åklagares och häktesföreståndares beslutsfunktioner i tillståndsprövningsfrågor.

Vid remissbehandlingen har promemorieförslaget fått ett i huvudsak positivt mottagande. Flertalet remissinstanser lämnar i stort sett utan erinran den i promemorian föreslagna lagregleringen. I en del frågor framförs dock invändningar. Ett stort antal remissinstanser understryker det angelägna i att häktena tillförs ökade resurser så att reformen kan genomföras efter de riktlinjer som har dragits upp i promemorian.

Även jag anser promemorieförslaget vara i huvudsak väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning. Ett genomförande av de principer som förslaget bygger på bör verksamt kunna begränsa de skadliga följder som häktning och andra tillfälliga frihetsberövanden lätt ger upphov till. Bestämmelserna synes i allt väsentligt innebära en realistisk avvägning mellan å ena sidan behovet av att förbättra situationen för de häktade m. fl. och å andra sidan intresset av att kunna förverkliga de ändamål som ligger till grund för häktningsinstitutet och andra temporära frihetsberövanden som omfattas av lagstiftningen. På vissa punkter bör dock promemorieförslaget bli föremål för ändringar och justeringar.

I anslutning härtill vill jag erinra om att bestämmelserna i rättegångsbalken om häktning, anhängande m. m. är föremål för en översyn genom tillkallade sakkunniga (häktningsutredningen/Ju 1974: 17). I direktiven till utredningen anförde jag att frågan om behandlingen av dem som är häktade m. m. och därmed sammanhängande frågor om tillgängliga resurser kan påverkas av en ändrad utformning av bestämmelserna om häktning m. m. Det borde därför vara en väsentlig uppgift för utredningen att under hänsynstagande härtill överväga behandlingens utformning. Det nu framlagda förslaget till häkteslag ger inte anledning till annat bedömande. Jag vill emellertid betona att utredningens överväganden rörande behandlingsreglernas innehåll i huvudsak torde kunna begränsas till sådana frågor som aktualiseras av en ändrad utformning av häktningsbestämmelserna. Som jag återkommer till i det följande är det också en uppgift för utredningen att överväga frågor som rör beslutsfunktionerna i ärenden enligt häkteslagen.

Det är enligt min mening mycket tillfredsställande att det synsätt som bär upp kriminalvårdsreformen i betydelsefulla hänseenden också har kunnat tas tillvara vid utformningen av de i promemorian föreslagna be-

handlingsreglerna för häktade. Kravet på samverkan med olika sociala organ som enligt KraL och motiven till denna lag skall utgöra ett bärande element i behandlingsarbetet för kriminalvårdsklientelet har i promemorieförslaget fått en motsvarighet för de häktades del genom bestämmelser om insatser av social, kurativ karaktär. Den i KraL uttryckta principen att man skall söka minska de i kriminalvårdsanstalt intagnas isolering i förhållande till varandra och till omvärlden motsvaras i förslaget till häkteslag av bestämmelser som avser att möjliggöra en frivillig gemenskap mellan intagna i häkten och en ökad kommunikation med omvärlden. Som framhålls i promemorian följer å andra sidan av häktningensinstitutets och andra temporära frihetsberövandens natur att vissa skillnader i behandlingen måste upprätthållas mellan dem som är föremål för dessa frihetsberövanden och dem som i kriminalvårdsanstalt undergår påföljd för brott. I fråga om arbete eller annan sysselsättning är sålunda att märka att någon arbetsplikt inte kan åläggas häktade och därmed jämställda. När det gäller möjligheterna till kontakt mellan intagna inbördes och med omvärlden måste beaktas att benägenhet att fly i många fall är betydligt mer påtaglig hos de häktade än hos huvuddelen av kriminalvårdsklientelet och att kollusionsfara, dvs. risk för att bevis skall undanröjas eller utredning om brott eljest skall försvåras, i princip kan förekomma endast hos dem som är häktade som misstänkta för brott. Det förhållandet att häktesreglerna till skillnad från reglerna för kriminalvård i anstalt skall tillämpas på frihetsberövanden som ofta är mycket kortvariga är också en omständighet som föranleder skillnader i de båda regelsystemens innehåll.

Som framgår av det anförda är den nuvarande häkteslagen tillämplig inte bara på häktade utan också vid en rad andra frihetsberövanden av straffprocessuell eller annan art. Gemensamt för dessa olika frihetsberövanden kan sägas vara att de är av temporär natur och att de har ett annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott eller beredande av vård. I överensstämmelse med vad som föreslås i promemorian bör en ny lagstiftning också i princip ha samma tillämpningsområde som den nuvarande lagen. Det innebär att frihetsberövandets varaktighet kan, beroende på grunden för ingripandet och omständigheterna i övrigt, variera mycket kraftigt. De behandlingsprinciper som präglar promemorieförslaget har naturligen sin främsta betydelse för de personer som är berövade friheten under en relativt lång period, i första hand de häktade. I fråga om dem som är omhändertagna i polisarrest under helt kort tid, ofta mindre än en dag, torde de föreslagna förändringarna i behandlingens utformning knappast alls eller endast i ringa mån få någon betydelse. Under remissbehandlingen har från några håll också hävdats att särbestämmelser i vissa hänseenden är motiverade för de kortvariga omhändertagandena. Enligt min mening är det emellertid knappast möjligt att på ett ändamålsenligt sätt skilja ut de olika slag av omhändertag-

ganden där en speciell reglering kan ifrågakomma. Från materiell synpunkt synes dessutom en särreglering inte vara behövlig.

Socialstyrelsen har i sitt remissyttrande anfört att utvecklingen beträffande det rättspsykiatriska undersökningsväsendet medfört oklarhet i frågan om den nuvarande häkteslagen är tillämplig på häktade som förvaras på rättspsykiatrisk klinik. Jag vill i anledning därav påpeka att häkteslagen är tillämplig på var och en som är häktad oavsett var han förvaras. Den omständigheten att det rättspsykiatriska undersökningsväsendet numera består av rättspsykiatriska kliniker med socialstyrelsen som huvudman har därför inte medfört att häkteslagen skulle sakna tillämplighet på häktade som förvaras på sådan klinik (se prop. 1969: 22 s. 6 och 9 samt JO i ärendet 856/1975). Jag är samtidigt medveten om att — som socialstyrelsen framhåller — situationen för en häktad som befinner sig på rättspsykiatrisk klinik för undersökning i vissa hänseenden skiljer sig från andra häktades situation. I ett speciellt hänseende har detta också lett till att man lagstiftningsvägen öppnat möjlighet att låta häktade undersökningsfall under vissa förutsättningar förvaras i kriminalvårdsanstalt för att där vistas i gemenskap och arbeta tillsammans med andra intagna. Vidare har JO i fråga om brevkontroll aktualiserat frågan om en särreglering för häktade som är intagna på rättspsykiatrisk klinik. Jag återkommer till den frågan i det följande. Bortsett härifrån torde de behov som gör sig gällande för de häktade undersökningsfallen kunna t.v. tillgodoses inom ramen för de allmänt gällande behandlingsreglerna. I sammanhanget bör framhållas att frågor rörande häktade undersökningsfall f.n. övervägs av 1971 års utredning (Ju 1971: 08) om behandling av psykiskt avvikande. Självfallet är det angeläget att de verkställighetsföreskrifter som kommer att meddelas i administrativ ordning i anledning av den nya häkteslagen utformas med tillbörligt beaktande av förhållandena vid de rättspsykiatriska klinikerna. Bl. a. bör framgå att den beslutanderätt som för de allmänna häktenas del tillkommer häktasföreståndare skall, i fråga om häktade som är intagna på rättspsykiatrisk klinik, utövas av klinikchefen. Jag vill i detta sammanhang erinra om att åklagares befogenheter i behandlingsfrågor gäller även i fråga om de på rättspsykiatrisk klinik intagna häktade.

I lagtekniskt hänseende anser jag det vara en lämplig lösning att — som föreslagits i promemorian — den nuvarande häkteslagen ersätts med en ny lag i ämnet. Liksom nuvarande lag bör den nya lagen vara uppbyggd efter den principen att bestämmelserna enligt sin ordalydelse görs tillämpliga på häktade, varefter i slutet av lagen ges föreskrifter om lagens tillämplighet på personer som är underkastade frihetsberövanden på andra grunder.

Beträffande de enskilda lagbestämmelsernas utformning har några remissinstanser påtalat att formuleringarna i åtskilliga hänseenden är så vaga och tänjbara att det finns risker för en godtycklig eller oenhetlig

tillämpning. Jag vill i anledning därav framhålla att såväl den nuvarande som den föreslagna häkteslagen har karaktären av en ramlag som skall gälla för omhändertaganden av vitt skilda slag och i olika typer av lokaler med sinsemellan skiftande förutsättningar i fråga om personella och byggnadsmässiga resurser. Dessa förhållanden måste uppenbarligen påverka utformningen av de bestämmelser som skall reglera verksamheten, så att tillämpningen kan anpassas till de förutsättningar som faktiskt föreligger i olika fall. Självfallet är det angeläget att man vid prövningen enligt lagen av de omhändertagnas rättigheter och förmåner söker tillgodose de omhändertagnas berättigade intressen i så hög grad som möjligt.

Som framhållits såväl i promemorian som i åtskilliga remissyttranden är det angeläget att häktena tillförs sådana resurser att de föreslagna principerna för behandlingen av häktade m. fl. kan genomföras i praktiken. Det gäller här bl. a. frågor om anordnande av gemensamhetsutrymmen, anordningar för television, uppsättande av förvaringsskåp m. m. Vid ett bedömande av resursfrågorna måste beaktas att bestämmelserna om häktning, anhållande m. m. är föremål för en översyn genom häktningsutredningen. Om resultatet av denna översyn skulle bli att häktning blir mindre vanligt förekommande i framtiden, är detta självfallet en omständighet som kan påverka såväl behandlingens utformning som utrymmesbehovet vid häktena. En viss försiktighet när det gäller att bedöma frågan om omedelbara resursförstärkningar är därför väl motiverad. I första hand gäller det att genom en prioritering söka tillgodose de mest angelägna behoven.

Som bl. a. statens invandrarverk framhållit i sitt remissyttrande utgör häktade utlänningar en grupp som kräver särskild uppmärksamhet i detta sammanhang. Språkhinder och brist på kontakter med andra människor leder ofta för de häktade utlänningarnas del till en isolering som är i särskilt hög grad påfrestande. Det är därför angeläget att inom ramen för tillgängliga resurser söka förbättra förhållandena för denna personkategori.

Jag återkommer i det följande till de resursfrågor som aktualiserats i detta lagstiftningsärende.

En av de frågor i promemorieförslaget som är av mera principiellt intresse gäller införandet av bestämmelser om åtgärder för att tillgodose häktads behov av kurativt, socialt stöd och annat bistånd i personliga angelägenheter. Möjligheterna för häktade att få sådant bistånd har förbättrats på senare tid genom att frivårdspersonal numera medverkar i arbetet på häktena och genom att personundersökningsverksamheten mera än förut inriktas på att utröna behovet av socialt stödjande insatser. I samband därmed har också införts möjlighet att förordna en förtroendeman för den misstänkte med uppgift att bistå denne med kurativa åtgärder innan ansvarsfrågan är avgjord (prop. 1973: 173). Emellertid finns inte i den nuvarande häkteslagen någon

föreskrift som behandlar frågan om tillgodoseendet av häktads behov i de hänseenden som det här är fråga om. Med hänsyn till den centrala betydelse frågan har för den som är berövd friheten, om än tillfälligtvis, bör enligt vad som uttalas i promemorian en bestämmelse i ämnet inte saknas i den nya lagen. Promemoriaförslaget innehåller därför en föreskrift som anger att om häktad behöver personligt stöd eller annan hjälp, skall i den mån det lämpligen kan ske, åtgärder vidtas för att tillgodose sådant behov om den häktade samtycker därtill.

Vid remissbehandlingen har den föreslagna bestämmelsen i allmänhet lämnats utan erinran. Socialutredningen och länsstyrelsen i Stockholms län har emellertid påpekat att behov av insatser som syftar till att hjälpa den häktades anhöriga kan finnas även om den häktade själv inte samtyckt till att åtgärder vidtas.

Jag delar den uppfattning som kommit till uttryck i promemoriaförslaget att den nya häkteslagen bör innehålla en bestämmelse som reglerar skyldigheten att vidta åtgärder för att tillgodose häktads behov av stöd och hjälp i personliga angelägenheter av skilda slag. Vad det därvid bl. a. gäller är att påkalla de sociala organens uppmärksamhet på den häktades behov av hjälp i socialt, kurativt hänseende. I överensstämmelse med vad jag uttalade i samband med reformeringen av personundersökningsverksamheten år 1973 (prop. 1973: 173 s. 21) bör, som också föreslagits i promemorian, den häktades samtycke vara en förutsättning för att de för hans behandling närmast ansvariga skall vidta åtgärder i angivet syfte. Jag är medveten om att detta i vissa fall kan få till följd att den häktades familjs behov av hjälp m. m. inte blir uppmärksammat av de sociala organen. För att om möjligt förebygga ett sådant otillfredsställande förhållande är det angeläget att den häktade, i fall då han inte lämnar sitt samtycke till att kontakt tas med dessa organ, uppmannas på lämpligt sätt att då skäl därtill kan länkas föreligga informera sin familj eller andra berörda om förefintliga möjligheter för dem att erhålla socialt stöd m. m. enligt de allmänt gällande bestämmelserna.

Den i promemorian föreslagna bestämmelsen avser inte bara bistånd i angelägenheter av social, kurativ karaktär. Det kan också gälla hjälp i rent praktiska angelägenheter som den häktade inte kan ombesörja själv till följd av frihetsberövandet. Sålunda kan bostaden behöva tillsyn, ett husdjur tas om hand eller arbetsgivare underrättas. Jag finner det betydelsefullt att bestämmelsen kommer att omfatta även åtgärder för att lösa sådana praktiska problem. Självfallet bör även dessa åtgärder vidtas endast med den häktades samtycke.

Frågan om och i vilken omfattning åtgärder skall vidtas för att bistå den häktade i sådana angelägenheter som omfattas av bestämmelsen måste, som också promemoriaförslaget innebär, bedömas från fall till fall. En faktor som bör tillmätas stor betydelse, åtminstone när det gäl-

ler behovet av sociala, kurativa insatser, är frihetsberövandets varaktighet. Härvidlag bör hållas i minnet att bestämmelsen kommer att gälla inte enbart häktade utan också skall tillämpas vid en rad andra slag av frihetsberövanden, ofta av kortvarig natur.

Bestämmelser som anger på vem eller vilka som det ankommer att vidta åtgärder för att tillgodose de hjälpbehov som det är fråga om torde få meddelas i administrativ ordning. Därvid får beaktas de skillnader i tillvägagångssättet som föranleds av bl. a. grunden för frihetsberövandet och beskaffenheten av den angelägenhet som biståndet avser. Jag ansluter mig härvidlag i det väsentliga till de synpunkter och förslag som lagts fram i promemorian.

Principiellt viktiga är också de bestämmelser i promemoriaförslaget som innebär ökade möjligheter för häktad att vistas i gemenskap med andra häktade. Nuvarande häkteslag utgår från principen att det i allmänhet ligger i den häktades eget intresse att hållas i enrum, skild från andra häktade. Från denna utgångspunkt föreskrivs i lagen (4 §) att i varje rum inte får förvaras mer än en person, om det inte är nödvändigt av utrymmesskäl eller påkallas av annan särskild anledning. Också promemoriaförslaget utgår från den principiella rätten för häktad att få vistas i ensamcell. Emellertid har det synsättet alltmer växt fram att häktade ofta har ett naturligt behov av att åtminstone tidvis få vistas tillsammans med andra häktade och att en sådan gemenskap är ägnad att förebygga menliga följder av frihetsberövandet. Mot den bakgrunden föreslås i promemorian att i den nya lagen tas in en föreskrift som uttryckligen anger att häktad som vill vistas tillsammans med andra intagna, i skälig utsträckning skall tillåtas detta under förutsättning att lokalförhållandena medger det och att det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt och risk för kollusion.

Förslaget har i allmänhet mottagits gynnsamt vid remissbehandlingen. Häktningsutredningen har dock ifrågasatt om inte en bättre lösning skulle vara att införa en möjlighet att placera häktade på kriminalvårdsanstalt i gemenskap med där intagna.

Jag vill för egen del till en början framhålla att man på senare tid alltmer kommit till insikt om att häktade personer ofta upplever isoleringen i häktet som mycket påfrestande. I särskilt hög grad gäller detta naturligen i de fall då häktningstiden är lång. Det är därför angeläget att införa bestämmelser som ökar möjligheterna för häktad som så vill att i skälig utsträckning vistas tillsammans med andra intagna. Härigenom skapas också bättre förutsättningar för att bereda häktade arbete eller annan sysselsättning under frihetsberövandet.

Den av häktningsutredningen ifrågasatta lösningen att placera häktade i kriminalvårdsanstalt för att där vistas i gemenskap med intagna som undergår påföljd för brott skulle visserligen ha den fördelen att behovet att anordna gemensamhetsutrymmen i häktena i motsvarande

mån skulle minska. Sedan länge gäller emellertid den grundsatsen att häktad i regel inte skall förvaras tillsammans med fängelseklientel. Avsteg härifrån har visserligen skett dels beträffande häktade som behöver förvaras på kriminalvårdsanstalts sjukavdelning och dels i vissa fall i fråga om häktade som väntar på rättspsykiatrisk undersökning (7 a § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål). Dessa avsteg är dock betingade av alldeles särskilda förhållanden. Principen att häktade skall förvaras åtskilda från dem som dömts till frihetsberövande påföljd har f.ö. kommit till uttryck i artikel 10: 2 a) i den av Sverige biträdade internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (prop. 1971: 125 sid. 32). Såväl principiella som praktiska skäl kan sålunda anföras mot att i större utsträckning än f. n. medge att häktade får förvaras gemensamt med dömda personer, även om ett villkor för en sådan tillämpning självfallet skulle vara att den häktade samtycker till åtgärden.

Jag vill därför i princip ansluta mig till förslagen i promemorian om att öka möjligheterna för häktade att frivilligt vistas tillsammans med varandra. Jag ansluter mig också till de bestämmelser i promemoriaförslaget som anger att förutsättningar för en frivillig gemenskap mellan häktade naturligen måste vara att lokalförhållandena medger det och att det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt och utan risk för kollision.

I kungörelsen (1958: 214) ang. tillämpningen av den nuvarande häkteslagen finns föreskrifter som anger dels att det såvitt möjligt skall förhindras att förbindelse äger rum mellan intagna som kan antas påverka varandra i mål eller ärende som är anhängigt vid domstol eller hos annan myndighet och dels att det även i övrigt skall eftersträvas att intagen, särskilt om han är under 21 år, inte utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen. I promemoriaförslaget finns endast så till vida en motsvarighet till denna reglering att det anges att i fråga om häktad som inte fyllt 21 år särskilt skall beaktas att han inte utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen.

Föreningen Sveriges åklagare har i sitt remissyttrande anfört att kollusionsrisk kan föreligga inte bara vid gemensamhetsvistelse i den bemärkelse som här avses utan också vid en mera flyktig kontakt mellan häktade. Enligt föreningens mening behövs därför fortfarande en bestämmelse om förhindrande av förbindelse mellan häktade som kan antas påverka varandra i visst mål etc. Vidare har några remissinstanser anfört att den i promemoriaförslaget intagna bestämmelsen om skydd mot olämpligt inflytande på häktade som inte fyllt 21 år, bör omfatta alla häktade oavsett ålder.

Jag anser att de synpunkter som sålunda framförts vid remissbehandlingen bör tillgodoses på det sättet att de i nuvarande tillämpningskungörelse intagna bestämmelserna i ämnet tas in i den nya lagen med i sak oförändrat innehåll.

Till skillnad från den som undergår kriminalvård i anstalt får häktad inte åläggas arbete. Denna principiellt viktiga grundsats är inskriven i nuvarande häkteslag (6 §). Kan det ske utan olägenhet, får dock häktad utföra lämpligt arbete som han själv anskaffar eller som annars kan beredas honom. Om häktad som är intagen i kriminalvårdsanstalt vill arbeta, skall enligt föreskrift i tillämpningskungörelsen (1958: 214) föreståndaren söka bereda honom lämpligt arbete. I övrigt finns inte någon författningsreglerad skyldighet att bereda häktad, som så önskar, arbete eller annan sysselsättning.

Under senare år har man alltmer kommit till insikt om behovet och värdet av att bereda häktade tillfälle till sysselsättning. Medel har anslagits för tjänster som ledare av arbetet och sysselsättningen vid häkten. Enligt promemorieförslaget bör den nya lagen ge uttryck för det angelägna i att erbjuda den häktade sysselsättning. De föreslagna bestämmelserna i ämnet anger därför att häktad såvitt möjligt skall erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning och att det vidare — i likhet med vad som gäller enligt nuvarande lagbestämmelser — skall beredas honom tillfälle att utföra arbete som han själv skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet.

I likhet med remissinstanserna ansluter jag mig till promemorieförslaget i denna del. En vistelse i häkte, särskilt om den drar ut på tiden, innebär i sig själv ofta en psykisk påfrestning som i många fall förvärras om den häktade är sysslös. Kan sysselsättning beredas honom, är detta ägnat att skingra hans tankar och därmed dämpa den oro för hans egen och familjens situation inför den kommande rättegången som annars lätt uppkommer. Av humanitära skäl är det därför angeläget att införa lagbestämmelser som ålägger de för behandlingen ansvariga en skyldighet att såvitt möjligt erbjuda de häktade som så önskar arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning under häktningstiden.

I häkteslagen (7 §) finns en bestämmelse som anger att häktad får anskaffa eller ta emot underhåll och bekvämligheter utöver vad som annars består honom i den mån det är förenligt med god ordning och i övrigt inte föranleder olägenhet. Enligt de närmare bestämmelser som tagits in i tillämpningskungörelsen (9 §) får häktad skaffa sig eller ta emot böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom lämplig förströelse, i den utsträckning det kan ske utan olägenhet. Dock kan åklagaren föreskriva att den som är häktad på grund av misstanke om brott inte får läsa tidskrifter eller tidningar eller inneha radioapparat.

I promemorian föreslås att bestämmelserna i ämnet arbetas om i olika hänseenden varvid de så långt möjligt bör anpassas till motsvarande regler i KraL (14 § första stycket och 24 §). Sålunda föreslås att i den nya lagen tas in en bestämmelse vari anges att i den utsträckning det lämpligen kan ske häktad bör ges möjligheter att genom tidningar och, där så

är möjligt, genom radio och television följa vad som händer i omvärlden, om inte annat följer av en föreslagen särskild bestämmelse rörande kollusionsfara. Vidare föreslås en ny bestämmelse av det innehållet att häktads behov av annan förströelse bör tillgodoses i skälighetsomfattning. Dessa bestämmelser ger till skillnad från nuvarande regler uttryck för principen att det skall åligga häktet att i rimlig utsträckning tillhandahålla häktade tidningar och annan form av förströelse. Härutöver föreslås den nya lagen innehålla en bestämmelse som anger att häktad under nyss anförda förutsättningar själv får skaffa sig eller ta emot böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom förströelse. Härigenom markeras i överensstämmelse med nuvarande reglering att den häktade själv skall ha vissa möjligheter att på egen bekostnad skaffa sig eller utifrån ta emot sådana informations- och förströelsemedel som häktet inte förser honom med. Den särskilda bestämmelsen rörande kollusionsfara som föreslås intagen i lagen anger att i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott inskränkningar helt eller delvis får göras i hans rätt att ha tillgång till tidskrifter, tidningar, radio och television, om det är påkallat för att undvika att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

Den sålunda föreslagna lagregleringen har på något undantag när lämnats utan erinran av remissinstanserna. Även jag finner det lämpligt att bestämmelser av föreslagen innebörd tas in i den nya lagen. För att underlätta de häktades situation är det väsentligt att de så långt möjligt bereds tillfälle till olika former av förströelse samt möjlighet att följa vad som händer i omvärlden genom tidningar, radio m. m. Det förhållandet att den föreslagna regleringen innebär en principiell skyldighet för häktet att i mån av resurser tillhandahålla häktad informations- och förströelsemedel finner jag tillfredsställande. Jag vill också understryka att inskränkning i den häktades rätt på grund av kollusionsfara bör ske med största återhållsamhet och i förekommande fall så långt möjligt göras partiell.

Frågan under vilka förutsättningar häktad bör få inneha personliga tillhörigheter samt skaffa sig varor o. d. under häktningstiden avser jag att ta upp i det följande i samband med att jag behandlar reglerna om omhändertagande av föremål som påträffas hos den häktade vid avvisering.

Bestämmelser om häktads rätt att avsända och ta emot brev är intagna såväl i häkteslagen (8 §) som i tillämpningskungörelsen. Regleringen innebär att varje brev — med undantag för brev från den häktade till hans offentliga försvarare och vissa myndigheter — skall kvarhållas. Medger den häktade att brevet får öppnas och läsas och visar sig därvid att brevet inte innehåller något som kan äventyra ordning och säkerhet eller medföra kollusionsfara, får tillstånd att avsända eller ta emot brevet inte vägras.

I promemorian föreslås i huvudsaklig överensstämmelse med gällande ordning att häktad skall ha rätt att avsända och ta emot brev, om det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt och, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, utan kollusionsfara. Till skillnad från nuvarande reglering skall tillstånd kunna meddelas även utan att brevet har öppnats och granskats. Brev skall sålunda kvarhållas endast i sådana fall då tillstånd inte kan ges utan föregående granskning av brevet. Härigenom och genom en mindre restriktiv avfattning av bestämmelserna ger promemoriaförslaget uttryck för en mer positiv inställning till häktads möjligheter till brevväxling än vad som är fallet med nuvarande regler. Förslaget har vid remissbehandlingen mottagits i stort sett gynnsamt.

Jag vill för egen del framhålla att de häktades berättigade intresse av att få kommunicera med omvärlden genom brevväxling bör tillgodoses i all den utsträckning som är möjlig. Inskränkningar i de häktades rätt bör inte ske i andra fall och i större utsträckning än som är nödvändigt. Det är därför tillfredsställande att promemoriaförslaget innebär vissa lättnader när det gäller möjligheterna för häktade att brevväxla.

Liksom f. n. bör en förutsättning för att häktad skall få avsända eller ta emot brev vara att det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt. Därvid måste beaktas såväl risken för att vapen och narkotika m. m. smugglas in genom brev som risken för att den häktade genom brev förbereder rymning eller planerar eller bedriver brottslig verksamhet. Där emot bör tillgodoseendet av rena ordningshänsyn inte längre behöva utgöra ett ändamål för brevkontroll. Vad angår den som är häktad på grund av misstanke om brott måste en förutsättning för brevtillstånd vidare vara att brevet inte innebär kollusionsfara. Även härvidlag ansluter jag mig till promemoriaförslaget.

En principiell skillnad mellan reglerna för häktade om granskning av brev och motsvarande regler för dem som är intagna i kriminalvårdsanstalt är att brev till och från häktad inte får öppnas och läsas utan dennes medgivande. Denna regel, som kan sägas vara ett utflöde av de allmänna principerna för behandlingen av häktade, bör upprätthållas också i fortsättningen. Därav följer att det inte är möjligt att — som föreslagits av Föreningen styresmän och assistenter m. fl. vid kriminalvårdsanstalterna (SAK) — för de häktades del övergå till den ordning för brevgranskning som gäller enligt KraL. Samtidigt är det tydligt att regeln om förbud mot brevöppning utan den häktades medgivande inte i och för sig måste föranleda att — som f. n. är fallet — brev skall kvarhållas i samtliga fall då den häktade vägrar sådant medgivande. Som uttalats i promemorian visar erfarenheten att det i många enskilda fall bland häktesklientelet inte finns någon grundad anledning anta att en rätt att utan föregående granskning avsända eller ta emot brev skulle kunna medföra någon fara från säkerhetssynpunkt. Kollusionsfara torde inte

heller vara aktuell beträffande flertalet häktade. Jag ansluter mig därför till förslaget att brev tillstånd skall kunna ges även utan att brevet öppnats och granskats och att brev följaktligen skall kvarhållas endast i fall då tillstånd inte kan ges utan föregående granskning.

Som jag tidigare anförde är enligt nuvarande regler häktads brev till vissa angivna myndigheter helt undantagna från bestämmelserna om brevkontroll. Sålunda får häktad utan föregående prövning avsända skrift till justitiekanslern, justitieombudsman och länsstyrelsen samt, om han förvaras i kriminalvårdsanstalt, till kriminalvårdsstyrelsen. Detsamma gäller skrift till offentlig försvarare. Enligt promemorieförslaget bör i uppräkningsen av myndigheter som skall omfattas av bestämmelsen riksåklagaren och åklagarmyndighet ingå. Detsamma föreslås gälla rikspolisstyrelsen vilken i likhet med kriminalvårdsstyrelsen har ställning som tillsynsmyndighet över vissa förvaringslokaler. Samtidigt bör enligt förslaget länsstyrelserna utgå ur uppräkningsen.

Under remissbehandlingen har från olika håll hävdats att den i promemorian föreslagna kretsen av myndigheter som omfattas av bestämmelsen är alltför snäv. Sålunda föreslås att länsstyrelse liksom f. n. skall ingå i uppräkningsen med hänsyn bl.a. till dess ställning som högsta polismyndighet i länet. Därutöver bör enligt förslag av olika remissinstanser tilläggas polisstyrelsen i det distrikt där brottsutredningen äger rum, vidare domstol, statens invandrarverk såvitt gäller brev från utlänningar samt socialstyrelsen med hänsyn till att häkteslagen omfattar även vissa kategorier personer som inte är häktade. Ett par remissinstanser ifrågasätter om inte häktad bör ha rätt att utan granskning avsända brev till varje svensk myndighet, i överensstämmelse med bestämmelserna i KraL.

Vad som anförts vid remissbehandlingen ger vid handen att hinder inte anses föreligga att låta häktad utan föregående kontroll avsända brev till skilda svenska myndigheter. Med hänsyn till offentlighetsprincipens generella räckvidd torde det också vara svårt göra gällande att brev till vissa myndigheter skulle innebära större risker för otillbörlig kommunikation med yttrevärlden än brev till andra myndigheter. Mot bakgrund härav förordar jag att den granskningsfria kretsen av brev från häktad skall — i överensstämmelse med KraL — omfatta brev till varje svensk myndighet. Dessutom bör självfallet liksom f. n. häktad få utan föregående granskning avsända brev till sin offentlige försvarare.

Som framgår av vad jag tidigare anförts är häkteslagen tillämplig på samtliga kategorier häktade, således även på häktade som vistas på rättspsykiatrisk klinik för att undergå rättspsykiatrisk undersökning. I en framställning till regeringen framhåller JO (se avsnitt 4.2.2) att bland dessa finns personer som uppenbarligen är psykiskt sjuka och som senare skall överlämnas till sjukhus för vård enligt lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV) därför att de är i

oundgängligt behov av sådan vård. JO finner det oegentligt att sådana personer inte kan, när vårdskäl övertygande talar för det, hindras från att avsända brev som kan vålla dem själva betydande olägenheter och obehag. Enligt JO:s mening talar därför beaktansvärda skäl för att genom lagändring införa en rätt att i den sjukes eget intresse kvarhålla brev i nu angivna fall.

Även jag anser att bestämmelser bör införas som öppnar möjlighet att av vårdskäl i vissa fall vägra häktad som vistas på rättspsykiatrisk klinik att avsända brev eller annan skriftlig handling. En sådan kvarhållningsrätt bör emellertid, som JO också framhållit, begränsas strikt till situationer då ett ingrepp i den häktades möjlighet att kommunicera med yttervärlden framstår som helt nödvändigt med hänsyn till dennes psykiska tillstånd. Bestämmelser i ämnet bör tas in i lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål. Som JO föreslagit bör bestämmelserna ha tillämpning även på den som är tvångsvis intagen på rättspsykiatrisk klinik med stöd av 9 § första stycket samma lag. Bestämmelserna bör utformas med ledning av såväl 15 § LSPV som de av mig förordade reglerna om brevkontroll i nya häkteslagen. Lämpligen torde böra föreskrivas att om häktad eller annan här avsedd misstänkt som vistas på rättspsykiatrisk klinik vill avsända brev, chefen för kliniken får kvarhålla brevet, om den misstänkte lider av psykisk sjukdom och anledning föreligger anta att brevet har ett sådant av sjukdomen påverkat innehåll att dess avsändande kan föranleda betydande olägenhet för den misstänkte. Medger den misstänkte att brevet får öppnas och granskas, får brevet kvarhållas om brevet visar sig uppenbarligen ha ett sådant innehåll som nu har sagts. Undantag från dessa bestämmelser bör föreskrivas i fråga om brev som är ställt till svensk myndighet eller den misstänktes offentlige försvarare.

De i det föregående förordade reglerna om granskning av brev bör avse — förutom brev i egentlig bemärkelse — även annan skriftlig handling. I princip bör bestämmelserna göras tillämpliga också på försändelse av annat slag än brev eller annan skriftlig handling, t. ex. paket. Dock finns anledning att i vissa hänseenden överväga särskilda regler för försändelser av nu angivet slag. Sålunda bör hinder för häktad att ta emot sådan försändelse gälla även i fall då försändelsen kan äventyra ordningen eller eljest medföra olägenhet. Härutöver kan, som uttalats i promemorian, finnas behov av en möjlighet att i administrativ ordning föreskriva generella inskränkningar i häktades rätt att ta emot vissa slag av försändelser. Vad jag närmast syftar på är s. k. gåvopaket. Vid vissa häkten kan sålunda föreligga risk för att narkotika smugglas in genom att den förpackas i livsmedelspaket på sådant sätt att den inte upptäcks vid en rutinmässig granskning. Detta kan vara fallet också när det gäller insmuggling av t. ex. vapen och andra redskap för utbrytningsförsök som måste hindras av säker-

hetsskäl. I nya lagen bör därför införas en bestämmelse som anger att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att häktade inte utan särskilt medgivande får ta emot försändelser av annat slag än brev eller annat meddelande under förutsättning att det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införs i förvaringslokal. En motsvarande bestämmelse finns i 24 § andra stycket KraL.

Bestämmelserna i den nuvarande häkteslagen om häktads rätt att ta emot besök (8 §) är lagtekniskt och materiellt samordnade med reglerna om brevväxling. Häktad får sålunda inte ta emot besök, om det inte bedöms kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra kollusionsfara. Tillämpningskungörelsen innehåller vissa ytterligare bestämmelser i ämnet, bl. a. om möjlighet att låta besök ske under bevakning. I promemorian föreslås att besöksrätten regleras mera utförligt i lag och att bestämmelserna utformas efter förebild av motsvarande regler i KraL (29 §) med de avvikelser som är påkallade med hänsyn till de båda lagarnas olika tillämpningsområden. I den föreslagna lagtexten föreskrivs inledningsvis att häktad får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Som hinder i besöksrätten anges där efter att häktad inte får ta emot besök som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt samt att den som är häktad på grund av misstanke om brott inte heller får ta emot besök som kan medföra kollusionsfara. Dessutom föreslås att i lagen tas in bestämmelser om möjlighet i vissa fall att låta besök ske under bevakning och att som villkor för besök föreskriva kroppsvisitation av den besökande. Den sålunda föreslagna principiella utformningen av besöksbestämmelserna har inte föranlett någon erinran bland remissinstanserna.

Det torde inte råda någon tvekan om att en vidsträckt rätt för häktade att ta emot besök är av väsentlig betydelse för att minska deras isolering från omvärlden. Nödvändiga inskränkningar i besöksrätten bör utformas så snävt och entydigt som möjligt. I likhet med remissinstanserna anser jag att de i promemorian föreslagna reglerna tillgodoser dessa krav. Det är sålunda tydligt att häktad inte bör medges rätt att ta emot besök som äventyrar säkerheten, varmed bl. a. avses risk för rymning eller våldsutövning eller för insmuggling av vapen eller narkotika. Besök kan vidare sägas äventyra säkerheten, om det är risk för att den häktade utnyttjar besöket för planering av eller medverkan i brottslig verksamhet. Hinder för besök bör också föreligga om besöket kan medföra kollusionsfara. Med nu angivna begränsningar bör den ordningen gälla att besök skall tillåtas i den utsträckning det lämpligen kan ske, dvs. så långt det är möjligt med hänsyn till de rent praktiska förutsättningarna. Faktorer som därvid spelar in är tillgången på lämpliga besöksutrymmen, dagsrutiner och tillgång på personal.

Jag ansluter mig också till förslaget att besök skall ske under bevakning om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika kollusion.

Jag vill understryka att en möjlighet att anordna bevakning naturligen måste minska behovet av att förbjuda besök under hänvisning till säkerhetsskäl eller kollusionsfara. Samtidigt är det naturligtvis önskvärt att besök kan äga rum utan bevakning i så stor utsträckning som möjligt.

Under samma förutsättningar som i fråga om bevakning av besök bör det också vara möjligt att kunna som villkor för besök föreskriva att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kassc eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket. En sådan bestämmelse syftar främst till att förebygga insmuggling av narkotika, vapen e. d. Den bör vara ägnad såväl att underlätta medgivandet av obevakade besök som att minska behovet av att helt förbjuda besök.

Rörande tillämpningen av besöksreglerna i den nya lagen vill jag framhålla som angeläget att häktade inte hindras från att ta emot besök av familjemedlemmar och andra närstående annat än om det motiveras av starka skäl. Det är också angeläget att besök av närstående får ske utan bevakning så snart detta framstår som möjligt. Intresset av att den häktade får tillfälle till samvaro under förhållandevis avspända former väger i detta sammanhang tungt.

Besök i organiserade former av särskilda anstaltsbesökare, NAV-ledamöter (nämnden för den andliga vården), bibliotekspersonal m. fl. bör också understödjas som ett led i strävandena att underlätta de häktades situation.

Jag vill slutligen i detta sammanhang ta upp den i promemorian och några remissyttranden behandlade frågan om besöksreglernas tillämplighet på vissa personalkategorier eller personer med särskilda uppdrag. Jag vill därvid till en början erinra om att bestämmelserna om besök i princip reglerar den häktades rätt att ta emot besök men däremot inte direkt avser frågan under vilka omständigheter som personer med vissa tjänsteuppgifter skall få ha tillträde till häkteslokal och där sammanträffa med häktad. (Jfr RRK 1974 2: 43.) Vad emellertid först angår kriminalvårdens frivårdspersonal så följer den under tjänstgöring i häkte samma regler som häktespersonalen och får därigenom möjligheter att sammanträffa med de häktade för fullgörandet av sina arbetsuppgifter på det socialt kurativa planet. Vad här efter angår sådan till frivårdens personal inte hänförlig person som förordnats som personundersökare, förtroendeman eller lekmanövervakare torde denne i princip inte kunna påfordra besök hos den häktade under andra villkor än som följer av besöksreglerna. Detsamma torde gälla tjänstemän inom socialvården och vid arbetsförmedling. I den mån legalt hinder inte föreligger för besök av nu nämnda personer, bör dessa emellertid beredas tillfälle att i all den utsträckning som framstår som rimlig sammanträffa med den häktade för fullgörandet av den uppgift som lagts på dem. I den mån det är fråga om extrauppdrag bör vid bestämmandet av besökstiderna tillbörlig hänsyn tas till det förhållandet att uppdraget i regel måste fullgöras utom vanlig arbetstid.

Som föreslagits i promemorian bör i den nya häkteslagen införas bestämmelser som reglerar häktads rätt att ha telefonsamtal. Bestämmelserna bör utformas i nära överensstämmelse med reglerna om besök. På samma sätt som besök skall kunna äga rum under bevakning bör föreskrifter meddelas om att telefonsamtal — utom sådant som äger rum med den häktades offentlige försvarare — skall avlyssnas, om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika kollusion. Av hänsyn till de häktades integritet har föreslagits att avlyssning skall få äga rum endast med den häktades vetskap. Jag ansluter mig till förslaget även i denna del.

Föreningen Sveriges statsåklagare har i sitt remissyttrande ifrågasatt om inte häktad bör ha rätt till telefonsamtal utan avlyssning även med företrädare för de myndigheter till vilka brev skall vidarebefordras utan föregående granskning. Då det synes mig ovisst om en sådan ordning kan genomföras utan risk för missbruk, är jag f. n. inte beredd att föreslå införandet av bestämmelser av angiven innebörd.

Bestämmelserna i gällande häkteslag om avvisitering av häktad (2 §) innebär bl. a. att pengar, värdesaker och legitimationshandlingar skall tas ifrån den häktade för att förvaras särskilt. Detsamma gäller sådana föremål som kan äventyra ordning och säkerhet. Motsvarande bestämmelser i promemrieförslaget innebär en uppmjukning på detta område. Sålunda föreskrivs dels att föremål som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt skall tas om hand och förvaras för den häktades räkning och dels att pengar, värdesaker och legitimationshandlingar skall tas om hand endast när särskilda skäl föreligger därtill.

Den sålunda föreslagna lagregleringen har föranlett kritiska erinringar i en del remissyttranden. Synpunkter som framförts är bl. a. att häktade av utredningstekniska skäl eller av hänsyn till ordningen inte bör få ta hand om pengar, värdesaker och legitimationshandlingar annat än undantagsvis, att frågan om innehav av pengar i allt fall bör övervägas ytterligare samt att särskilda svårigheter att tillämpa den i promemorian föreslagna regleringen gör sig gällande vid kortvariga omhändertaganden.

Nuvarande bestämmelser om omhändertagande av häktads pengar m. m. framstår som alltför rigorösa och är knappast i samklang med de tendenser till lättnader i de häktades förhållanden som i övrigt gör sig gällande. En mindre restriktiv reglering i förevarande hänseende ter sig därför väl motiverad. Vid utformningen av nya bestämmelser i ämnet bör vidare beaktas att departementsförslaget i likhet med promemrieförslaget enligt vad jag tidigare anfört innehåller vissa regler om rätt för häktad att skaffa sig eller ta emot föremål av olika slag. Det gäller här dels en bestämmelse rörande böcker, tidskrifter, tidningar och annat som

kan bereda den häktade förströelse och dels bestämmelser om mottagande av försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling. Därutöver innehåller promemoriaförslaget en föreskrift som anger att i den mån inte annat följer av lagen, häktad får inneha personliga tillhörigheter och skaffa sig varor eller annat enligt särskilda bestämmelser vilka avses bli meddelade i administrativ ordning. Som hovrätten över Skåne och Blekinge gett uttryck för i sitt remissyttrande bör en samordning ske mellan å ena sidan de bestämmelser som skall reglera omhändertagande av pengar m. m. i samband med avvisitering och å andra sidan de bestämmelser som i övrigt skall reglera häktads rätt att skaffa sig eller inneha personliga tillhörigheter m. m.

Mot bakgrund av vad sålunda anförts synes en lämplig lösning vara att den nuvarande bestämmelsen om omhändertagande av pengar m. m. i samband med avvisitering i den nya lagen ersätts med en bestämmelse som endast anger att föremål som den häktade enligt lagen eller bestämmelse som meddelats med stöd av lagen inte får inneha, skall tas om hand och förvaras för hans räkning.

Vad härefter angår innehållet i de materiella bestämmelser som skall reglera dessa frågor vill jag framhålla att det under den i många fall pressande häktningstiden kan vara betydelsefullt för den häktades integritetskänsla att han får ha hand om sådana tillhörigheter som pengar, värdesaker och legitimationshandlingar. Omhänderhavande av pengar är vidare en förutsättning för att den häktade själv skall kunna köpa tobak, frukt m. m. i varuautomat som installerats i häktet. Detsamma gäller den häktades möjlighet att telefonera på egen hand genom telefonautomat. Som anförts i promemorian är installerandet av såväl varu- som telefonautomater exempel på åtgärder som är ägnade att göra häktesmiljön mera dräglig. Frågan om installation av telefonautomater i häktena bör emellertid avgöras först när erfarenheter vunnits av hur de telefonautomater som finns på anstalter inom kriminalvården utnyttjas. Tilläggas kan att de ekonomiska förutsättningarna för den häktade att utnyttja dessa anordningar också kommer att förbättras genom de vidgade möjligheter att utföra arbete under häktningstiden och att erhålla ersättning härför som förslaget ger.

Å andra sidan kan en rätt för häktad att inneha pengar m. m. inte vara obligatorisk. De allmänna förhållandena på häktet, den enskildes person och omständigheterna i samband med hans omhändertagande kan vara sådana att det från ordnings- och säkerhetssynpunkt framstår som nödvändigt att omhänderta hans kontanta medel m. m. Särskilt är naturligtvis detta i regel fallet om en nyintagen är påverkad av alkohol eller narkotika eller i övrigt befinner sig i ett abnormt sinnestillstånd. I en del fall kan omständigheterna vidare motivera att den häktade får inneha pengar m. m. endast i begränsad omfattning. Omhändertagande av

den häktades legitimationshandlingar kan vara påkallat i vissa fall när det föreligger risk för att den häktade förstör eller byter bort handling i syfte att försvåra utredningen om sin identitet. En lämplig avvägning torde kunna ske genom att i den nya lagen tas in en föreskrift som anger att häktad får inneha pengar, värdesaker och legitimationshandlingar i den mån det kan ske utan olägenhet.

Utöver den nu föreslagna bestämmelsen torde böra föreskrivas att häktad inte får inneha alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel. Har i något fall läkare ordinerat sådana drycker eller medel, bör dock förtäring därav tillåtas i överensstämmelse med vad som f. n. är föreskrivet i 9 § andra stycket tillämpningskungörelsen.

Förutom de förordade bestämmelserna torde krävas en föreskrift som reglerar häktads rätt att i övrigt inneha personliga tillhörigheter, varor m. m. Som föreslagits i promemorian bör en närmare reglering härav ske i administrativ ordning. Den nya lagen bör därför i förevarande hänseende endast innehålla en bestämmelse som anger att häktad i övrigt får, i den mån inte annat följer av lagen, inneha personliga tillhörigheter och skaffa sig varor eller annat enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. Vid utformningen av dessa föreskrifter bör naturligtvis tillbörlig hänsyn tas till såväl ordnings- som säkerhetssynpunkter. Även varaktigheten av frihetsberövandet är en faktor som bör påverka den närmare regleringen i detta ämne.

Slutligen bör i detta sammanhang nämnas att jag med anledning av en framställning från JO (se avsnitt 4.1.2) funnit anledning ta upp vissa frågor om omhändertagande av alkoholhaltiga drycker och berusningsmedel m. m. på psykiatriska sjukhus och omsorgsvårdens specialistsjukhus. Som jag närmare kommer att utveckla i avsnittet om de enskilda bestämmelserna förordar jag därvid, efter samråd med chefen för socialdepartementet, vissa ändringar dels i LSPV och dels i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (omsorgslagen).

Beslutsfunktionerna vid prövningen av tillståndsfrågor enligt häkteslagen är f. n. reglerade uteslutande i tillämpningskungörelsen. Kungörelsen innebär att föreståndaren för förvaringslokalen (i det följande kallad häktesföreståndaren) prövar frågor om tillstånd för intagen att avsända eller ta emot brev eller annan försändelse, att ta emot besök eller att lämna förvaringslokalen under s. k. permission. Beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott krävs dessutom i dessa frågor tillstånd av förundersökningsledaren eller åklagaren. Det ankommer vidare på denne att i förekommande fall besluta om förbud för den häktade att läsa tidskrifter eller tidningar eller inneha radioapparat.

I promemorian läggs fram förslag till regler som innebär en i alla delar genomförd ansvarsfördelning mellan häktesföreståndare och åkla-

gare (eller förundersökningsledare) i dessa tillståndsfrågor. Den ordningen föreslås gälla att åklagarens avgörande endast skall avse åtgärdens tillåtlighet från kollusionsfaresynpunkt och att det, med denna begränsning är häktesföreståndaren (eller i visst fall högre tjänsteman) som i övrigt beslutar i hithörande frågor. Åklagarens funktion när det gäller att pröva om viss åtgärd skall tillåtas med hänsyn till säkerhets-synpunkter begränsas enligt förslaget till en skyldighet att hålla häktesföreståndaren underrättad om förhållanden som har betydelse från denna synpunkt för behandlingen av den häktade.

De sålunda föreslagna principerna för ansvarsfördelningen i tillståndsgivningsfrågor har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det stora flertalet remissinstanser. Ett par remissinstanser har dock framhållit önskvärdheten av att införa ett beslutssystem som innebär att domstol har att pröva eller överpröva tillståndsgivningsfrågor. Häktning utredningen uttalar bl. a. att en ordning som den i promemorian föreslagna, nämligen att häktesföreståndaren har en beslutanderätt som inskränks av åklagarens vetorätt, medför vissa olägenheter.

I direktiven till den nyss nämnda utredningen har jag uttalat att det ankommer på denna att ta upp det både från principiell och praktisk synpunkt viktiga spörsmålet huruvida beslut i frågor om behandlingens utformning i större utsträckning än f. n. skall kunna överprövas i domstol. Enligt vad utredningen anfört kommer den att i sitt arbete uppmärksamma även andra därmed sammanhängande frågor om beslutsfunktionerna i ärenden om behandlingen av häktade. I avvaktan på resultatet av utredningens arbete är jag därför inte beredd att överväga sådana mer genomgripande ändringar i gällande system som ifrågasatts under remissbehandlingen.

Däremot synes det påkallat att nu överväga mera begränsade ändringar i gällande regler. Det är sålunda en uppenbar brist i nuvarande system att föreskrift saknas i frågan huruvida häktesföreståndaren eller åklagaren vid sin tillståndsprövning var för sig skall beakta samtliga eller endast en del av de faktorer som är avgörande för om visst tillstånd skall meddelas eller inte. En ansvarsfördelning mellan häktesföreståndare och åklagare i tillståndsprövningsfrågor bör därför komma till klart uttryck i författningstext. Tydligt är därvid att det bör ankomma på åklagaren att ta ställning till kollusionsfaresynpunkter. Häktesföreståndaren är däremot närmast att beakta övriga på tillståndsfrågan inverkan omständigheter, bl. a. säkerhetsaspekterna. Han bör emellertid hållas underrättad genom åklagaren om de förhållanden från säkerhetssynpunkt som är av betydelse för bedömningen av frågor om behandlingen. Som framgår av det anförda tillgodoser promemorieförslaget helt dessa synpunkter. Jag finner det också lämpligt av framför allt praktiska skäl att bestämmelserna om åklagarens prövning tas in i

den nya lagen medan däremot beslutsfunktionerna i övrigt liksom hittills regleras i en tillämpningsförfattning.

I den nya häkteslagen kommer kollusionsfaresynpunkter att ha betydelse vid prövningen av frågor om förvaring eller vistelse i gemenskap, tillgång till tidskrifter, tidningar, radio och television, avsändande och mottagande av brev eller annan försändelse, mottagande av besök samt vidare när det gäller telefonsamtal och permission. Självfallet är det angeläget att åklagarens prövning sker i sådana former att den häktade åsamkas minsta möjliga olägenhet. Varje onödig tidsutdräkt måste undvikas. Sålunda bör åklagaren redan från frihetsberövandets början ange om någon inskränkning i den omhändertagnes rätt på grund av kollusionsfara över huvud taget skall ske. I de fall då avgörandet innebär hinder för medgivande eller eljest inskränkningar i den häktades rätt i ett eller flera hänseenden, bör åklagaren vara skyldig att ompröva avgörandet så ofta anledning uppkommer därtill. Som föreslagits i promemorian bör en föreskrift av sist angivna innehåll tas in i den nya lagen. Med anledning av vad som uttalats i ett par remissyttranden vill jag slutligen framhålla att om domstolen i sitt häktningsbeslut inte funnit kollusionsfara föreligga, åklagaren vid sin prövning av tillståndsfrågor i princip har att utgå härifrån. En ändrad bedömning från åklagarens sida kan emellertid vara motiverad om det under brottsutredningens gång uppstår sådana förändringar i utredningssituationen som inte kunnat beaktas i det aktuella domstolsbeslutet.

Jag har inledningsvis gjort vissa uttalanden om beslutsfunktionerna beträffande häktade som vistas på rättspsykiatrisk klinik. Vissa andra frågor om beslutsfunktionerna i fråga om häktade avser jag att behandla i avsnittet om de enskilda bestämmelserna.

Jag vill härafter ta upp vissa av kriminalvårdsstyrelsen aktualiserade frågor om tillfällig förvaring i allmänt häkte av person som dömts till frihetsberövande påföljd.

I 11 § lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m. föreskrivs att den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd i anslutning härtill får tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest, om det behövs med hänsyn till transportförhållandena. Som kriminalvårdsstyrelsen anfört finns ett starkt behov av att ha motsvarande tillfälliga förvaringsmöjlighet i fall då frågan om den dömdes anstaltsplacering av praktiska eller sakliga skäl inte kan avgöras omedelbart i samband med att verkställbar dom föreligger. Med tanke på sådana situationer synes övervägande skäl tala för en ordning som innebär att den dömda tillfälligt får förvaras i allmänt häkte eller polisarrest även i avvaktan på att beslut hinner meddelas om i vilken anstalt han skall placeras. Vad jag nu har sagt förutsätter en ändring i den angivna paragrafen.

Kriminalvårdsstyrelsen har vidare anfört att det på vissa lokalanstal-

ter saknas möjlighet att på ett betryggande sätt omhänderta intagen som uppträder på ett så grovt störande sätt — t. ex. på grund av berusning — att det är nödvändigt att avskilja honom från andra intagna. Om det dessutom inte i närheten finns någon sluten anstalt dit den intagne kan förflyttas, bör enligt styrelsens mening en lämplig utväg vara att i stället placera den intagne tillfälligt under högst ett dygn i ett närbeläget häkte. Styrelsen hemställer om sådan ändring i KraL att möjlighet till dylik placering öppnas. Jag är för egen del väl medveten om att det kan föreligga avsevärda svårigheter att på ett lämpligt sätt hantera situationer av nu berört slag. Det kan emellertid ifrågasättas om det från principiell synpunkt är lämpligt att för dylika fall öppna möjlighet till placering av den intagne i häkte, om det än sker endast tillfälligtvis. Med hänsyn härtill och då förekommande fall lämpligen torde kunna lösas på annat sätt än styrelsen förordat, är jag f. n. inte beredd lägga fram förslag till lagändring av angiven innebörd.

Som jag anförde inledningsvis krävs vissa ändringar i häktenas utformning och inredning samt viss omdisponering av resurserna i övrigt för att de föreslagna principerna för behandlingen av häktade m. fl. skall kunna genomföras i praktiken. Samtidigt har jag betonat att en viss försiktighet t. v. är påkallad när det gäller att bedöma det omedelbara behovet av resurser. Efter överläggningar med kriminalvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen samt samråd med chefen för finansdepartementet föreslår jag följande åtgärder för att tillgodose de mest angelägna behoven i fråga om utrymmen för gemenskap m. m.

Dagrum, som kan användas även som motions- och arbetslokal, torde kunna anordnas vid tre häkten genom att vid ettvarrt av dem tre celler slås samman till ett rum. I ett häkte (Gävle) kan för samma ändamål en befintlig takterrass påbyggas till gemensamhetsutrymme. En eller två dubbelceller, som kan användas vid s. k. samsittning och när två intagna vill arbeta tillsammans, torde kunna anordnas vid 16 häkten genom att dörrhål tas upp i väggarna mellan två celler. Vidare bör motionsgårdar kunna anordnas vid sex häkten på så sätt att två eller i ett fall tre promenadgårdar slås samman genom att mellanväggar tas bort.

Vad angår häktet *Kronoberg*, för vilket särskild beräkning gjorts, torde tre dagrum, fyra motionsgårdar och 20 dubbelceller kunna anordnas genom att utrymmen av olika slag slås samman.

Anordnandet av gemensamhetsutrymmen vid berörda häkten kan komma att medföra behov av viss omdisponering av personalen.

Andra åtgärder som bör ifrågakomma är installation av *TV-uttag*, *skåp* för förvaring av pengar m. m. som häktade själva får ha hand om samt *tidningsprenumerationer*.

Jag har denna dag i budgetpropositionen beräknat medel för inventarier och tidningsprenumerationer. Kostnaden för ombyggnadsarbeten,

som jag beräknar till 2,1 milj. kronor i kostnadsläget den 1 april 1975, bör bestridas från den i staten för statens allmänna fastighetsfond, byggnadsstyrelsens delfond, uppförda posten till reparations- och underhållskostnader m. m. Behovet av tjänster som vårdare bör kunna tillgodoses genom omdisponeringar inom ramen för befintlig personalorganisation.

Starka skäl talar för att inte låta den nya häkteslagen träda i kraft förrän man hunnit genomföra åtminstone till en väsentlig del nu angivna resursförstärkningar. Samtidigt bör beaktas det starka behovet av att så snart som möjligt få till stånd en lagstiftning som bättre än den nuvarande kan främja en god utveckling av häktesmiljön. Enligt min mening kan en lämplig avvägning ske om tiden för ikraftträdandet sätts till den 1 januari 1977. Detta betyder ändå att vissa materiella bestämmelser tyvärr inte kan tillämpas i avsedd utsträckning redan från början. De svårigheter som kommer att föreligga under ett övergångsskede bör dock kunna lösas på ett sätt som är förenligt med den nya lagstiftningens intentioner.

Aven när det gäller den föreslagna ändringen i lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål bör ikraftträdandet ske den 1 januari 1977. Däremot bör ändringarna i övriga lagar, nämligen LSPV, omsorgslagen och lagen om beräkning av strafftid m. m. träda i kraft redan den 1 juli 1976.

6 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.,
2. lag om ändring i lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål,
3. lag om ändring i lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV),
4. lag om ändring i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (omsorgslagen),
5. lag om ändring i lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m.

7 Specialmotivering

7.1 Förslaget till lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

1 §

Denna paragraf innehåller vissa grundläggande bestämmelser i fråga om behandlingen av den som är häktad och om kurativt socialt stöd m. m. Paragrafen motsvarar i förstnämnda hänseende 1 § och 2 § andra stycket nuvarande häkteslag (HL) samt 1 § promemoriaförslaget. I fråga

om kurativt, socialt stöd m. m. saknar paragrafen motsvarighet i HL men har i promemorieförslaget sin motsvarighet i 1 §.

I principiell överensstämmelse med vad som är föreskrivet i 2 § HL har i första stycket tagits in en bestämmelse som anger att den som är häktad på grund av misstanke om brott eller av annan anledning inte får underkastas mera omfattande inskränkningar i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet.

I 1 § HL anges att häktad skall behandlas med tillbörlig hänsyn, så att skadliga verkningar av frihetsförlusten såvitt möjligt förebyggs. Promemorieförslaget innehåller i förevarande hänseende en föreskrift som anger att erforderliga åtgärder skall vidtas för att motverka att frihetsberövandet får skadliga verkningar för den häktade. Under remissbehandlingen har *hovrätten över Skåne och Blekinge* anført att genom en på sådant sätt formulerad föreskrift den häktade möjligen skulle kunna hävda att det föreligger en skyldighet att bistå honom i alla sådana angelägenheter där det föreligger en risk för att han skulle kunna drabbas av ekonomisk skada. Eftersom denna konsekvens inte torde vara åsyftad bör enligt hovrättens mening bestämmelsen utformas på ett mindre kategoriskt sätt, t. ex. genom att den formuleras i överensstämmelse med nuvarande lydelse av 1 § HL. *Kriminalvårdsstyrelsen* har för sin del — under hänvisning till den resursbrist som förutsätts föreligga när den nya lagen träder i kraft — föreslagit en lydelse som anger att behandlingen av häktad skall utformas så att skadliga följder av frihetsberövandet motverkas.

Till förebyggande av att en bestämmelse i ämnet ges annan tolkning än som åsyftas har i departementsförslaget föreskriften fått en lydelse som nära överensstämmer med vad kriminalvårdsstyrelsen förordat. I andra stycket första punkten anges således att häktad skall behandlas så att skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. Som andra punkt i samma stycke har tagits in en bestämmelse om kurativt socialt stöd m. m. I saklig överensstämmelse med promemorieförslaget anges där att i den mån det lämpligen kan ske, åtgärder skall vidtas för att ge den häktade det personliga stöd eller annan hjälp, som han behöver. Sådana åtgärder får dock vidtas endast om den häktade samtycker därtill. Bestämmelsens bakgrund och närmare innebörd har utvecklats i den allmänna motiveringen.

2 §

Paragrafen, som i princip motsvarar 3 § HL och 2 § promemorieförslaget innehåller i första stycket bestämmelser om avvisitering och i andra stycket en bestämmelse om omhändertagande av föremål som häktad inte får inneha.

Första stycket har — bortsett från en redaktionell ändring — fått samma lydelse som motsvarande bestämmelser i HL.

I samband med avvisiteringsreglerna finns såväl i HL som i promemoriaförslaget bestämmelser i fråga om omhändertagande av pengar och vissa föremål m. m. I departementsförslaget däremot har på sätt anförts i den allmänna motiveringen de materiella bestämmelserna i ämnet placerats på annat ställe i nya lagen. Till följd härav innehåller andra stycket av förevarande paragraf endast en bestämmelse som innebär att föremål som häktad inte får inneha enligt denna lag eller bestämmelse som meddelats med stöd av lagen, skall tas om hand och förvaras för hans räkning.

3 §

I denna paragraf, som motsvarar 4 § HL och 3 § promemoriaförslaget, ges bestämmelser om häktads avskildhet eller gemensamhet med andra häktade.

Jag har i den allmänna motiveringen utvecklat skälen för att införa bestämmelser som vidgar möjligheterna för häktad att frivilligt vistas i gemensamhet med andra häktade. Första stycket första meningen reglerar sådan gemensamhetsvistelse. Häktad som vill vistas tillsammans med en eller flera andra häktade skall i skälig utsträckning tillåtas detta, om lokalförhållandena medger det.

Första stycket andra meningen reglerar möjligheterna att förvara mer än en person i varje bostadscell i fall då det är synnerligen påkallat av utrymmesskäl eller annan särskild anledning. Sistnämnda rekvisit tar sikte på fall då speciella vårdskäl starkt talar för gemensam förvaring av två personer i samma rum. Främst avses häktade som vistas på rättspsykiatrisk klinik. I första stycket tredje meningen föreskrivs att gemensam förvaring inte får äga rum om den innebär fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

Slutligen föreskrivs i första stycket fjärde meningen att i annat fall än som angivits nu mer än en person inte får förvaras i varje rum. Bestämmelsen ger uttryck för den principiella rätten för häktad att vara i ensamrum.

I andra stycket har tagits in bestämmelser som syftar till att förhindra obehörig eller i övrigt olämplig påverkan mellan häktade. Bestämmelserna har sin förebild i 4 § andra stycket nuvarande tillämpningskungörelse. Stycket innebär att det såvitt möjligt skall förhindras att förbindelse äger rum mellan häktade som kan antas påverka varandra i mål eller ärende anhängigt vid domstol eller annan myndighet. Det hör framhållas att uttrycket förbindelse inbegriper sådan mer flyktig kontakt mellan häktade som kan äga rum i andra former än förvaring eller vistelse i gemensamhet. Vidare föreskrivs att häktad, särskilt om han är under 21 år, även i övrigt skall förvaras så att han inte utsätts för olämpligt inflytande av annan häktad.

Med anledning av synpunkter som anförts vid remissbehandlingen vill jag understryka att behovet av gemensamhetsvistelse gör sig gällande inte minst i fråga om unga häktade. Samtidigt är det angeläget undvika att de unga utsätts för olämplig påverkan från andra intagna. Vid den avvägning som måste ske mellan dessa i viss mån motstridande intressen bör en strävan vara att så långt möjligt söka bereda de unga häktade rimliga möjligheter till gemensamhetsvistelse.

Vistelse i gemensamhet kan ske i olika former, beroende på skiftande förutsättningar såväl i fråga om tillgång på personal och gemensamhetsutrymmen som när det gäller den häktades personliga förhållanden. Önskvärt är att samvaron i stor utsträckning kan äga rum i särskilda dagrum. I den mån möjlighet härtill saknas, utgör s. k. samsittning i dubbelcell ett alternativ som bör kunna tillämpas i många fall. Allt efter omständigheterna bör den häktade under vistelse i gemenskap med andra häktade ha möjlighet att utöva olika slag av aktiviteter. Förutom arbete och annan därmed jämförlig sysselsättning kan ifrågakomma att den häktade läser tidningar, ser på TV eller ägnar sig åt sällskapsspel som schack m. m. Slutligen bör framhållas att bestämmelserna om gemenskap mellan häktade självfallet också avser vistelse utomhus i motionsgårdar e. d.

Bestämmelse om att män och kvinnor skall hållas åtskilda har inte tagits upp i den nya lagen. Det torde räcka att i administrativ ordning ge en föreskrift som anger att om män och kvinnor är intagna i samma häkte de skall ha skilda bostadsrum. En sådan föreskrift avses inte utesluta möjligheten av att män och kvinnor får vistas samtidigt i gemensamhetsutrymmen.

4 §

Paragrafen, som motsvarar 4 § promemoriaförläget, innehåller bestämmelser om vården av häktad som är sjuk.

Nuvarande bestämmelser i ämnet är intagna i 5 § HL och 5 § nuvarande tillämpningskungörelse. I likhet med promemoriaförläget har dessa bestämmelser överförts i det väsentliga oförändrade till den nya lagen.

I första stycket föreskrivs i överensstämmelse med 5 § HL att vid behandlingen av häktad hänsyn skall tas till hans hälsotillstånd.

I tillämpningskungörelsen finns en föreskrift som anger att häktad som företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, så snart ske kan skall undersökas av läkare, om inte omständigheterna föranleder att sådant är utan gagn. Motsvarande föreskrift i promemoriaförläget ger uttryck för en något mer vidsträckt skyldighet än f. n. att föranstalta om sådan undersökning. Sålunda anges att häktad skall, under i övrigt angivna förutsättningar, så snart det kan ske undersökas av läkare, om inte sådan undersökning uppenbarligen är obehövlig.

Statsjämsstemannaförbundet har kritiserat den föreslagna regleringen i

vad gäller föreskriften att läkare skall under de angivna förutsättningarna tillkallas när intagen begär det. Enligt förbundet torde man på mindre orter nog få nöja sig med annan sjukvårdspersonal än läkare.

Det bör framhållas att ett tillgodoseende av nyss nämnda synpunkt skulle kunna leda till en omotiverad inskränkning i den häktades rätt i förhållande till vad som gäller f. n. Med hänsyn härtill och då den föreslagna bestämmelsen även i övrigt synes ha fått en lämplig utformning, har den upptagits i departementsförslaget med den sålunda föreslagna lydelsen.

I promemoriaförslaget har tagits in en bestämmelse som i överensstämmelse med 5 § HL anger att läkares anvisning rörande vården av häktad som är sjuk skall beaktas. Enligt *socialstyrelsens* mening bör föreskriften formuleras så att läkares anvisningar får större tyngd och genomslagskraft. Också *Svenska psykiatriska föreningen* anser det påkallat att formuleringen skärps så att läkares rekommendationer blir vägledande för behandlingen. *Landstingsförbundet* finner det angeläget att man söker skapa fullständig klarhet rörande ansvarig läkares roll inom häkteslagens område. Förbundet hänvisar till en av JO igångsatt utredning härom i ett ärende om utvisning enligt lagen (1973: 162) om särskilda åtgärder till förebyggande av vissa våldsdåd med internationell bakgrund.

Uppenbart är att läkaren svarar för den medicinska bedömningen av häktad som är sjuk. Frågan vilket inflytande hans bedömning skall ha på behandlingen av den häktade i olika hänseenden kan inte besvaras generellt. Tydligt är emellertid att läkares anvisningar bör vara avgörande för behandlingen, så långt de avser åtgärder som är att hänföra till sjukvård i strikt bemärkelse. För KraL:s del avspeglas synsättet i den föreskrift (37 §) som anger att vid sjukdom intagen skall vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. I fråga om häktade torde samma princip böra komma till uttryck genom att bestämmelsen i nya lagen erhåller en mera skärpt formulering än nuvarande föreskrift i ämnet. Sålunda har tagits in en föreskrift som anger att läkares anvisning rörande vården av häktad som är sjuk skall iakttas. Bestämmelsen har placerats i andra stycket av förevarande paragraf.

Det ligger i sakens natur att läkare vid meddelande av anvisningar rörande vården av häktad som är sjuk har att beakta de praktiska och resursmässiga förutsättningar som föreligger att genomföra viss åtgärd. I förekommande fall bör naturligtvis samråd äga rum mellan de för den häktades behandling i olika hänseenden ansvariga personerna.

I anslutning till den nu behandlade bestämmelsen har tagits in en bestämmelse som i överensstämmelse med såväl gällande föreskrift som promemoriaförslaget anger att om den häktade behöver sjukhusvård, sådan skall beredas honom så snart det kan ske. Jag vill påpeka att föreskriften inte lägger hinder i vägen för att i första hand placera den sjuke

på sjukavdelning vid kriminalvårdsanstalt, under förutsättning att han där kan undergå erforderlig undersökning eller vård och i övrigt ges den behandling som föreskrivs i lagen. Till skillnad från vad *hovrätten över Skåne och Blekinge* föreslagit i sitt remissyttrande torde en uttrycklig föreskrift härom inte behövas.

Socialstyrelsen har i sitt remissyttrande anmärkt att promemorian inte berör sådana situationer då det kan finnas medicinska skäl för lättnader i omhändertagandet eller för överflyttning till psykiatrisk avdelning inom kriminalvården eller till rättspsykiatrisk klinik. Styrelsen framhåller att bevakningsbehovet ofta har försvårat eller omintetgjort slutet psykiatrisk vård. Den lösning som enligt styrelsens mening ligger närmast till hands är att utöka de rent psykiatriska vårdmöjligheterna inom häktesväsendet. En annan möjlighet skulle enligt styrelsen vara att åter skapa en större ömsesidighet mellan de rättspsykiatriska klinikerna och de allmänna häktena.

De spörsmål *socialstyrelsen* sålunda berört är delvis av komplicerad natur. Jag vill dock understryka att häktade som är psykiskt sjuka i flertalet fall vistas på rättspsykiatrisk klinik för att undergå rättspsykiatrisk undersökning. Vidare är att märka att den i förevarande paragraf intagna föreskriften om beredande av sjukhusvård självfallet också inbegriper fall då en häktad behöver sådan vård på grund av psykisk sjukdom. Frågan huruvida särskilda insatser är påkallade för att tillgodose vårdbehovet hos psykiskt sjuka häktade är jag inte beredd att ta upp till övervägande i nu förevarande sammanhang.

I tredje stycket föreskrivs i överensstämmelse med nuvarande bestämmelse i 5 § tillämpningskungörelsen att förlossning av häktad kvinna såvitt möjligt skall ske på sjukhus eller förlossningshem.

Fjärde stycket innebär att den som vistas på sjukhus eller förlossningshem enligt föreskrifterna i andra och tredje styckena skall stå under bevakning om anledning föreligger därtill. Bestämmelsen har utformats delvis efter förebild av 37 § tredje stycket *KraL*.

I administrativ ordning bör införas föreskrifter om viss underrättelseskyldighet i fall då häktad förs över till allmänt sjukhus med tillämpning av förevarande paragraf. Sålunda bör häktesföreståndaren vara skyldig underrätta den för vården ansvarige läkaren om förhållanden som är av betydelse för den häktades vistelse på sjukhuset. I fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott bör vidare föreskrivas skyldighet att snarast möjligt underrätta undersökningsledaren eller åklagaren om överförande till sjukhus.

5 §

Paragrafen, som innehåller bestämmelser i fråga om arbete åt häktad under häktningstiden, motsvarar 5 § promemoriaförslaget. Nuvarande lagbestämmelser i ämnet finns i 6 § *HL*.

Enligt första stycket föreligger skyldighet att i möjlig mån erbjuda häktad arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning under häktningstiden. Bakgrunden till bestämmelsen har utvecklats i den allmänna motiveringen. I samma stycke har tagits in en bestämmelse som i överensstämmelse med 5 § HL anger att häktad vidare skall beredas tillfälle att utföra arbete som han själv skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet. Av bestämmelsernas utformning framgår att häktad inte får åläggas arbete. Någon uttrycklig föreskrift härom har inte ansetts påkallad.

Av hygieniska och ordningsmässiga skäl kan endast vissa slag av arbeten utföras i den häktades bostadsrum. Det är därför en fördel om möjligheter finns till arbete i gemensamhetsutrymme som särskilt anpassats för ändamålet. Även i sådana fall torde dock sysselsättningen i många fall få inskränka sig till enklare monterings- och terapiarbeten. Med hänsyn till frihetsberövandets relativa kortvarighet torde det i regel inte vara möjligt att anordna en arbetsdrift av industriell karaktär.

Socialstyrelsen har i sitt remissyttrande anfört att häktade som bedriver studier bör beredas tillfälle att under häktningstiden fortsätta studierna så långt detta är möjligt. Jag vill med anledning härav uttala att det i och för sig bör vara möjligt för häktad att sysselsätta sig med enskilda studier i den mån denne själv förfogar över studiematerial och hinder inte möter med hänsyn till de bestämmelser som i skilda hänseenden reglerar behandlingen. Någon uttrycklig föreskrift i ämnet har inte ansetts påkallad. Skyldighet för det allmänna att genom aktiva insatser verka för att häktad skall kunna bedriva studier kan inte anses föreligga.

Statens invandrarverk anför att häktade utlänningar bör erbjudas svensk- och alfabetiseringsundervisning om häktningstiden väntas bli lång. Verket framhåller att nuvarande regler för svenskundervisning lägger hinder i vägen för sådana studier och att det på vissa häkten kan bli svårt att samla ett tillräckligt stort antal deltagare för läsning av svenska i studiecirkeform. Även *BRÅ:s verkställande utskott* anser att möjligheterna till svensk- och alfabetiseringsundervisning bör undersökas.

Med anledning av dessa synpunkter vill jag understryka att det kan synas naturligt att häktade utlänningar som är bosatta i landet och som kan förväntas kvarstanna här bereds möjligheter att delta i svensk- och alfabetiseringsundervisning. Med hänsyn till de relativt korta tiderna för häktning och då sannolikt endast ett fåtal berörda utlänningar torde vara intagna samtidigt i ett och samma häkte, torde det emellertid vara svårt att finna lämpliga former för en sådan undervisning. Några särskilda bestämmelser i ämnet torde därför inte böra meddelas. Detta utesluter inte att frågan om tillskapandet av sådana möjligheter bör ägnas uppmärksamhet i fortsättningen.

I andra stycket av förevarande paragraf har tagits in en bestämmelse enligt vilken regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer,

meddelar bestämmelser om ersättning åt häktad för arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålls honom. Vid utformningen av sådana bestämmelser bör man utgå från grundsatsen att arbete som häktad utför för det allmännas räkning skall avlönas i överensstämmelse med de principer som gäller för intagna i kriminalvårdsanstalt.

6 §

Paragrafen reglerar häktads rätt till tidningar och andra informations- eller förströelsemedel. Paragrafen, som överensstämmer med 6 § promemorieförslaget, motsvarar till en del 7 § HL.

Vid utformningen av paragrafen har den systematiken valts att tillhandahållandet av tidningar m. m. åt häktad regleras i första stycket medan hans rätt att själv skaffa sig material för sin förströelse regleras i andra stycket. Slutligen har i tredje stycket tagits in en bestämmelse som hänför sig till båda de föregående styckena och som avser inskränkningar i den häktades rätt på grund av kollusionsfara.

Av första stycket följer att häktad skall tillhandahållas tidningar i lämplig utsträckning i den mån kollusionsfara inte lägger hinder i vägen härför i enskilda fall. Vid bestämmelsens tillämpning är det bl. a. angeläget att söka bryta den språkliga isoleringen för utländska häktade genom att om möjligt tillhandahålla dem tidningar på deras eget språk.

Såvitt gäller radio och television kan brist på apparater och andra praktiska och ekonomiska svårigheter utgöra hinder för häktad som på detta sätt vill följa vad som händer i omvärlden. Jag förutsätter dock att varje häkte skall ha sådan utrustning som gör det möjligt för envar häktad att lyssna på radio. Möjligheten att se television får i huvudsak praktisk betydelse för gemensamhetsutrymmen och bostadrum avsedda för långtidshäktade.

Väsentligt är att häktade ges möjligheter till boklån. Detta bör kunna ske inom ramen för det samarbete som redan tidigare inletts mellan häktena och de kommunala biblioteken. I möjlig utsträckning bör tillses att utländska häktade får tillgång till litteratur på sitt eget språk. Kontakter med invandrarbyråerna kan därvid få stor betydelse.

Som jag understrukt i den allmänna motiveringen bör inskränkning i den häktades rätt på grund av kollusionsfara ske med största återhållsamhet och i förekommande fall så långt möjligt göras partiell. Särskilt bör detta gälla läsning av tidskrifter och tidningar. Ett förbud att läsa tidningar kan göras partiellt genom att åklagaren i sitt beslut anger att den häktade inte får ta del av sådana tidningssidor som innehåller t. ex. annonser eller inrikesnyheter av annat slag än sportreferat.

7 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om häktads rätt att inneha pengar, personliga tillhörigheter, m. m. Den motsvarar 2 § andra stycket

och 7 § promemorieförslaget. I HL har paragrafen delvis sin motsvarighet i 2 § andra stycket.

Paragrafen, vars innehåll utvecklats i den allmänna motiveringen, innebär såväl i materiellt som lagtekniskt hänseende en betydande omreglering av vad som gäller f. n. Genom de nya bestämmelserna tillerkänns häktad en rätt under vissa förutsättningar att själv ha hand om pengar m. m. En sådan ordning underlättas, om häktena förses med förvaringslådor, till vilka de häktade har tillgång genom egen nyckel. Det bör framhållas att den häktade själv ansvarar för pengar eller föremål som han har hand om.

8 §

Paragrafen, som motsvarar 8 § promemorieförslaget, reglerar häktads rätt till utomhusvistelse. Nuvarande bestämmelse i ämnet är intagen i 7 § tillämpningskungörelsen till HL.

Efter förebild av motsvarande bestämmelse i KraL (13 § andra stycket) föreskrivs i paragrafen att häktad skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme om ej synnerligt hinder möter däremot.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har i sitt remissyttrande föreslagit att i nya lagen i likhet med KraL (13 § första stycket) införs en bestämmelse om att häktad såvitt möjligt skall beredas tillfälle till fysisk träning. Möjligheterna att bereda häktade tillfälle till fysisk träning är emellertid påtagligt begränsade i jämförelse med vad som är fallet när det gäller intagna i kriminalvårdsanstalt. Upptagande i nya lagen av en särskild föreskrift i ämnet skulle därför kunna ge upphov till förväntningar och krav som i väsentlig mån inte skulle kunna uppfyllas. Vad nu sagts utesluter självfallet inte att häktade, där så lämpligen kan ske, ändå bereds möjligheter till fysisk träning, närmast då i samband med utevistelse i motionsgård e. d. Särskilda motionsredskap kan därvid naturligtvis komma till användning.

9 §

I paragrafen, som i huvudsak motsvarar 9 § första och andra styckena promemorieförslaget, meddelas bestämmelser om häktads rätt att avsända och ta emot brev eller annan skriftlig handling. Nuvarande bestämmelser i ämnet finns i 8 § HL och 12 § nuvarande tillämpningskungörelse.

I den allmänna motiveringen har närmare utvecklats vilka regler som bör gälla. Första stycket anger vilka brev som är helt undantagna från granskning. I andra stycket har tagits in en bestämmelse som reglerar under vilka materiella förutsättningar häktad får avsända eller ta emot sådana brev som ej är hänförliga till första stycket. Tredje stycket ger uttryck för två principer, dels att — liksom f. n. — brev inte får öppnas utan den häktades medgivande och dels att häktad skall kunna medges

avsända eller ta emot brev även utan att detta öppnats och granskats. I sistnämnda hänseende innebär nya lagen en ändring i förhållande till vad som gäller f. n.

Fjärde stycket innehåller en erinran om de särskilda bestämmelser som avses gälla i fråga om kvarhållande i visst fall av brev från häktad som vistas på rättspsykiatrisk klinik. Jag kan i detta hänseende hänvisa till förslaget till lag om ändring i lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål (avsnitt 7.2).

I femte stycket föreskrivs att vad i paragrafen är föreskrivet om brev gäller även annan skriftlig handling.

Häktesföreståndare samt i förekommande fall undersökningsledare och åklagare är naturligtvis behöriga inom ramen för sina beslutsfunktioner på förevarande område att läsa och i övrigt granska brev som öppnats med stöd av den häktades medgivande. För att brevgranskningen skall kunna utföras med önskvärd skyndsamhet måste emellertid möjlighet föreligga till delegering av själva granskningsarbetet. Såvitt gäller den brevkontroll som ankommer på åklagare (eller undersökningsledare) kan granskningsarbetet lämpligen utföras av den polispersonal som har hand om brottsutredningen, men med utslutande rätt för åklagaren att besluta i de fall då tillstånd att avsända eller ta emot brev vägras. I administrativ ordning torde få meddelas bestämmelser såväl om delegation som om vissa andra frågor rörande förfarandet vid brevkontroll.

10 §

Denna paragraf, som delvis motsvarar 9 § promemoriaförslaget, innehåller regler om försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling. I HL finns bestämmelser härom i dess 8 §.

I första stycket anges att 9 § andra och tredje styckena är tillämpliga även på försändelse av annat slag än brev eller annan skriftlig handling. Vidare föreskrivs att häktad dock inte får ta emot försändelse som angivits nu, om den kan äventyra ordningen eller eljest medföra olägenhet. Bestämmelserna har närmare behandlats i den allmänna motiveringen.

Andra stycket öppnar möjlighet att i administrativ ordning under viss förutsättning föreskriva förbud helt eller delvis för häktade att ta emot sådana försändelser som avses i paragrafen. Bestämmelsens bakgrund och innebörd har utvecklats i den allmänna motiveringen.

I den mån häktade förbjuds ta emot gåvopaket med stöd av andra stycket är det naturligtvis särskilt angeläget att möjlighet i stället erbjuds dem att genom varuautomater eller på annat sätt genom häktets försorg i rimlig utsträckning skaffa sig varor för egen bekvämlighet.

11 §

Paragrafen, som motsvarar 10 § promemoriaförslaget, reglerar rätten för häktade att ta emot besök. F. n. finns bestämmelser härom i 8 § HL.

Som närmare utvecklats i den allmänna motiveringen anges i första stycket under vilka materiella förutsättningar som häktad får ta emot besök.

Andra stycket reglerar bevakning av besök. När det gäller formen för sådan bevakning menar några remissinstanser att den i promemorian föreslagna föreskriften om att tjänsteman vid förvaringslokalen skall vara närvarande vid besöket inte är tillräcklig. Enligt *rikspolisstyrelsen* kan det i många fall vara svårt eller rentav omöjligt att bedöma om uttalanden vid ett besök är avsedda att undanröja bevis eller försvåra utredningen. Inte minst gäller detta vid användning av kodord, främmande språk o. d. Eftersom en tjänsteman vid förvaringslokalen knappast kan vara insatt i ofta komplicerade utredningar, förstå eventuellt använt främmande språk etc., anser styrelsen det angeläget att lagtexten kompletteras med en föreskrift om rätt för utredningsman att — i förekommande fall med biträde av tolk — närvara vid besök. *Föreningen Sveriges polismästare* anser att lagtexten bör utformas så att utredningsman eller åklagare får närvara i förekommande fall. Även *statens invandrarverk* tar upp frågan hur de bevakade besöken skall genomföras, om ett främmande språk talas. Verket berör därvid de problem som gäller de finsktalande.

Med hänsyn till vad sålunda anförts vid remissbehandlingen synes det ändamålsenligt att — i likhet med vad som f. n. gäller enligt 13 § andra stycket tillämpningskungörelsen — utforma ifrågavarande bestämmelse sålunda att det framgår att inte endast tjänsteman vid förvaringslokalen utan även annan person — närmast då utredningsman eller tolk — skall kunna närvara vid besök. I andra stycket föreskrivs därför att om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras, en eller flera personer skall vara närvarande vid besök.

Såväl bevakade som obevakade besök bör när så är möjligt äga rum i särskilda besöksrum. Inom ramen för tillgängliga resurser bör vidare eftersträvas att tiden för varje besök blir så väl utmätt att ändamålet med besöket inte motverkas genom tidsbrist.

Tredje stycket ger möjlighet att föreskriva kroppsvisitation av besökande som villkor för besök. Som anförts i den allmänna motiveringen kan sådan visitation tänkas underlätta medgivandet av obevakade besök. Sålunda kan den besökande i vissa fall få välja mellan att å ena sidan bli kroppsvisiterad och i så fall få göra besöket obevakat och å andra sidan att avstå från visitationen och i så fall få göra besöket under bevakning. I andra fall kan kroppsvisitation göra det möjligt att medge visst besök som annars över huvud taget inte skulle få äga rum.

Som framgår av tredje stycket jämfört med andra stycket utgör en förutsättning för kroppsvisitation att sådan är påkallad antingen av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

Kroppsvisitation bör inte göras mer ingående än omständigheterna kräver. Är avsikten med visitationen enbart att hindra insmuggling av vapen eller andra metallföremål, bör det i regel vara tillräckligt att göra undersökningen med hjälp av elektrisk metalledetektor eller liknande teknisk anordning.

Slutligen har i fjärde stycket tagits in en hänvisning till bestämmelser i rättegångsbalken om försvarares rätt att sammanträffa med den som är häktad.

12 §

I denna paragraf, som motsvarar 11 § promemoriaförslaget och saknar motsvarighet i HL, ges bestämmelser om häktads rätt att ha telefonsamtal med person utom förvaringslokalen. Som anförts i den allmänna motiveringen är bestämmelserna utformade i nära överensstämmelse med reglerna om besök.

I första stycket anges under vilka materiella förutsättningar som häktad får ha telefonsamtal. Andra stycket innehåller bestämmelser om avlyssning av telefonsamtal.

Om det under pågående telefonsamtal uppkommer sådan fara som enligt första stycket utgör hinder för medgivande av samtal, dvs. fara från säkerhetssynpunkt eller kollusionsfara, skall samtalet avbrytas.

I fall då medgivande till telefonsamtal endast avser viss myndighet eller enskild person får självfallet utan hinder av avlyssningsreglerna kontroll ske vid påringningen att samtalet verkligen kommer att äga rum med den myndighet eller person som avses med tillståndet. Motsvarande gäller när häktad skall ha telefonsamtal med sin offentlige försvarare.

Frågan i vilken utsträckning häktad skall medges telefonera är beroende bl. a. på de tillgängliga resurserna på häktet.

13 §

I förevarande paragraf, som motsvarar 12 § promemoriaförslaget, har införts bestämmelser om tillstånd för häktad att lämna förvaringslokalen för viss kort tid (s. k. permission).

I saklig överensstämmelse med 9 § HL föreskrivs i paragrafen att, om missbruk inte kan befaras, häktad kan medges att besöka närstående som är svårt sjuk, närvara vid närståendes begravning eller i annat fall, då synnerliga skäl föreligger, lämna förvaringslokalen för viss kort tid.

I promemoriaförslaget har i samband med nu förevarande bestämmelse tagits in en föreskrift som anger att den häktade under vistelsen utom förvaringslokalen skall vara ställd under bevakning, om inte sådan tillsyn av särskilda skäl kan antas vara obehövlig. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har anfört att om omständigheterna är sådana att permission utan bevakning anses kunna beviljas, förutsättningar också torde

föreligga för att upphäva häktnings- eller anhållningsbeslutet. Med hänsyn till att sådana särskilda skäl som avses i den föreslagna bestämmelsen aldrig torde vara för handen beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott, bör enligt hovrättens mening paragrafen innehålla ett absolut krav på att den häktade skall vara ställd under bevakning vid permission.

Det torde stå helt klart att i fall då någon är häktad på grund av misstanke om brott det i allmänhet skulle strida mot ändamålet med häktningen att låta den häktade få permission utan bevakning. Omständigheterna i samband med en permission kan emellertid i enstaka fall tänkas så särpräglade att en bevakning skulle te sig obehövlig och kanske i viss mån olämplig. Det kan i sammanhanget erinras om att enligt 4 § fjärde stycket nya lagen häktad som vistas på sjukhus eller förlossningshem skall stå under bevakning endast om anledning föreligger därtill. Vidare bör framhållas att behandlingsreglerna i nya lagen — liksom för övrigt i HL — utan inskränkning gäller även för personer som är häktade av annan anledning än misstanke om brott och att det i sådana fall inte generellt kan hävdas att permission under alla förhållanden måste ske under bevakning. Av nu anförda skäl har paragrafen i förevarande hänseende erhållit den i promemorian föreslagna lydelsen.

14 §

I denna paragraf, som motsvarar 13 § promemorieförslaget, föreskrivs i överensstämmelse med 6 § nuvarande tillämpningskungörelse att om häktad kvinna medför spädbarn vid intagningen eller föder barn därefter, tillstånd kan ges henne att ha barnet hos sig.

15 §

Denna paragraf, som innehåller bestämmelser om häktads beläggande med fängsel, motsvarar 14 § promemorieförslaget.

I nuvarande bestämmelse i 2 § första stycket HL föreskrivs att häktad får beläggas med fängsel endast om det är erforderligt för att förekomma flykt eller det i övrigt är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet. Enligt promemorian bör den nya lagens regler i ämnet ansluta sig till den mer restriktiva reglering som finns i Kral (23 § andra stycket och 42 § andra stycket). Bl. a. anses flyktfara inte böra motivera beläggande med fängsel annat än i transportsituationer. Den i promemorian föreslagna bestämmelsen föreskriver därför att häktad får beläggas med fängsel dels vid transport om det är nödvändigt av säkerhetsskäl och dels i övrigt för att betvinga våldsamt uppträdande av den häktade, om andra medel visar sig otillräckliga och säkerheten oundgängligen kräver det.

Vid remissbehandlingen har *kriminalvårdsstyrelsen* uttalat att ett förtydligande av begreppet "transport" bör inflyta i lagtexten. Styrelsen an-

för i sammanhanget att det under rättegångsförhandling ankommer på rätten och inte på kriminalvårdstjänsteman att förordna om häktads beläggande med fängsel men att däremot sådan tjänsteman har att besluta i frågan dels under själva förflyttningen och dels under uppehåll i rättegången. *Polisstyrelsen i Kristianstads polisdistrikt* anser att lagbestämmelsen i fråga bör utformas på sådant sätt att beläggning med fängsel skall få ske, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl inte bara vid transport utan också när häktad befinner sig utom häktes- eller polislokaler. *Domareförbundet* anser med hänsyn till lokalförhållandena i vissa tingshus att flyktfara kan motivera att den intagne beläggs med fängsel inte bara i transportsituationer utan också i samband med ett uppehåll i rättsens förrum t. ex. i samband med en paus i pågående förhandling. Förbundet ifrågasätter därför om inte begränsningen till själva transporten är alltför snäv.

Från integritetsskyddssynpunkt är det angeläget att reglerna om användning av fängsel på häktad utformas så restriktivt som möjligt. Promemoriaförslaget innebär i det hänseendet fördelar framför den nuvarande regleringen i HL. Mot bakgrund av vad som anförts under remissbehandlingen finns det dock anledning att på en punkt överväga en avvikelse från promemoriaförslaget. Nuvarande bestämmelser är så utformade att det finns möjligheter att av säkerhetsskäl belägga häktad med fängsel inte bara vid transport i egentlig bemärkelse utan även i andra situationer då häktad vistas utom förvaringslokalen. Övervägande skäl talar för att bibehålla en sådan ordning eftersom möjligheterna i dessa situationer att med andra medel än fängsel förhindra t. ex. flykt är mer begränsade än annars. Bl. a. gäller detta i samband med domstolsförhandlingar.

Rättspsykiatriska föreningen har, under hänvisning till vad som gäller inom LSPV:s tillämpningsområde, hävdad att ordet "säkerhetsmedel" bör användas i stället för "fängsel" i vart fall när det gäller den bestämmelse som anger att fängsel under vissa förutsättningar kan användas för att betvinga våldsamt uppträdande. För egen del vill jag framhålla att även om det i sistnämnda situation i regel är fråga om användning av andra slag av tvångsanordningar än i transportsituationer m. m., det inte bör möta något hinder att — som också skett i KraL — generellt använda beteckningen fängsel för de anordningar som det här gäller. Någon ändring i förhållande till promemoriaförslaget i detta hänseende är därför inte påkallad.

I enlighet med det anförda har i paragrafens första stycke tagits in bestämmelser som anger att häktad får beläggas med fängsel (1) under transport och eljest under vistelse utom förvaringslokalen om det är nödvändigt av säkerhetsskäl samt (2) i övrigt för att betvinga våldsamt uppträdande av den häktade, om andra medel visar sig otillräckliga och säkerheten oundgängligen kräver det.

Det bör framhållas att beläggande med fängsel av säkerhetsskäl enligt

punkten 1 — alltså under transport och eljest under vistelse utom förvaringslokalen — avser inte bara det fallet att flyktfara föreligger utan också andra situationer då fara för säkerheten föreligger, t. ex. då häktad uppträder våldsamt. Härav följer att punkten 2 avser våldsamt uppträdande enbart i fall då det inte är fråga om transport eller annan vistelse utom förvaringslokalen.

I promemorieförslaget har — efter en framställning av JO till regeringen — tagits in en bestämmelse som innebär att läkare så snart det kan ske skall yttra sig över åtgärd enligt första stycket 2, dvs. sådana fall av våldsamt uppträdande som där avses.

Under remissbehandlingen har rikspolisstyrelsen anfört att problem av bl. a. praktisk natur uppkommer, om ifrågavarande regel skall gälla även för personer som endast under ett begränsat antal timmar förvaras i polisarrest. Liknande synpunkter har framförts av länsstyrelsen i Stockholms län, polisstyrelserna i Stockholms och Kristianstads polisdistrikt samt Föreningen Sveriges polismästare. Socialstyrelsen ifrågasätter om läkare i samtliga fall skall belastas med sådant ansvar som avgivande av yttrande i fängselfrågor innebär, även om erfarenheterna i stort sett talar för att detta är rimligt. För häktade under 18 år bör dock läkares medverkan vara obligatorisk. Enligt styrelsens mening hade det varit av värde om formen för läkares yttrande och dess genomslagskraft på något sätt hade berörts eller reglerats. Svenska läkaresällskapets sektion för socialmedicin ställer sig frågande till den i promemorian föreslagna ordningen och framhåller som önskvärt att läkare inte försätts i sådant tvångstillstånd att han i efterband skall utreda och konfirmera åtgärder av detta slag. Rättspsykiatriska föreningen, å andra sidan, anser det vara riktigt att läkare skall höras i sådana frågor som det här gäller.

Vid bedömande av förevarande spörsmål bör erinras om att den i promemorian föreslagna bestämmelsen om inhämtande av läkares yttrande har utformats i överensstämmelse med vad som för motsvarande fall gäller enligt KraL (23 § andra och tredje styckena). I likhet med vad JO anfört i sin nyss nämnda framställning anser jag det inte vara sakligt försvarbart att i förevarande hänseende upprätthålla en skillnad mellan häktade och intagna i kriminalvårdsanstalt. Det saknas därför anledning att frångå promemorieförslaget i denna del. Vad angår sådana helt kortvariga omhändertaganden som inbegrips i 18 § nya lagen kan jag ha viss förståelse för att en generell tillämpning av förevarande bestämmelse kan ge upphov till vissa praktiska svårigheter. Till frågan om tillämpligheten av nya lagens bestämmelser i skilda hänseenden på dessa kategorier omhändertagna återkommer jag emellertid under 18 §.

I tillämpningsförfordning till nya lagen torde lämpligen böra intas föreskrifter om att beläggning med fängsel skall antecknas i protokoll eller annan handling och att anteckningen skall innehålla bl. a. läkares yttrande där sådant skall inhämtas.

16 §

I denna paragraf, som motsvarar 15 § promemorieförslaget, regleras åklagares eller undersökningsledares beslutsfunktioner vid prövningen av tillståndsfrågor m. m. beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott. Nuvarande bestämmelser i ämnet finns i 9 och 11 §§ tillämpningskungörelsen till HL.

I den allmänna motiveringen har jag behandlat vilka regler som bör gälla beträffande åklagares eller undersökningsledares beslutsfunktioner i fråga om behandlingen av häktade. I överensstämmelse med vad där anförts föreskrivs i första stycket att beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott det ankommer på undersökningsledaren eller åklagaren att (1) avgöra om eller i vad mån hinder för medgivande enligt 3 § första stycket första meningen eller 9—13 §§ eller för tillämpning av 3 § första stycket andra meningen möter på den grund att åtgärden kan medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras samt (2) avgöra fråga om inskränkningar enligt 6 § tredje stycket. Som framgår av hänvisningarna gäller det härvid frågor om förvaring i ett rum av mer än en person, frivillig gemensamhetsvistelse, brev eller annan försändelse, besök, telefonsamtal, s. k. permission samt tidskrifter, tidningar, radio och television.

Andra stycket innehåller en bestämmelse som anger att om avgörande enligt första stycket innebär hinder för medgivande eller eljest inskränkning i häktads rätt, avgörandet skall omprövas så ofta anledning därtill uppkommer.

Som jag anført i den allmänna motiveringen bör beslutsfunktionerna i övrigt regleras i tillämpningsförfordning till nya lagen. Det gäller här de beslutsfunktioner som bör utövas av i första hand föreståndaren för förvaringslokalen (häktesföreståndaren). Jag har sålunda för avsikt föreslå regeringen bestämmelser som innebär att med de begränsningar som följer av nu förevarande paragraf häktesföreståndaren skall besluta i frågor om förvaring i ett rum av mer än en person, tillstånd till frivillig gemensamhetsvistelse samt tillstånd att avsända eller ta emot brev eller annan försändelse, ta emot besök och ha telefonsamtal.

Särskilda överväganden är påkallade i fråga om permission, dvs. tillstånd för häktad att lämna förvaringslokalen för viss kort tid. F. n. beslutar häktesföreståndaren i sådan fråga. Med hänsyn till att ifrågavarande prövning ofta är av särskilt känslig natur föreslogs i promemorian att beslutsfunktionen skulle tillkomma högre chef, nämligen chef för kriminalvårdsregion när det gällde den som var intagen i allmänt häkte m. m. Under remissbehandlingen har förslaget kritiserats av en del remissinstanser. *Statsanställdas förbund* motsätter sig bestämt att häktesföreståndare fräntas beslutanderätten i sådana frågor. Förbundet framhåller att häktesföreståndarna under en lång följd av år har skött denna tillståndsgivning på ett grannliga sätt. *Statstjänstemannaförbundet* och

SAK anser att det av praktiska skäl bör finnas möjlighet att delegera beslutsfunktionen från regionchefen till styresmannen. *Riksrevisionsverket* ifrågasätter om det inte bör ankomma på åklagaren att, efter hörande av häktesföreståndaren, besluta i frågor om permission.

Kritiken mot promemoriaförslaget på denna punkt torde inte kunna fränkännas visst berättigande. Goda skäl talar för att bibehålla den ordning för beslutsfattandet som f. n. gäller. Vid utformningen av förslag till bestämmelser i ämnet avser jag ta upp frågan till närmare övervägande.

Rikspolisstyrelsen har i sitt remissyttrande föreslagit att föreskrift meddelas om att det ankommer på undersökningsledaren eller åklagaren att avgöra om eller i vad mån häktad skall få omhänderha pengar, värdesaker och legitimationshandlingar. Jag vill erinra om att enligt 7 § första stycket nya lagen häktad får inneha pengar samt nu angivna föremål och handlingar i den mån det kan ske utan olägenhet. Som framgår av den allmänna motiveringen bör prövningen framför allt ske utifrån ordnings- och säkerhetssynpunkter. Det är mot den bakgrunden naturligt att det skall ankomma på häktesföreståndaren att besluta i sådana frågor varvid det dock i många fall kan visa sig lämpligt att samråd äger rum med undersökningsledaren eller åklagaren. Jag vill slutligen i sammanhanget framhålla att rättegångsbalkens regler om beslag (27 kap.) blir tillämpliga i sådana fall då häktad innehar föremål som skäligen kan antas äga betydelse för utredning om brott eller vara genom brott någon avhänt eller på grund av brott förverkat.

Med hänvisning till vad jag anförde i den allmänna motiveringen vill jag slutligen nämna att jag har för avsikt föreslå regeringen att i tillämpningsförfordning ta in en bestämmelse om skyldighet för åklagare eller undersökningsledare att hålla häktesföreståndaren underrättad om förhållanden som har betydelse från säkerhetssynpunkt för behandlingen av den som är häktad på grund av misstanke om brott.

17 §

I denna paragraf, som motsvarar 16 § promemoriaförslaget och delvis 10 § HL, har tagits in bestämmelser som anger att bestämmelserna om häktad har motsvarande tillämpning på vissa andra personkategorier. I överensstämmelse med 10 § HL gäller detta (1) den som anhållits eller gripits på grund av misstanke om brott samt (2) den som intagits i häkte eller polisarrest för förpassning till kriminalvårdsanstalt. Punkten (2) omfattar den som enligt 11 § lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m. tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest. Som häktad skall slutligen också behandlas (3) den som tillfälligt placerats i häkte med stöd av 43 § första stycket tredje meningen lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt.

18 §

I denna paragraf, som motsvarar 17 § promemoriaförslaget och 11 § HL, har tagits in en bestämmelse som reglerar lagens tillämpningsområde utöver vad som följer av 1 och 17 §§.

Paragrafen föreskriver att när någon i annat fall än som avses i 1 och 17 §§ tas in i kriminalvårdsanstalt eller häkte för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott eller tas in i förvar i polisarrest, denna lag skall, med särskilt beaktande av anledningen till intagningen och dennas varaktighet, gälla i tillämpliga delar, om inte annat är föreskrivet i lag eller annan författning.

Till följd av denna paragraf faller inom lagens tillämpningsområde frihetsberövanden av vitt skilda slag. Varaktigheten av omhändertagandet kan variera kraftigt. I förhållande till promemoriaförslaget och HL innebär den i paragrafen upptagna lydelsen en ändring så till vida att intagningens varaktighet anges som en faktor som vid sidan av anledningen till intagningen skall särskilt beaktas när det gäller att ta ställning till frågan om viss lagbestämmelses tillämplighet. Det gjorda tillägget får ses mot bakgrund av att nu aktuella ändringar i behandlingsreglernas innehåll i huvudsak tar sikte på frihetsberövanden av mera långvarig karaktär, framför allt häktning. Även bortsett härifrån ligger det i sakens natur att vissa bestämmelser i nya lagen inte alls eller endast i begränsad utsträckning har tillämplighet på sådana i paragrafen avsedda omhändertaganden som är helt kortvariga.

19 §

Denna paragraf, som överensstämmer med 18 § promemoriaförslaget och 12 § andra stycket HL, innehåller en erinran om de särskilda bestämmelser rörande behandlingen i vissa fall av häktad som finns i 7 a § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål.

7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål

9 a §

I denna paragraf, som saknar motsvarighet i såväl HL som promemoriaförslaget, ges bestämmelser om möjlighet att av vårdskäl i vissa fall vägra person som vistas på rättspsykiatrisk klinik såsom häktad eller tvångsintagen att avsända brev eller annan skriftlig handling. Paragrafens innebörd har närmare behandlats i den allmänna motiveringen.

7.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV)

36 a §

I 63 § lagen (1954: 579) om nykterhetsvård, 88 a § lagen (1960: 97)

om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslagen) samt 63 § KraL finns bestämmelser som noggrant reglerar omhändertagandet av och förfarandet med alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel och injektionsspruta m. m. som påträffas bl. a. hos den som är intagen i anstalt. I en framställning till Kungl. Maj:t (avsnitt 4.1.2) har JO påpekat att det är otillfredsställande att motsvarande reglering saknas för den slutna psykiatriska vårdens del. Socialstyrelsen och socialutredningen har i remissyttranden förklarat sig inte vilja motsätta sig att i LSPV inför bestämmelser i ämnet. Även jag biträder förslaget.

I anledning härav har i förevarande paragraf första stycket föreskrivits att om överläkare med stöd av 13 § lagen har omhändertagit alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel som påträffats hos eller ankommit till den som är intagen på sjukhus med stöd av lagen, den omhändertagna egendomen skall bevisligen förstöras eller försäljas enligt bestämmelserna om beslagtagna egendom i 2 § lagen (1958: 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. Vidare anges att belopp som erhållits vid sådan försäljning tillfaller staten.

I andra stycket anges att om alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel påträffas inom sjukhus där patienter som intagits med stöd av denna lag vårdas, berusningsmedlen får omhändertas av sjukhusdirektören eller styresmannen för sjukhuset, om känd ägare till berusningsmedlen inte finns. Vidare anges att paragrafens första stycke har motsvarande tillämpning på sålunda omhändertagen egendom.

Slutligen föreskrivs i tredje stycket att bestämmelserna i paragrafens första och andra stycken har motsvarande tillämpning på injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen.

7.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (omsorgslagen)

37 a §

Vad i föregående avsnitt (7.3) anförts rörande en framställning av JO och remissbehandlingen av denna avser även specialistsjukhus enligt omsorgslagen. I förevarande paragraf har intagits bestämmelser som anger dels att alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel som påträffas hos eller ankommer till den som är intagen i specialistsjukhus med stöd av 35 § lagen får omhändertas av överläkaren, och dels att sjukhusdirektör eller styresman får omhänderta alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel utan känd ägare vilka påträffas inom sjukhuset eller sjukhusområdet. Detsamma anges gälla även injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen.

Slutligen föreskrivs i andra stycket att egendom som omhändertagits enligt paragrafen skall bevisligen förstöras eller försäljas enligt bestäm-

melserna om beslagtagna egendom i 2 § lagen (1958: 205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m. samt att belopp som erhållits vid försäljning av omhändertagna egendom tillfaller staten.

7.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m.

11 §

Förevarande paragraf har ändrats så att det framgår att den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd tillfälligt får förvaras i allmänt häkte eller polisarrest inte bara som f. n. om det behövs med hänsyn till transportförhållandena utan också i avvaktan på beslut om anstaltsplacering. Ändringen har behandlats i den allmänna motiveringen.

Det bör framhållas att i lika mån som när det gäller hänsynstagandet till transportförhållandena (prop. 1974: 20 s. 77) sådan tillfällig förvaring i häkte eller polisarrest som sker i avvaktan på beslut om anstaltsplacering inte bör få pågå längre än någon eller några dagar.

8 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.,
2. lag om ändring i lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål,
3. lag om ändring i lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall,
4. lag om ändring i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,
5. lag om ändring i lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m.

9 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

PM
angående ny lagstiftning om
behandlingen av häktade m.fl.

Innehåll

<i>Författningsförslag</i>	
1 <i>Inledning</i>	
2 <i>Allmän om nuvarande ordning</i>	
2.1 Häkteslagens tillämpningsområde	
2.2 Förvaltningen av häkten, arrester m. m.	
2.3 Statistiska uppgifter om intagna i häkten m. m.	
2.4 Nuvarande behandlingsregler i korthet	
3 <i>Allmänna överväganden</i>	
4 <i>Socialt kurativt stöd m. m.</i>	
4.1 Frågans tidigare behandling	
4.2 Överväganden och förslag	
5 <i>Omhändertagande av pengar och vissa föremål</i>	
5.1 Nuvarande bestämmelser m. m.	
5.2 KAIK	
5.3 Överväganden och förslag	
6 <i>Avskildhet och gemenskap</i>	
6.1 Nuvarande bestämmelser	
6.2 Frågans tidigare behandling	
6.3 Överväganden och förslag	
7 <i>Arbete och annan därmed jämförlig sysselsättning</i>	
7.1 Nuvarande bestämmelser	
7.2 Frågans tidigare behandling	
7.3 Överväganden och förslag	
8 <i>Tidningar, radio m. m. samt andra möjligheter till förströelse</i>	
8.1 Nuvarande bestämmelser m. m.	
8.2 KAIK	
8.3 Överväganden och förslag	
9 <i>Brev och andra försändelser</i>	
9.1 Nuvarande bestämmelser m. m.	
9.2 KAIK	
9.3 Överväganden och förslag	
10 <i>Besök, telefonsamtal</i>	
10.1 Nuvarande bestämmelser m. m.	
10.2 KAIK	
10.3 Överväganden och förslag	
11 <i>Permissioner</i>	
11.1 Nuvarande bestämmelser m. m.	
11.2 KAIK	
11.3 Överväganden och förslag	
12 <i>Prövningen av vissa tillståndsfrågor m. m.</i>	
12.1 Nuvarande bestämmelser	
12.2 Överväganden och förslag	
13 <i>Sjukvård m. m.</i>	
13.1 Nuvarande bestämmelser m. m.	

13.2	KAIK	
13.3	Överväganden och förslag	
14	<i>Fängsel</i>	
14.1	Nuvarande bestämmelser	
14.2	KAIK	
14.3	JO:s framställning	
14.4	Överväganden och förslag	
15	<i>Övriga frågor rörande författningsregleringen</i>	
16	<i>Avslutande synpunkter</i>	
17	<i>Översikt över författningsförslagets motsvarigheter i häkteslä- gen (1958: 213) och tillämpningskungörelsen (1958: 214)</i>	

1 Förslag till

Lag (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

Härigenom förordnas som följer.

1 §

Den som är häktad på grund av misstanke om brott eller av annan anledning får ej underkastas mera omfattande inskränkningar i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet.

Erforderliga åtgärder skall vidtagas för att motverka att frihetsberövandet får skadliga verkningar för den häktade. Behöver denne personligt stöd eller annan hjälp, skall i den mån det lämpligen kan ske åtgärder vidtagas för att tillgodose sådant behov, om han samtycker därtill.

2 §

Häktad skall senast vid ankomsten till förvaringslokalen visiteras. Därvid skall iakttagas all den hänsyn som omständigheterna medger. Om möjligt skall vittne närvara.

Föremål som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt skall omhändertagas och förvaras för den häktades räkning. Pengar, värdesaker och legitimationshandlingar skall omhändertagas endast när särskilda skäl föreligger därtill.

3 §

I varje rum får ej förvaras mer än en person, om ej annat följer av andra stycket eller det är nödvändigt av utrymmesskal att han förvaras tillsammans med en eller flera andra intagna.

Häktad som vill vistas tillsammans med en eller flera andra intagna skall i skäligen utsträckning tillåtas detta, om lokalförhållandena medger det och det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras. I fråga om häktad som ej fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han ej utsättes för olämpligt inflytande av annan intagen.

4 §

Vid behandlingen av häktad skall erforderlig hänsyn tagas till hans hälsotillstånd. Häktad som företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, skall så snart ske kan undersökas av läkare, om ej sådan undersökning uppenbarligen är obehövlig.

Läkares anvisning rörande vården av häktad som är sjuk skall beaktas. Behöver den häktade sjukhusvård, skall sådan beredas honom så snart det kan ske.

Förlossning av häktad kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem.

Om anledning föreligger därtill, skall den som enligt andra eller tredje stycket vistas utom förvaringslokalen stå under bevakning.

5 §

Häktad skall såvitt möjligt erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning. Han skall vidare beredas tillfälle att utföra arbete som han själv skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet.

Regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, meddelar bestämmelser om ersättning åt häktad för arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles honom.

6 §

I den utsträckning det lämpligen kan ske bör häktad, om ej annat följer av tredje stycket, ges möjligheter att genom tidningar och, där så är möjligt, genom radio och television följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av annan förströelse bör tillgodoses i skälighets omfattning.

Under förutsättningar som anges i första stycket får häktad själv skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom förströelse.

I fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott får inskränkningar helt eller delvis göras i hans rätt att ha tillgång till tidskrifter, tidningar, radio och television, om det är påkallat för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

7 §

I den mån ej annat följer av denna lag får häktad inneha personliga tillhörigheter och skaffa sig varor eller annat enligt särskilda bestämmelser.

8 §

Häktad skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme, om ej synnerligt hinder möter däremot.

9 §

Brev från häktad till hans offentlige försvarare, justitiekanslern, riksaåklagaren, justitieombudsman, åklagarmyndighet, kriminalvårdsstyrelsen eller rikspolisstyrelsen skall vidarebefordras utan föregående granskning.

Utöver vad som gäller enligt första stycket får häktad avsända eller mottaga brev eller annan försändelse, om det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införes i förvaringslokal, får föreskrivas förbud helt eller delvis för häktade att mottaga försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling.

10 §

Häktad får mottaga besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Han får ej mottaga besök som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt. Ej heller får den som är häktad på grund av misstanke om brott mottaga besök som kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, skall tjänsteman vid förvaringslokalen vara närvarande vid besök.

Under förutsättningar som anges i andra stycket kan som villkor för besök föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket.

Om försvarares rätt att sammanträffa med den som är häktad finns bestämmelser i rättegångsbalken.

11 §

Telefonsamtal mellan häktad och person utom förvaringslokalen får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den häktade skall förvägras telefonsamtal som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt. Ej heller får den som är häktad på grund av misstanke om brott ha telefonsamtal som kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, skall tjänsteman på lämpligt sätt avlyssna telefonsamtal. Avlyssning får äga rum endast med den häktades vetskap. Telefonsamtal med hans offentlige försvarare får icke avlyssnas.

12 §

Om missbruk ej kan befaras, kan häktad medges att besöka närstående som är svårt sjuk, närvara vid närståendes begravning eller i annat fall, då synnerliga skäl föreligger, lämna förvaringslokalen för viss kort tid. Under vistelsen utom förvaringslokalen skall den häktade vara ställd under bevakning, om ej sådan tillsyn av särskilda skäl kan antagas vara obehövlig.

13 §

Medför häktad kvinna spädbarn vid intagningen eller föder hon därfter barn, kan tillstånd ges henne att ha barnet hos sig.

14 §

Häktad får beläggas med fängsel

1. vid transport om det är nödvändigt av säkerhetsskäl samt
2. i övrigt för att betvinga våldsamt uppträdande av den häktade, om andra medel visar sig otillräckliga och säkerheten oundgängligen kräver det.

Läkare skall så snart det kan ske yttra sig över åtgärd enligt första stycket 2.

15 §

Beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott ankommer det på undersökningsledaren eller åklagaren att

1. avgöra om eller i vad mån hinder för medgivande enligt 3 § andra stycket eller 9—12 §§ möter på den grund att åtgärden kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras,
2. avgöra fråga om inskränkningar enligt 6 § tredje stycket.

Innebär avgörande enligt första stycket hinder för medgivande eller eljest inskränkning i häktads rätt, skall avgörandet omprövas så ofta anledning därtill uppkommer.

16 §

Vad som sägs i denna lag om häktad har motsvarande tillämpning på

1. den som anhållits eller gripits på grund av misstanke om brott,
2. den som intagits i häkte eller polisarrest för förpassning till kriminalvårdsanstalt och

3. den som tillfälligt placerats i häkte med stöd av 43 § första stycket tredje punkten lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt.

17 §

När någon i annat fall än som avses i 1 och 16 §§ intages i kriminalvårdsanstalt eller häkte för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott eller tages i förvar i polisarrest, skall bestämmelserna i denna lag, med särskilt beaktande av anledningen till intagningen, gälla i tillämpliga delar, om ej annat är föreskrivet i lag eller annan författning.

18 §

Om behandlingen i vissa fall av häktad som skall undergå rättspsykiatrisk undersökning finns särskilda bestämmelser i 7 a § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål.

Denna lag träder i kraft den

2 Förslag till

Förordning (1975:) angående tillämpningen av lagen (1975:) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

1 §

Den som är häktad eller anhållen eller som eljest för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott är intagen i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest skall rätta sig efter de ordningsregler som gäller för förvaringslokalen och de anvisningar som personalen lämnar honom.

2 §

Om den som är intagen på grund av misstanke om brott framställer begäran om personligt stöd eller annan hjälp och det ej är fråga om angelägenhet som lämpligen kan ordnas genom försorg av föreståndaren för förvaringslokalen, skall denne underrätta

1. personundersökaren, om personundersökning pågår,
2. förtroendemannen, om sådan är förordnad, eller
3. skyddskonsulenten, om den intagne undergår påföljd inom kriminalvården eller i annat fall samtycker därtill.

Framställer annan intagen än sådan som avses i första stycket begäran om personligt stöd eller annan hjälp och är det ej fråga om angelägenhet som lämpligen kan ordnas genom försorg av föreståndaren för förvaringslokalen, skall denne, om den intagne samtycker därtill, underrätta myndighet eller organ till vars uppgifter hör att ta befattning med frågan.

Underrättelse enligt första eller andra stycket behövs ej, om det på annat sätt är sörjt för att den intagnes behov av stöd eller hjälp uppmärksammas.

3 §

Visitation av intagen får endast verkställas och bevitnas av läkare, sjuksköterska eller person av samma kön.

Förteckning över egendom, som omhändertagits i samband med visitation, skall upprättas på särskilt därför avsett formulär och undertecknas av den som utfört visitationen. Egendomen skall för den intagnes räkning förvaras under överinseende av föreståndaren för förvaringslokalen.

4 §

Överföres intagen med tillämpning av 4 § lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. till allmänt sjukhus, skall föreståndaren för förvaringslokalen genast underrätta sjukhusdirektören eller styresmannen för sjukhuset om arten av det frihetsberövande som den intagne är underkastad samt om övriga förhållanden av betydelse för hans vistelse på sjukhuset.

I fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott skall underrättelse om överförandet till sjukhus snarast möjligt lämnas till undersökningsledaren eller åklagaren.

Avlider intagen eller drabbas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall underrättelse ofördröjligen lämnas närstående.

5 §

För arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles intagen utgår ersättning enligt bestämmelser som meddelas av kriminalvårdsstyrelsen såvitt angår förvaringslokal över vilken styrelsen har tillsyn.

Från ersättning enligt första stycket får avräknas värdet av vad den intagne uppsåtligt förstört av förvaringslokalens tillhörigheter. I övrigt får den intagne fritt förfoga över sådan ersättning, om ej annat följer av lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

6 §

Med de begränsningar som följer av 15 § lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. beslutar föreståndaren för förvaringslokalen i fråga om tillstånd för intagen att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse, mottaga besök eller att ha telefonsamtal. Detsamma gäller i fråga om tillstånd för intagen att vistas tillsammans med en eller flera andra intagna, varvid dock i förekommande fall läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas.

I fråga om tillstånd för intagen att enligt 12 § samma lag lämna förvaringslokalen beslutar med i första stycket första punkten angivna begränsningar

1. chef för kriminalvårdsregion beträffande den som är intagen i allmänt häkte, häktesavdelning vid lokalanstalt inom regionen eller häktesavdelning vid riksanstalt som är geografiskt belägen inom regionen,

2. polischefen beträffande den som är intagen i polisarrest.

Föreskrifter i fråga om förbud för intagna att mottaga försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling meddelas av i andra stycket angivna befattningshavare.

Undersökningsledaren eller åklagaren skall, utöver vad som följer av 15 § lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl., hålla föreståndaren underrättad om förhållanden som har betydelse från säkerhetssynpunkt för behandlingen av den som är intagen på grund av misstanke om brott. Sådan underrättelseskyldighet åligger även vederbörande polischef i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen (1954: 193).

7 §

Kan tillstånd för intagen att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse icke ges utan föregående granskning av dess innehåll, skall brevet eller försändelsen kvarhållas men får ej öppnas utan den intagnes medgivande. Om beslag gäller särskilda bestämmelser.

Kvarhålles brev eller annan försändelse, skall den intagne så snart lämpligen kan ske underrättas därom, om ej särskilda skäl är däremot. Medger intagen, som erhållit sådan underrättelse, att brevet får läsas eller försändelsen öppnas, och finnes därvid att brevet eller försändelsen ej innehåller något som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt eller fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, får tillstånd att avsända eller mottaga brevet eller försändelsen ej vägras. Är innehållet i ankommande brev eller annan ankommande försändelse endast delvis sådant att det kan medföra fara som nyss sagts, skall upp-

lysning om innehållet i övrigt meddelas den intagne eller innehållet i övrigt överlämnas till honom.

Vad i första och andra styckena är föreskrivet om kvarhållande är ej tillämpligt på brev, som enligt 9 § första stycket lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. skall vidarebefordras utan föregående granskning. Första och andra styckena är ej heller tillämpliga i den mån annat föranledes av förbud enligt 9 § tredje stycket samma lag för intagna att mottaga försändelser som där avses.

8 §

Beslut i fråga om tillstånd för intagen kvinna att ha spädbarn hos sig meddelas av föreståndaren för förvaringslokalen, efter samråd med läkare. Barnavårdskonsumenten i länet skall omedelbart underrättas om beslut i sådan fråga.

9 §

Vid transport av intagen skall såvitt möjligt iakttagas att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet. Är han belagd med fängsel skall särskilt tillses att detta döljes under hans dräkt.

Kvinna bör vid transport åtföljas av kvinnlig befattningshavare.

Är den intagne sjuk eller kan det eljest befaras att transport skulle medföra skada för hans hälsa, eller är intagen kvinna gravid, får transport ej äga rum utan läkares medgivande.

10 §

Om intagen enligt 14 § lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. belägges med fängsel, skall anteckning om åtgärden göras på transportsedel eller i protokoll. Anteckningen skall innehålla uppgift om fängslets art, tiden då fängslet anbragtes och då det borttogs, uppgift om skälen till åtgärden samt läkares yttrande där sådant skall inhämtas. Anteckningen skall underskrivas av den som beordrat åtgärden.

11 §

Om skyldighet att underrätta anhållen persons husfolk och närmaste anhöriga om anhållandet finns bestämmelser i 24 kap. 9 § rättegångsbalken. Den som intagits på annan grund än misstanke om brott eller fylleri skall efter intagningen i förvaringslokalen eller överflyttning till annan sådan lokal erhålla tillfälle att underrätta närstående om sin vistelseort.

12 §

Begär intagen, som anhållits eller häktats för brott, att erhålla offentlig försvarare i målet, skall anmälan därom genast göras hos rätten, undersökningsledaren eller åklagaren. Inlaga i målet skall utan dröjsmål översändas till rätten, om den intagne begär det.

Denna förordning träder i kraft den

Uppställning för underlättande av jämförelse mellan den nuvarande och den föreslagna häkteslagen

Lag (1958: 213) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

(Nuvarande lydelse)

1 §

Den som på grund av misstanke om brott eller av annan anledning häktats skall behandlas med tillbörlig hänsyn, så att skadliga verkningar av frihetsförlusten så vitt möjligt förebyggas.

2 §

Han må ej heller i övrigt underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet.

3 §

Den häktade skall senast vid ankomsten till förvaringslokalen visiteras. Därvid skall iakttagas all den hänsyn som omständigheterna medgiva. Om möjligt skall vittne närvara.

Penningar, värdesaker, legitimationshandlingar och sådana föremål som kunna äventyra ordning och säkerhet skola fräntagas den häktade för att särskilt förvaras.

4 §

I varje rum må ej förvaras mer än en person, med mindre det är nödvändigt av utrymmesskäl eller påkallas av annan särskild anledning.

Förslag till

Lag (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

(Föreslagen lydelse)

1 §

Den som är häktad på grund av misstanke om brott eller av annan anledning får ej underkastas mera omfattande inskränkningar i sin frihet än som påkallats av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet.

Erforderliga åtgärder skall vidtagas för att motverka att frihetsberövandet får skadliga verkningar för den häktade. Behöver denne personligt stöd eller annan hjälp, skall i den mån det lämpligen kan ske åtgärder vidtagas för att tillgodose sådant behov, om han samtycker därtill.

2 §

Häktad skall senast vid ankomsten till förvaringslokalen visiteras. Därvid skall iakttagas all den hänsyn som omständigheterna medger. Om möjligt skall vittne närvara.

Föremål som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt skall omhändertagas och förvaras för den häktades räkning. Pengar, värdesaker och legitimationshandlingar skall omhändertagas endast när särskilda skäl föreligger därtill.

3 §

I varje rum får ej förvaras mer än en person, om ej annat följer av andra stycket eller det är nödvändigt av utrymmesskäl att han förvaras tillsammans med en eller flera andra intagna.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Häktad som vill vistas tillsammans med en eller flera andra intagna skall i skälig utsträckning tillåtas detta, om lokalförhållandena medger det och det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras. I fråga om häktad som ej fyllt 21 år skall särskilt beaktas att han ej utsättes för olämpligt inflytande av annan intagen.

5 §

Vid behandlingen av den som häktats skall erforderlig hänsyn tagas till hans ålder, kön och hälsotillstånd. Läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas.

4 §

Vid behandlingen av häktad skall erforderlig hänsyn tagas till hans hälsotillstånd. Häktad som företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, skall så snart ske kan undersökas av läkare, om ej sådan undersökning uppenbarligen är obehövlig.

Läkares anvisning rörande vården av häktad som är sjuk skall beaktas. Behöver den häktade sjukhusvård, skall sådan beredas honom så snart det kan ske.

Förlossning av häktad kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem.

Om anledning föreligger därtill, skall den som enligt andra eller tredje stycket vistas utom förvaringslokalen stå under bevakning.

6 §

Häktad må ej åläggas arbete men äger, om det kan ske utan olägenhet, utföra lämpligt arbete som han själv anskaffar eller som eljest kan beredas honom.

5 §

Häktad skall såvitt möjligt erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning. Han skall vidare beredas tillfälle att utföra arbete som han själv skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet.

Regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, meddelar bestämmelser om ersättning åt häktad för arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles honom.

(Nuvarande lydelse)

7 §

I den mån det är förenligt med god ordning och i övrigt ej föranleder olägenhet må häktad anskaffa eller mottaga underhåll och bekvämlighet utöver vad som eljest bestås honom.

(Föreslagen lydelse)

6 §

I den utsträckning det lämpligen kan ske bör häktad, om ej annat följer av tredje stycket, ges möjligheter att genom tidningar och, där så är möjligt, genom radio och television följa vad som händer i omvärlden. Hans behov av annan förströelse bör tillgodoses i skäligen omfattning.

Under förutsättningar som anges i första stycket får häktad själv skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom förströelse.

I fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott får inskränkningar helt eller delvis göras i hans rätt att ha tillgång till tidskrifter, tidningar, radio och television, om det är påkallat för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

7 §

I den mån ej annat följer av denna lag får häktad inneha personliga tillhörigheter och skaffa sig varor enligt särskilda bestämmelser.

8 §

Häktad skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme, om ej synnerligt hinder möter däremot.

8 §

Häktad må ej avsända eller mottaga brev eller annan försändelse eller mottaga besök, med mindre det prövas kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras; dock äger han utan sådan prövning avsända skrift till justitiekanslern, justitieombudsman, länsstyrelsen och

9 §

Brev från häktad till hans offentliga försvarare, justitiekanslern, riksåklagaren, justitieombudsman, åklagarmyndighet, kriminalvårdsstyrelsen eller rikspolisstyrelsen skall vidarebefordras utan föregående granskning.

Utöver vad som gäller enligt första stycket får häktad avsända eller mottaga brev eller annan försändelse, om det kan ske utan fara

(Nuvarande lydelse)

offentlig försvarare samt, om han förvaras i fängvårdsanstalt, till kriminalvårdsstyrelsen.

8 §

Häktad må ej — — — mottaga besök, med mindre det prövas kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras; — — —

Om rätt för försvarare att sammanträffa med den som är häktad stadgas i rättegångsbalken.

(Föreslagen lydelse)

från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införes i förvaringslokal, får föreskrivas förbud helt eller delvis för häktade att mottaga försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling.

10 §

Häktad får mottaga besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Han får ej mottaga besök som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt. Ej heller får den som är häktad på grund av misstanke om brott mottaga besök som kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, skall tjänsteman vid förvaringslokalen vara närvarande vid besök.

Under förutsättningar som anges i andra stycket kan som villkor för besök föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket.

Om försvarares rätt att sammanträffa med den som är häktad finns bestämmelser i rättegångsbalken.

11 §

Telefonsamtal mellan häktade och person utom förvaringslokalen får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den häktade skall förvägras telefonsamtal som kan medföra fara från säker-

(Nuvarande lydelse)

9 §

Om missbruk ej kan befaras, må häktad medgivas att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då synnerliga skäl föreligga, lämna förvaringslokalen för viss kort tid.

2 §

Den häktade må beläggas med fängsel allenast om det prövas erforderligt för att förekomma flykt eller eljest är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet.

(Föreslagen lydelse)

hetssynpunkt. Ej heller får den som är häktad på grund av misstanke om brott ha telefonsamtal som kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, skall tjänsteman på lämpligt sätt avlyssna telefonsamtal. Avlyssning får äga rum endast med den häktades vetskap. Telefonsamtal med hans offentlige försvarare får icke avlyssnas.

12 §

Om missbruk ej kan befaras, kan häktad medges att besöka närstående som är svårt sjuk, närvara vid närståendes begravning eller i annat fall, då synnerliga skäl föreligger, lämna förvaringslokalen för viss kort tid. Under vistelsen utom förvaringslokalen skall den häktade vara ställd under bevakning, om ej sådan tillsyn av särskilda skäl kan antagas vara obehövlig.

13 §

Medför häktad kvinna spädbarn vid intagningen eller föder hon därefter barn, kan tillstånd ges henne att ha barnet hos sig.

14 §

Häktad får beläggas med fängsel

1. vid transport om det är nödvändigt av säkerhetsskäl samt

2. i övrigt för att betvinga våldsam uppträdande av den häktade, om andra medel visar sig otillräckliga och säkerheten kräver det.

Läkare skall så snart det kan ske yttra sig över åtgärd enligt första stycket 2.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

15 §

Beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott ankommer det på undersökningsledaren eller åklagaren att

1. avgöra om eller i vad mån hinder för medgivande enligt 3 § andra stycket eller 9—12 §§ möter på den grund att åtgärden kan medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

2. avgöra fråga om inskränkningar enligt 6 § tredje stycket.

Innebär avgörande enligt första stycket hinder för medgivande eller eljest inskränkning i häktads rätt, skall avgörandet omprövas så ofta anledning därtill uppkommer.

10 §

Vad i denna lag är stadgat om häktad äger motsvarande tillämpning å den som på grund av misstanke om brott anhållits eller gripits.

16 §

Vad som sägs i denna lag om häktad har motsvarande tillämpning på

1. den som anhållits eller gripits på grund av misstanke om brott,

2. den som intagits i häkte eller polisarrest för förpassning till kriminalvårdsanstalt och

3. den som tillfälligt placerats i häkte med stöd av 43 § första stycket tredje punkten lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt.

11 §

Där någon eljest, för annat ändamål än verkställighet av straffdom, intages i fängvårdsanstalt eller häkte eller, på grund av fylleri eller annan orsak, tages i förvar i polisarrest, skola ock bestämmelserna i denna lag, med särskilt beaktande av anledningen till intagningen, i tillämpliga delar lända till esterrättelse, om ej annat är i lag eller författning särskilt stadgat.

17 §

När någon i annat fall än som avses i 1 och 16 §§ intages i kriminalvårdsanstalt eller häkte för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott eller tages i förvar i polisarrest, skall bestämmelserna i denna lag, med särskilt beaktande av anledningen till intagningen, gälla i tillämpliga delar, om ej annat är föreskrivet i lag eller annan författning.

(Nuvarande lydelse)

12 §

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Om behandlingen i vissa fall av häktad, som skall undergå rättspsykiatrisk undersökning, finnas särskilda bestämmelser i 7 a § lagen den 16 juni 1966 (nr 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål.

(Föreslagen lydelse)

18 §

Om behandlingen i vissa fall av häktad, som skall undergå rättspsykiatrisk undersökning, finns särskilda bestämmelser i 7 a § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål.

Uppställning för underlättande av jämförelse mellan den nuvarande tillämpningskungörelsen till häkteslagen och den föreslagna tillämpningsförförordningen

Kungörelsen (1958: 214) ang. tillämpningen av lagen (1958: 213) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

Förslag till Förförordning (1975: 000) angående tillämpning av lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

(Nuvarande lydelse)

1 §

Den som häktats eller anhållits eller som eljest, för annat ändamål än verkställighet av straffdom, intagits i fängvårdsanstalt, häkte eller polisarrest är skyldig att ställa sig till efterrättelse de ordningsregler som gälla för förvaringslokalen ävensom de föreskrifter och tillsägelser som meddelas av personalen.

(Föreslagen lydelse)

1 §

Den som är häktad eller anhållen eller som eljest för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott är intagen i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest skall rätta sig efter de ordningsregler som gäller för förvaringslokalen och de anvisningar som personalen lämnar honom.

2 §

Om den som är intagen på grund av misstanke om brott framställer begäran om personligt stöd eller annan hjälp och det ej är fråga om angelägenhet som lämpligen kan ordnas genom försorg av föreståndaren för förvaringslokalen, skall denna underätta

(Nuvarande lydelse)

3 §

Visitation av *kvinn*a må ej verkställas eller bevittnas av *annan än* *kvinn*a eller *läkare*.

Förteckning över egendom, som omhändertagits i samband med visitation, skall upprättas i särskild liggare och undertecknas av den som utfört visitationen. Egendomen skall för den intagnes räkning förvaras under överinseende av föreståndaren för förvaringslokalen.

4 §

Den som är farlig för annans personliga säkerhet skall hållas skild från övriga intagna. Personer av olika kön skola hållas skilda från varandra.

Såvitt möjligt skall förhindras, att förbindelse üger rum mellan intagna som kan antagas påverka varandra i mål eller ärende, anhängigt vid domstol eller hos an-

(Föreslagen lydelse)

1. personundersökaren, om personundersökning pågår,

2. förtroendemannen, om sådan är förordnad, eller

3. skyddskonsulenten, om den intagne undergår påföljd inom kriminalvården eller i annat fall samtycker därtill.

Framställer annan intagen än sådan som avses i första stycket begäran om personligt stöd eller annan hjälp och är det ej fråga om angelägenhet som lämpligen kan ordnas genom försorg av föreståndaren för förvaringslokalen, skall denne, om den intagne samtycker därtill, underrätta myndighet eller organ till vars uppgifter hör att ta befattning med frågan.

Underrättelse enligt första eller andra stycket behövs ej, om det på annat sätt är sört för att den intagnes behov av stöd eller hjälp uppmärksammas.

3 §

Visitation av intagen får endast verkställas och bevittnas av läkare, sjuksköterska eller person av samma kön.

Förteckning över egendom, som omhändertagits i samband med visitation, skall upprättas på särskilt därför avsett formulär och undertecknas av den som utfört visitationen. Egendomen skall för den intagnes räkning förvaras under överinseende av föreståndaren för förvaringslokalen.

(Nuvarande lydelse)

nan myndighet. Jämväl i övrigt skall eftersträvas att intagen, särskilt om han är under 21 år, ej utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen.

5 §

Intagen, som företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, skall så snart ske kan undersökas av läkare, såframt ej omständigheterna föranleda att sådant är utan gagn. Är intagen i behov av sjukhusvård, skall sådan beredas honom så snart ske kan. Förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem. Ej må kostnad för sjukvård åläggas intagen.

Avlider intagen eller träffas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall underrättelse ofördröjligen lämnas närstående.

8 §

Vill den som är intagen å fångvårdsanstalt arbeta, skall föreståndaren söka bereda honom lämpligt arbete.

För arbete, som kriminalvårdsstyrelsen tillhandahåller, utgår ersättning enligt styrelsens bestämmelser; från sådan ersättning må avräknas värdet av vad den intagne uppsåtligen eller av vårdlöshet skadar eller förstör av förvaringslokalens tillhörigheter. I övrigt äger den intagne, såvitt ej annat följer av bestämmelserna i lagen om behandlingen av häktade och anhållna m. fl., fritt förfoga över ersättning för utfört arbete.

(Föreslagen lydelse)

4 §

Överföres intagen med tillämpning av 4 § lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. till allmänt sjukhus, skall föreståndaren för förvaringslokalen genast underrätta sjukhusdirektören eller styresmannen för sjukhuset om arten av det frihetsberövande som den intagne är underkastad samt om övriga förhållanden av betydelse för hans vistelse på sjukhuset.

I fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott skall underrättelse om överförandet till sjukhus snarast möjligt lämnas till undersökningsledaren eller åklagaren.

Avlider intagen eller drabbas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall underrättelse ofördröjligen lämnas närstående.

5 §

För arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles intagen utgår ersättning enligt bestämmelser som meddelas av kriminalvårdsstyrelsen såvitt angår förvaringslokal över vilken styrelsen har tillsyn.

Från ersättning enligt första stycket får avräknas värdet av vad den intagne uppsåtligen förstört av förvaringslokalens tillhörigheter. I övrigt får den intagne fritt förfoga över sådan ersättning, om ej annat följer av lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

(Nuvarande lydelse)

Vad i andra stycket är stadgat skall i tillämpliga delar gälla jämväl beträffande den som är intagen i allmänt häkte eller polisarest.

(Föreslagen lydelse)

9 §

I den utsträckning det kan ske utan olägenhet må intagen skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom lämplig förströelse. Undersökningsledaren eller, om förundersökningen avslutats, åklagaren äger dock föreskriva, att den som är intagen på grund av misstanke om brott icke får läsa tidskrifter eller tidningar eller inneha radioapparat.

I den utsträckning det kan ske utan olägenhet må intagen jämväl beredas tillfälle till tobaksrökning. Intagen må ej tillåtas förtära alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, med mindre läkare meddelat föreskrift därom.

7 §

Intagen, som kvarhållits längre än ett dygn, skall, såvitt hinder ej möter, dagligen vistas utomhus minst en timme.

11 §

Tillstånd för intagen att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse eller att mottaga besök eller att jämlikt 9 § lagen om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. lämna förvaringslokalen meddelas av föreståndaren. Därjämte erfordras i fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott tillstånd av undersökningsledaren eller, om förundersökningen avslutats, åklagaren samt i fråga om den som tagits i förvar jämlikt utlänningslagen tillstånd av vederbörande polismyndighet.

6 §

Med de begränsningar som följer av 15 § lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. beslutar föreståndaren för förvaringslokalen i fråga om tillstånd för intagen att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse, mottaga besök eller att ha telefonsamtal. Det samma gäller i fråga om tillstånd för intagen att vistas tillsammans med en eller flera andra intagna, varvid dock i förekommande fall läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

I fråga om tillstånd för intagen att enligt 12 § samma lag lämna förvaringslokalen beslutar med i första stycket första punkten angivna begränsningar

1. chef för kriminalvårdsregion beträffande den som är intagen i allmänt häkte, häktesavdelning vid lokalanstalt inom regionen eller häktesavdelning vid rixanstalt som är geografiskt belägen inom regionen,

2. polischefen beträffande den som är intagen i polisarrest.

Föreskrifter i fråga om förbud för intagna att mottaga försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling meddelas av i andra stycket angivna befattningshavare.

Undersökningsledaren eller åklagaren skall, utöver vad som följer av 15 § lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. hålla föreståndaren underrättad om förhållanden som har betydelse från säkerhetssynpunkt för behandlingen av den som är intagen på grund av misstanke om brott. Sådan underrättelseskyldighet åligger även vederbörande polischef i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen (1954: 193).

12 §

Brev eller annan försändelse, som intagen vill avsända eller som ankommer till honom, skall kvarhållas men må ej utan den intagnes medgivande öppnas. Om beslag är särskilt stadgat.

Då brev eller annan försändelse kvarhålls, skall den intagne så snart lämpligen kan ske underrättas därom, såframt ej särskilda skäl däremot äro. Medgiver intagen, som erhållit dylik underrättelse, att brevet må läsas eller för-

7 §

Kan tillstånd för intagen att avsända eller mottaga brev eller annan försändelse icke ges utan föregående granskning av dess innehåll, skall brevet eller försändelsen kvarhållas men får ej öppnas utan den intagnes medgivande. Om beslag gäller särskilda bestämmelser.

Kvarhålls brev eller annan försändelse, skall den intagne så snart lämpligen kan ske underrättas därom, om ej särskilda skäl är däremot. Medger intagen, som erhållit sådan underrättelse, att brevet får läsas eller försändelsen

(Nuvarande lydelse)

sändelsen öppnas, och finnes därvid att brevet eller försändelsen ej innehåller något som kan *äventyra ordning och säkerhet* eller *medföra fara* för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, *må* tillstånd att avsända eller mottaga brevet eller försändelsen ej vägras. Är innehållet i ankommande brev eller annan ankommande försändelse *allenast delvis av beskaffenhet att kunna medföra äventyr eller fara* varom nyss sagts, skall upplysning om innehållet i övrigt meddelas den intagne eller innehållet i övrigt överlämnas till honom.

Vad i denna paragraf är stadgat om kvarhållande skall ej äga tillämpning å skrift, som enligt 8 § första stycket lagen om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. *må utan föregående prövning sändas till justitiekanslern, justitieombudsman, länsstyrelsen, offentlig försvarare eller kriminalvårdsstyrelsen.*

13 §

Tillstånd att mottaga besök må ej vägras, med mindre besöket kan antagas äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras.

Tiden för besöket bestämmes av föreståndaren för förvaringslokalen i samråd med annan myndighet, vars tillstånd må erfordras enligt 11 §. Föreståndaren äger, om det prövas erforderligt, låta en eller flera personer närvara vid besöket.

6 §

Medför kvinna vid intagning späit barn, eller föder hon efter intagningen barn, äger föreståndaren

(Föreslagen lydelse)

öppnas, och finnes därvid att brevet eller försändelsen ej innehåller något som kan *medföra fara från säkerhetssynpunkt* eller fara för att bevis undanröjes eller utredning om brott eljest försvåras, *får* tillstånd att avsända eller mottaga brevet eller försändelsen ej vägras. Är innehållet i ankommande brev eller annan ankommande försändelse *endast delvis sådant att det kan medföra fara som nyss sagts*, skall upplysning om innehållet i övrigt meddelas den intagne eller innehållet i övrigt överlämnas till honom.

Vad i första och andra styckena är föreskrivet om kvarhållande är ej tillämpligt på brev, som enligt 9 § första stycket lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. *skall vidarebefordras utan föregående granskning. Första och andra styckena är ej heller tillämpliga i den mån annat föranledes av förbud enligt 9 § tredje stycket samma lag för intagna att mottaga försändelser som där avses.*

8 §

Beslut i fråga om tillstånd för intagen kvinna att ha spädbarn hos sig meddelas av föreståndaren

(Nuvarande lydelse)

ren för förvaringslokalen, efter samråd med läkare, medgiva henne att behålla barnet hos sig under amningstiden. Har sådant medgivande lämnats eller vägrats, skall barnavårdsassistenten i länet omedelbart underrättas.

14 §

Vid transport av intagen skall såvitt möjligt iakttagas att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet. *Det skall särskilt tillses att, om han är belagd med fängsel, detta döljes under hans dräkt. Transport å järnväg bör i regel företagas i vanlig personvagn.*

Kvinna skall vid transport åtföljas av kvinna, som är lämplig såsom vaktare.

Är den intagne sjuk eller kan det eljest befaras att transport skulle medföra skada för hans hälsa, eller är intagen kvinna gravid, må transport ej äga rum utan läkares medgivande.

2 §

Belägges intagen med fängsel, skall anteckning om åtgärden göras i särskild liggare. Anteckningen skall innehålla uppgift om fängslets art, tiden då fängslet anbragtes och då det borttogs även som uppgift om skälen till åtgärden samt underskrivas av den som beordrat densamma.

10 §

Om skyldighet att underrätta anhållen persons husfolk och närmaste anhöriga om anhållandet stadgas i 24 kap. 9 § rättegångsbalken. Den som intagits på annan grund än misstanke om brott eller fylleri skall efter intagningen i för-

(Föreslagen lydelse)

för förvaringslokalen, efter samråd med läkare. Barnavårdskonsulenten i länet skall omedelbart underrättas om beslut i sådan fråga.

9 §

Vid transport av intagen skall såvitt möjligt iakttagas att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet. *Är han belagd med fängsel skall särskilt tillses att detta döljes under hans dräkt.*

Kvinna bör vid transport åtföljas av kvinnlig befattningshavare.

Är den intagne sjuk eller kan det eljest befaras att transport skulle medföra skada för hans hälsa, eller är intagen kvinna gravid, får transport ej äga rum utan läkares medgivande.

10 §

Om intagen enligt 14 § lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. belägges med fängsel, skall anteckning om åtgärden göras på transportsedel eller i protokoll. Anteckningen skall innehålla uppgift om fängslets art, tiden då fängslet anbragtes och då det borttogs, uppgift om skälen till åtgärden samt läkares yttrande där sådant skall inhämtas. Anteckningen skall underskrivas av den som beordrat åtgärden.

11 §

Om skyldighet att underrätta anhållen persons husfolk och närmaste anhöriga om anhållandet finns bestämmelser i 24 kap. 9 § rättegångsbalken. Den som intagits på annan grund än misstanke om brott eller fylleri skall efter in-

(Nuvarande lydelse)

varingslokalen eller överflyttning till annan sådan lokal erhålla tillfälle att underrätta närstående om sin vistelseort.

15 §

Om intagen, som anhållits eller häktats för brott, begär att erhålla offentlig försvarare i målet skall anmälan därom genast göras hos rätten, undersökningsledaren eller åklagaren. Inlaga i målet skall, om den intagne begär det, utan dröjsmål översändas till rätten.

16 §

I förvaringslokalen skola ett exemplar av lagen om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. samt ett exemplar av denna kungörelse hållas tillgängliga för de intagna.

(Föreslagen lydelse)

tagningen i förvaringslokalen eller överflyttning till annan sådan lokal erhålla tillfälle att underrätta närstående om sin vistelseort.

12 §

Begär intagen, som anhållits eller häktats för brott, att erhålla offentlig försvarare i målet, skall anmälan därom genast göras hos rätten, undersökningsledaren eller åklagaren. Inlaga i målet skall utan dröjsmål översändas till rätten, om den intagne begär det.

1 Inledning

Ett omfattande utredningsarbete har sedan lång tid pågått på kriminalvårdens område. Reformförslag har fortlöpande lagts fram av skilda statliga kommittéer, bl. a. av kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården (KAIK) i betänkandet (SOU 1971: 74) Kriminalvård i anstalt. Inom den år 1971 tillsatta kriminalvårdsberedningen har där- efter en del av dessa reformförslag överarbetats och samordnats. I be- tänkandet (SOU 1972: 64) Kriminalvård förordade beredningen en ge- nomgripande reform av kriminalvårdens organisation och verksamhets- former. På grundval av beredningens förslag framlade Kungl. Maj:t i 1973 års statsverksproposition (prop. 1973: 1 bil. 4 s. 76—164) förslag till allmänna riktlinjer för kriminalvårdens fortsatta utformning. Dessa riktlinjer godkändes i allt väsentligt av riksdagen (JuU 1973: 15, rskr 1973: 152).

Med utgångspunkt i de sålunda antagna riktlinjerna för det fortsatta reformarbetet har därefter genomförts ny lagstiftning på kriminalvår- dens område, bl. a. lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt (i det följande kallad KraL).

I samband med nu anförda reformer på kriminalvårdens område har uppmärksamhet också ägnats lagstiftningen om behandlingen av häk- tade, anhållna m. fl. Dessa frågor regleras f. n. i lagen (1958: 213) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. (i det följande kallad häk- teslagen), kungörelsen (1958: 214) ang. tillämpningen av samma lag (i det följande kallad tillämpningskungörelsen) samt i kungörelsen (1958: 215) med vissa föreskrifter om allmänna häkten och polisarrester.

I ett av 1966 års riksdag godkänt utlåtande av första lagutskottet i an- ledning av en motion angående häktades ställning och rättsäkerhet (1LU 1966: 39) uttalade utskottet att behandlingen av häktade, anhållna och gripna borde ses över i vissa avseenden. Utredningsarbetet borde enligt utskottets mening kopplas samman med en översyn av lagstiftningen om behandling i fångvårdsanstalt. I de år 1967 utfärdade direktiven till KAIK instämde dåvarande chefen för justitiedepartementet i vad ut- skottet sålunda anförde. Han anförde vidare att de sakkunniga borde beakta möjligheterna att rationellt lösa bl. a. behandlingsfrågorna ge- mensamt för häktade och på fångvårdsanstalt intagna. I sitt betänkande lade KAIK fram ett förslag till ny lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. Beträffande reformbehovet på detta område ansåg KAIK främst att möjligheterna att ge de intagna kurativt socialt stöd behövde byggas ut och att tillfälle behövde skapas för intagna som så önskar att få arbete eller annan lämplig sysselsättning inom anstalten. Dessutom innefattade KAIK:s förslag smärre jämkningar av gällande behand- lingsregler i syfte att mildra de intagnas isolering.

Kriminalvårdsberedningen tog i sitt betänkande upp frågan om att förbättra möjligheterna för de häktade att erhålla kurativt, socialt stöd samt frågan om arbete eller annan lämplig sysselsättning under häktningstiden. I övrigt gick beredningen inte närmare in på KAIK:s förslag rörande behandlingen av häktade.

I enlighet med förslag i 1973 års statsverksproposition anvisade samma års riksdag medel till förstärkningar av den kurativa verksamheten och utbildnings- och kontaktverksamheten bland intagna på allmänna häkten. 1973 och 1974 års riksdagar har vidare bifallit förslag i samma års statsverkspropositioner om medel för vissa tjänster i syfte att bereda sysselsättning åt personer som är intagna i allmänna häkten.

År 1973 genomfördes vissa ändringar i lagstiftningen om personundersökning i brottmål (prop. 1973: 173, SFS 1973: 1214). Ändringarna syftar bl. a. till att förbättra möjligheterna för den som är misstänkt för brott att före målets avgörande få kurativt, socialt stöd.

Frågan om en reform när det gäller behandlingen av häktade och anhållna har behandlats av 1974 års riksdag i samband med ställningstagandet till förslaget till KraL m. m. Med anledning av vissa motioner med begäran om ny häkteslagstiftning anmärkte justitieutskottet (JuU 1974: 2) att spørsmålet om regleringen av tvångsmedlen enligt rättegångsbalken (RB) på sitt sätt är artskilt från den sedan länge påträngande och mera begränsade problematiken hur man lagstiftningsvägen skall kunna åstadkomma praktiska förbättringar för dem som är häktade, anhållna eller gripna. Utskottet förordade för sin del att de i motionerna berörda frågorna snarast skulle tas upp till övervägande i syfte att förslag till ny häkteslagstiftning skulle kunna föreläggas riksdagen inom kort. Utskottet hemställde att detta skulle ges Kungl. Maj:t till känna. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr 1974: 99).

Riksåklagaren (RA) har våren 1974 lagt fram en undersökning rörande praxis beträffande de straffprocessuella frihetsberövandena. Undersökningen innefattar en kartläggning av frihetsberövandenas antal och varaktighet. Dessutom belyses förhållandet mellan frihetsberövandena och utgången i de efterföljande brottmålen.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1974 har statsrådet och chefen för justitiedepartementet tillkallat sakkunniga för att se över bestämmelserna om häktning m. m. (Ju 1974: 17). Utredningen gäller främst förutsättningarna för användningen av skilda personella tvångsmedel i straffprocessen. I direktiven upplystes att frågan om vissa omedelbara ändringar i bestämmelserna om behandlingen av häktade m. fl. övervägdes inom justitiedepartementet och att en departementspromemoria i ämnet beräknades kunna bli framlagd senare under året. I anslutning därtill konstaterades vidare att frågan hur man bör anordna förvaringen och behandlingen av dem som är föremål för häktning m. m. och därmed sammanhängande frågor om tillgängliga resurser kan

påverkas av en ändrad utformning av bestämmelserna i RB om häktning m. m. Det borde därför vara en väsentlig uppgift för de sakkunniga att under hänsynstagande härtill även ta upp frågan om behandlingens utformning till förnyad prövning. I det sammanhanget borde de sakkunniga bl. a. överväga i vad mån frågor om behandlingens utformning i större utsträckning bör kunna överprövas i domstol.

Kriminalvårdsstyrelsen har i augusti 1974 beslutat tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att se över den praktiska utformningen av behandlingen i häkten m. m.

Förevarande inom justitiedepartementet upprättade promemoria innehåller förslag till ändrade bestämmelser när det gäller behandlingen av häktade m. fl. Enligt förslaget ersätts den nuvarande häkteslagen och tillämpningskungörelsen med två nya författningar. Vid utarbetandet av dessa förslag har beaktats bl. a. det lagsförslag som KAIK lagt fram i sitt betänkande samt kriminalvårdsberedningens synpunkter på behandlingen av häktade m. fl. Vidare har samråd ägt rum med den inom kriminalvårdsstyrelsen tillsatta arbetsgruppen om behandlingen vid häkten m. m. samt med representanter för riksåklagaren och byggnadsstyrelsen.

I enlighet med det anförda framläggs i promemorian förslag till

1. lag (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. och
2. förordning (1975: 000) angående tillämpningen av lagen (1975: 000) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

2 Allmänt om nuvarande ordning

2.1 Häkteslagens tillämpningsområde

Häkteslagen (1958: 213) är i första hand tillämplig på den som häktats på grund av misstanke om brott eller av annan anledning, t. ex. på grund av vägran att avlägga ed enligt konkurslagen (1 §). Enligt särskild bestämmelse skall vad som föreskrivits om häktad äga motsvarande tillämpning på den som anhållits eller gripits på grund av misstanke om brott (10 §)

Enligt 24 kap. 11 § RB skall den som är anhållen hållas i förvar men får i övrigt inte underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med anhållandet, ordningen på förvaringsplatsen eller allmän säkerhet. Den som är häktad skall enligt 24 kap. 22 § RB utan dröjsmål föras till allmänt häkte. Häktad krigsman får dock i stället föras till militärhäkte. Om det är av synnerlig vikt för utredningen kan rätten förordna att med överförandet till häkte skall anstå tills vidare.

Beträffande förvaringen av häktade personer bör i detta sammanhang

framhållas att häkteslagens regler inte är knutna till förutsättningen att den häktade är intagen i visst slag av förvaringslokal. Däremot gäller som allmän grundsats att häktad inte skall förvaras tillsammans med dem som undergår straff eller annan frihetsberövande påföljd (prop. 1969: 22 s. 8). Häktad som förvaras i kriminalvårdsanstalt, där det också finns intagna som undergår påföljd, förvaras därför i allmänhet i särskild häktesavdelning. Om särskild häktesavdelning inte finns tillgänglig, förvaras den häktade i varje fall avskild från andra intagna. I fråga om behandlingen är han därvid självfallet underkastad häkteslagens regler.

Det bör i detta sammanhang påpekas att häkteslagen är tillämplig även på den som häktats eller anhållits i militärt mål, oavsett om han tas in i civilt eller militärt häkte (jämför även 86 § andra stycket militära rättegångslagen (1948: 472)).

Häkteslagen är emellertid tillämplig även på vissa andra kategorier omhändertagna personer, nämligen den som "eljest, för annat ändamål än verkställighet av straffdom, intages i fängvårdsanstalt eller häkte eller, på grund av fylleri eller av annan orsak, tages i förvar i polisarrest" (11 §). Bestämmelserna i lagen skall i dessa fall med särskilt beaktande av anledningen till intagningen, i tillämpliga delar lända till efterrättelse, om inte annat är föreskrivet i lag eller annan författning.

Lagen är sålunda uttryckligen tillämplig på personer som omhändertagits på grund av fylleri. Bland de övriga kategorier omhändertagna personer som omfattas av lagen kan som exempel nämnas följande.

Enligt 35 § utlänningslagen (1954: 193) kan utlännning under vissa förutsättningar tagas i förvar, vilket enligt 80 § utlänningskungörelsen (1969: 136) sker genom intagning i fängvårdsanstalt, allmänt häkte eller polisarrest eller omhändertagande på annat sätt.

Uppkommer fråga att förklara villkorligt medgiven frihet från verkställighet av fängelse förverkad kan övervakningsnämnd enligt 26 kap. 22 § brottsbalken (BrB) förordna att den frigivne skall omhändertas på lämpligt sätt i avbidan på vidare förordnande. Motsvarande bestämmelser finns beträffande den som undergår skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering i 28 kap. 11 §, 29 kap. 11 § resp. 30 kap. 14 § BrB. I 38 kap. 12 § samma balk föreskrivs skyldighet för polismyndighet att lämna handräckning för omhändertagande enligt dessa bestämmelser eller för den dömdes inställande i mål eller ärende enligt balken.

Några bestämmelser om sättet för omhändertagande enligt förordnande av övervakningsnämnd finns inte. Övervakningsnämnden får bestämma så som den finner lämpligt. Det vanliga torde emellertid vara, att nämnden låter placera den omhändertagne i fristående arrest eller i arrest som är ansluten till allmänt häkte.

I en rad författningar finns bestämmelser som ger möjlighet att hos polismyndighet påkalla handräckning för omhändertagande eller instäl-

lelse hos viss myndighet. Som exempel på sådana bestämmelser kan nämnas 94 § barnavårdslagen (1960: 97), 56 § nykterhetsvårdslagen (1954: 579) och 35 § lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Den som omhändertagits enligt något av dessa lagrum — i avbidan på transport eller beslut om placering på viss inrättning — kan för kortare eller längre tid vara omhändertagen i arrest som är fristående eller ansluten till allmänt häkte. I allmänhet sträcker sig förvaringstiden bara över några timmar eller en natt. I undantagsfall kan den bli ett par veckor.

Slutligen kan här nämnas fall av omhändertagande enligt 33 § barnavårdslagen, 21 § nykterhetsvårdslagen och 7 § lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Dessa bestämmelser innebär att polisstyrelse i avbidan på annan myndighets beslut kan besluta omhänderta någon för att underlätta att lämplig vård sätts in eller annan åtgärd kan vidtas. Av betydelse i detta sammanhang är vidare 1 § lagen (1973: 558) om tillfälligt omhändertagande som gör det möjligt för polisman att i ifrågavarande fall göra ett tillfälligt omhändertagande i avbidan på polisstyrelsens beslut, om dröjsmål med omhändertagandet innebär fara för den omhändertagnes eller annans liv eller hälsa eller fara i annat hänseende. I rikspolisstyrelsens tillämpningsföreskrifter till denna lag (Allmänna meddelanden från rikspolisstyrelsen nr 1973: 29) uttalas att omhändertagen person normalt inte skall sättas in i polisarrest. Under vissa förhållanden kan dock enligt dessa föreskrifter den omhändertagnes frihet inskränkas genom förvaring i polisarrest, exempelvis om meddelade föreskrifter inte respekteras eller om den omhändertagne uppträder störande eller visar tecken på att vilja avvika och tillräcklig bevakningspersonal inte finns tillgänglig.

2.2 Förvaltningen av häkten, arrester m. m.

Sedan häktesorganisationen reformerades år 1965 utövar kriminalvårdsstyrelsen tillsynen över allmänna häkten och polisarrester som är anordnade i anslutning till sådana häkten. Rikspolisstyrelsen har tillsynen över övriga polisarrester (8 § kungörelsen (1958: 215) med vissa föreskrifter om allmänna häkten och polisarrester). Allmänna häkten och till dem anslutna arrester är sedan den 1 juli 1974 tillsammans med skyddskonsulentdistrikten och lokalanstalterna inordnade i de sex geografiska kriminalvårdsregionerna (20 och 22 §§ instruktionen (1974: 555) för kriminalvårdsverket).

En successiv utbyggnad av allmänna häkten har fortgått sedan år 1965. Vid 1965 års ingång fanns i landet fem allmänna häkten. Antalet har nu stigit till 18. De är belägna i Borås, Falun, Gävle, Göteborg, Helsingborg, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Mariestad, Norrköping, Stockholm, Umeå, Visby, Västerås, Växjö, Örebro och Östersund.

Vid årsskiftet 1974—1975 kommer ett nytt allmänt häkte i kvarteret

Kronoberg i Stockholm att tas i bruk. I Uppsala blir ett nytt häkte klart våren 1975. Genom beslut i september 1974 har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i Kristianstad utföra nybyggnad för bl. a. häkteslokaler. Vidare pågår projektering för allmänt häkte i Luleå.

Förutom allmänna häkten finns t. v. särskilda häktesavdelningar vid vissa kriminalvårdsanstalter. Häktesavdelningar är nu i bruk vid riksanstalterna Hall och Malmö samt vid lokalanstalterna Haparanda, Kristianstad, Luleå, Långholmen, Nyköping, Uppsala och Ystad. Häktesavdelningarna vid anstalterna Kristianstad, Luleå, Långholmen och Uppsala kommer att läggas ned i samband med att de nya häktena på dessa orter tas i bruk. Detsamma gäller nuvarande allmänna häktet i Stockholm.

2.3 Statistiska uppgifter om intagna i häkten m. m.

Av redogörelsen avsnitt 2.1 framgår att häkteslagen är tillämplig på en rad skilda kategorier personer som tillfälligt har berövats sin frihet.

Beträffande intagna i polisarrest finns inte något fullständigt siffermaterial. Antalet intagningar är emellertid mycket stort. Under år 1972 förekom sålunda inte mindre än 110 000 omhändertaganden för fylleri. Den genomsnittliga tiden för sådant omhändertagande torde uppgå till något över fem timmar.

Omkring 25 000 personer anhålls årligen. Maximitiden är i sådant fall normalt nio dagar, men det stora flertalet anhållanden är betydligt kortvarigare. Av RÅ:s tidigare nämnda undersökning framgår sålunda bl. a. att 59 procent av alla anhållna under år 1970 frigavs senast dagen efter anhållandet.

Av kriminalvårdsstyrelsens statistik framgår att nära 29 000 personer togs in i de allmänna häktena år 1973. I genomsnitt var 414 personer intagna där per dag. På fängvårdsanstalterna intogs år 1972 sammanlagt 2 381 häktade, gripna eller anhållna och i genomsnitt fanns där 336 personer av denna kategori per dag.

Tiden för omhändertagandet skiftar starkt mellan olika kategorier av dem som omhändertas på de allmänna häktena och vid kriminalvårdsanstalternas häktesavdelningar. I många fall varar omhändertagandet bara några timmar, t. ex. när en person omhändertas enligt de sociala vårdlagarna för att inställas på sjukhus, anstalt el. dyl. I de fall då en intagen är häktad uppgår tiden för frihetsberövandet — räknat från dagen för anhållandet — ofta till mellan tre och fem veckor. Längre tider förekommer särskilt i fråga om häktade som skall genomgå rättspsykiatrisk undersökning eller i anledning av fullföljd talan mot underrättsdom.

Den blandning av olika kategorier omhändertagna som förekommer på häkten belyses av en härvid fogad sammanställning avseende allmänna häktet i Göteborg (*Tabell I*).

Sammanställning över olika kategorier intagna i allmänna häktet i Göteborg

Manliga och kvinnliga avdelningarna Juli—December 1973

	juli	augusti	september	oktober	november	december	summa
Häktade, kvarsittande på avd. månadens sista dag	66+ 7	74+ 5	100+ 2	93+ 4	86+ 5	83+ 6	—
För brott gripna eller anhållna	254+ 23	271+ 17	268+ 31	269+ 15	219+ 27	197+ 13	1 478+ 126
Omhändertagna enl. Utlänningslagen	27+ 0	46+ 7	41+ 3	27+ 2	23+ 3	17+ 7	181+ 7
” Barnavårdslagen	25+ 6	22+ 4	30+ 1	31+ 2	31+ 2	14+ 1	153+ 16
” Nykterhetsvårdslagen	25+ 0	17+ 1	25+ 0	14+ 0	17+ 0	18+ 0	116+ 1
” för straffverkställighet	0+ 95	0+ 90	1+ 0	1+ 0	0+ 37	0+ 52	2+ 0
” ” fylleri (endast kvinnliga avd.)	4+ 0	11+ 0	0+ 51	0+ 42	5+ 0	6+ 0	0+ 367
” övervakningsnämnder	7+ 2	9+ 1	0+ 1	4+ 0	2+ 0	6+ 0	32+ 0
” identitetskontroll	7+ 2	9+ 1	0+ 1	5+ 0	7+ 1	7+ 0	2+ 1
” mentalsjuka	7+ 2	9+ 1	5+ 0	5+ 0	7+ 1	7+ 0	40+ 4
” barn	4+ 13	3+ 9	3+ 7	1+ 0	7+ 15	3+ 10	1+ 0
Övriga	4+ 13	3+ 9	3+ 7	13+ 11	7+ 15	3+ 10	33+ 65
Transporter:							
Till läkare, sjukhus eller polikliniker	8+ 6	3+ 9	11+ 4	9+ 6	10+ 4	10+ 3	51+ 32
” häktningsdomstol	74+ 8	75+ 3	97+ 1	91+ 6	89+ 2	74+ 7	500+ 27
” länsstyrelse	1+ 0	1+ 0					2+ 0
” övervakningsnämnd	157+ 9	184+ 22	165+ 12	3+ 0	2+ 0	3+ 0	12+ 0
Förpassning till annan ort	72+ 5	77+ 4	89+ 4	156+ 24	171+ 10	126+ 20	959+ 97
Rättegångar	429+ 139	468+ 129	486+ 94	109+ 3	103+ 8	78+ 8	528+ 32
Nyintagna	426+ 137	454+ 126	443+ 100	457+ 80	404+ 85	333+ 83	2 577+ 610
Avgångna	14+ 1	20+ 6	37+ 3	470+ 73	416+ 79	346+ 89	2 555+ 604
Kvar i arresten kl. 24.00 månadens sista dag				31+ 3	26+ 7	16+ 0	—

Kriminalvårdsstyrelsens officiella statistik innehåller uppgifter om beläggningen på de allmänna häktena. Enligt denna statistik är beläggningen på de allra flesta häkten i regel betydligt lägre än antalet tillgängliga platser. Emellertid bör framhållas bl. a. att beläggningssiffrorna endast avser antalet intagna vid midnatt och att man vid den tidpunkten på dygnet regelmässigt har det lägsta antalet intagna. I realiteten råder tidvis besvärliga beläggningsförhållanden på åtskilliga allmänna häkten och på häktesavdelningarna vid flera kriminalvårdsanstalter. I Stockholm har under senare år förelegat en mer eller mindre konstant överbeläggning.

2.4 Nuvarande behandlingsregler i korthet

Inledningsvis kan erinras om att bestämmelserna i häkteslagen i första hand är tillämpliga på häktade men att enligt särskilda bestämmelser tillämpningsområdet är utvidgat även till andra kategorier tillfälligt omhändertagna (avsnitt 2.1).

Häkteslagen inleds med en bestämmelse som anger att den häktade skall behandlas med tillbörlig hänsyn så att skadliga verkningar av frihetsförlusten såvitt möjligt förebyggs (1 §). Den allvarligaste frihetsinskränkningen — fängsel — får användas endast om det behövs för att förekomma flykt eller eljest är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet (2 § första stycket). Även i övrigt gäller att häktad inte får underkastas annan inskränkning sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet (2 § andra stycket).

Senast vid ankomsten till förvaringslokalen skall den häktade visiteras. Visiteringen skall ske med all den hänsyn som omständigheterna medger och om möjligt i vittnes närvaro. Pengar, värdesaker, legitimationshandlingar och sådana föremål som kan äventyra ordning och säkerhet skall tas ifrån den häktade för att förvaras på särskilt sätt (3 §).

I varje rum får inte förvaras mer än en person om det inte är nödvändigt av utrymmesskäl eller av annan särskild anledning (4 §). Vid den häktades behandling skall hänsyn tas till hans ålder, kön och hälsotillstånd. Läkares anvisning om vården skall beaktas (5 §).

Häktad har ingen skyldighet att arbeta. Däremot har han rätt att utföra lämpligt arbete om det kan ske utan olägenhet. Någon skyldighet för myndighet att anskaffa arbete till häktad föreligger i princip inte (6 §, jämför dock 8 § första stycket tillämpningskungörelsen).

Om det är förenligt med god ordning och inte orsakar olägenheter får häktad skaffa sig eller ta emot underhåll eller bekvämlighet utöver vad häktet består honom (7 §).

Häktad får avsända eller ta emot brev eller annan försändelse eller ta emot besök endast om det kan ske utan risk för ordning och säkerhet eller utan att medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om

brott eljest försvåras. Han får dock alltid avsända skrift till justitiekanslern, justitieombudsman, länsstyrelsen och offentlig försvarare samt, om han förvaras i kriminalvårdsanstalt, kriminalvårdsstyrelsen (8 §).

Om det inte föreligger risk för missbruk, kan häktad få besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning och även i annat fall då det föreligger synnerliga skäl därtill få lämna förvaringslokalen för viss kort tid (9 §).

Föreskrifterna i tillämpningskungörelsen innebär bl. a. följande: Beläggs den omhändertagne med fängsel, skall anteckning härom göras i en särskild liggare (2 §). Visitation av kvinna får inte verkställas eller bevitnas av annan än kvinna eller läkare. Förteckning över egendom, som omhändertagits i samband med visitation, skall upprättas i särskild liggare och undertecknas av den som utfört visitationen. Egendomen skall för den omhändertagnes räkning förvaras under överinscende av föreståndaren för förvaringslokalen (3 §). Den som är farlig för annans personliga säkerhet skall hållas skild från övriga. Personer av olika kön skall hållas skilda från varandra. I övrigt skall eftersträvas att omhändertagen, särskilt om han är under 21 år, ej utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen (4 §). Person, som företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, skall så snart ske kan undersökas av läkare, såvida det inte framgår av omständigheterna, att det är utan gagn. Är han i behov av sjukhusvård, skall sådan beredas honom så snart ske kan. Kostnad för sjukvård får inte åläggas honom. Avlider den omhändertagne eller träffas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall närstående ofördröjligen underrättas (5 §).

Närmare regler om hur häktes- och arrestlokaler skall vara inrättade m. m. lämnas i kungörelsen (1958: 215) med vissa föreskrifter om allmänna häkten och polisarrester.

Slutligen kan här anmärkas att i kungörelsen (1948: 691) ang. den militära rättsvården intagits vissa bestämmelser om militärhäkte och behandlingen i sådant häkte (33—38 §§).

3 Allmänna överväganden

En översyn av de regler som gäller för behandlingen av häktade och andra kategorier personer som omfattas av häkteslagen har fått ökad aktualitet genom den pågående kriminalvårdsreformen. Som ett led i reformen har genomförts ny lagstiftning, bl. a. KraL, som trädde i kraft den 1 juli 1974. En grundtanke bakom denna författning är vikten av en ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård, en integrering som bl. a. skall åstadkommas genom att frivårdens personal med aktiva insatser redan under den dömdes vistelse i lokalanstalt söker främja en successiv utslussning till tillvaron i frihet. Av stor betydelse är vidare att

de i kriminalvårdsanstalt intagna i ökad utsträckning får möjlighet att tillgodogöra sig det stöd och den hjälp som samhällets sociala organ erbjuder medborgarna i allmänhet. Den nya lagen innebär också påtagliga lättnader i de regler som gäller för intagnas anstaltsvistelse. Här kan särskilt framhållas att möjligheterna att hålla en intagen isolerad från andra intagna har minskats i förhållande till vad som gällde tidigare, att besöksreglerna har fått en mindre restriktiv karaktär och att brevgranskningen har inskränkts. Vidare ger lagen uttryck för en ökad satsning på fysisk träning och fritidsaktiviteter av olika slag.

De principer som sålunda präglar kriminalvårdsreformen bör naturligen i görligaste mån även bli tillämpliga vid behandlingen av häktade *m. fl.* I vissa hänseenden har åtgärder redan vidtagits för att förbättra de häktades situation men ytterligare förbättringar i olika hänseenden framstår som angelägna.

Emellertid måste man vara medveten om att vissa skillnader i behandlingen måste upprätthållas mellan å ena sidan de personer som är intagna i häkten (och polisarrester) och å andra sidan dem som är intagna i kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd. Grunderna för omhändertagandet i häkte gör bl. a. att någon arbetsplikt inte kan åläggas den i häkte intagne. Samtidigt kan utredningsskäl i en del fall nödvändiggöra att den som är häktad som misstänkt för brott hålls i större avskildhet än den som undergår påföljd. Även säkerhetsskäl, bl. a. risken för rymning, kan i vissa fall motivera en mer restriktiv behandling av den häktade. Skillnader i behandlingen på häkten och i kriminalvårdsanstalter kan också i många fall vara en naturlig följd av det förhållandet att en stor del av de i häkte intagna personerna vistas där under en mycket kort tidsperiod.

Inom häkteslagens tillämpningsområde faller som tidigare nämnts personer som underkastats frihetsberövanden av en rad vitt skilda anledningar. Varaktigheten av frihetsberövandet kan allt efter grunden för ingripandet och omständigheterna i övrigt variera mellan någon eller några timmar och flera veckor eller i undantagsfall månader. Tydligt är att behovet av ändringar i gällande behandlingsregler och rutiner i första hand gör sig gällande beträffande de personer som är berövade friheten under en relativt lång period. Dessa personer finns huvudsakligen bland dem som på grund av åklagares eller domstols beslut är intagna i allmänt häkte eller i häktesavdelning vid kriminalvårdsanstalt. Att så är fallet undanskymmer givetvis inte det angelägna i att även söka förbättra förhållandena för de personer som under en mera kort tid är omhändertagna i häkte eller i polisarrest. Det bör därför inte komma i fråga att göra någon skarp åtskillnad mellan olika personkategorier vid behandlingsreglernas utformning.

Särskilda problem gör sig gällande i fråga om personer som är omhändertagna för fylleri. Behandlingen av denna kategori är emellertid

föremål för separata överväganden inom justitiedepartementet och har därför inte ägnats någon närmare uppmärksamhet i förevarande promemoria.

En av de huvudfrågor som påkallar uppmärksamhet vid den nu aktuella översynen av behandlingsreglerna gäller möjligheterna att ge häktade och därmed jämställda socialt, kurativt stöd. Detsamma gäller åtgärder för att bereda häktade, som så önskar, tillfälle till arbete eller annan sysselsättning. I båda dessa frågor har i olika sammanhang åtgärder redan vidtagits för att förbättra de häktades situation.

Av väsentlig betydelse är vidare att på olika sätt söka minska de häktades isolering. Frågor som därvid bör övervägas är att öka möjligheterna till gemenskap mellan intagna i häkten och att främja de häktades kontakt med omvärlden genom brevväxling, besök av anhöriga m. fl. samt genom tillgång till telefon, tidningar, radio och TV m. m. De inskränkningar i de häktades rätt härvidlag som kan bli nödvändiga av utrednings- eller säkerhetsskäl bör inte göras mer omfattande än vad som i varje enskilt fall är påkallat. En principiellt viktig fråga i det sammanhanget är också hur prövningen av olika tillståndsfrågor bör regleras.

Även en del andra frågor bör lämpligen tas upp till behandling i detta sammanhang. Det gäller bl. a. frågor om rätt för häktad att själv omhänderta egna pengar eller föremål samt möjligheterna till olika former av förströelse och fysisk träning. Även användningen av fängsel bör behandlas.

Det bör framhållas att nuvarande bestämmelser om behandlingen av häktade m. fl. i och för sig ger utrymme för vissa förbättringar i de häktades situation. I åtskilliga hänseenden bör dock behandlingsreglerna omarbetas. En orsak härtil är att en del av de nuvarande bestämmelserna ger uttryck för ett i viss mån föråldrat synsätt i fråga om häktads behandling. Bl. a. gäller detta reglerna om häktads avskildhet. I andra hänseenden är det motiverat att införa bestämmelser som saknar motsvarighet i gällande häkteslag, t. ex. i fråga om häktads rätt till socialt, kurativt stöd. Vidare är en del frågor som f. n. regleras i tillämpningskungörelsen av sådan vikt att bestämmelserna härom i stället bör tas in i den grundläggande författningen.

Uppenbarligen är möjligheterna att förbättra de häktades situation starkt beroende av tillgängliga lokalmässiga och personella resurser. De nuvarande häktenas byggnadstekniska utformning utgör en begränsning av möjligheterna att åstadkomma mera radikala förändringar i behandlingssituationen, särskilt när det gäller utrymmen för gemensamhetsvistelse, arbete och fysisk träning. I vissa häkten råder tidvis eller mera permanent en besvärande överbeläggning. Inte sällan måste häktade på grund av platsbrist placeras på annat häkte än det som hör till upptagningsområdet. Dessa förhållanden försvårar en önskvärd lösning av behandlingsfrågorna.

Vid det under byggnad varande nya häktet i *Kristianstad* har för första gången en planering skett med utgångspunkt från att de häktade i viss omfattning skall vistas i gemenskap. Häktesavdelningen har förlagts till polisbyggnadens översta våning.

En gemensamhetsavdelning, som ligger i direkt anslutning till häkteskorridorerna omfattar arbetslokal (32 m²) och därtill anslutet rum för arbetsledare; motionslokal (34 m²) med möjligheter till bordtennisspel och motion i ribbstolar samt plats för roddapparat, motionscykel o. dyl: dagrum (40 m²) där ytan medger möblering i grupper för läsning, TV-tittande, kortspel m. m. I anslutning till dag- och motionsrum finns toalett och dusch. Från dagrummet når man genom en trappa en altan (28 m²) i husets vindsvåning. I vindsplanet finns också fyra stycken rastgårdar och en större motionsgård (40 m²). Rastgårdarna har inte "tårtbits"-utformning utan mera normala rumsformer.

Vid planeringen av nya häkten och arrestlokaler är det angeläget att man byggnadsmässigt söker tillgodose de behov som gör sig gällande i fråga om behandlingen av häktade m. fl. När det gäller befintliga häkten måste, som framgår av vad nyss sagts, målsättningen bli mera begränsad med hänsyn till de byggnadsmässiga förutsättningarna. Vissa möjligheter torde dock finnas att få till stånd en lokalmässigt bättre häktesmiljö. I en del häkten kan på sikt om- eller tillbyggnad ifrågakomma.

Ett fullständigt genomförande av de principer för behandlingen av häktade m. fl. som föreslås i denna promemoria förutsätter vissa resursförstärkningar, särskilt när det gäller att tillgodose behovet av förbättringar i häktenas byggnadsmässiga utformning. Uppenbarligen måste det därvid bli fråga om en reformverksamhet i olika etapper. Samtidigt är det angeläget att få till stånd en ny lagstiftning som är bättre ägnad än den nuvarande att främja ett positivt utvecklingsarbete på förevarande område. De förslag till nya författningsbestämmelser som läggs fram i promemorian bör därför genomföras redan nu.

I sammanhanget bör erinras om att den nyligen av chefen för justitiedepartementet tillsatta utredningen för översyn av bestämmelserna om häktning m. m. (Ju 1974: 17) har att överväga även utformningen av behandlingen av häktade m. fl. Som framhållits i direktiven till utredningen kan frågan om behandlingen av dem som är häktade m. m. och därmed sammanhängande frågor om tillgängliga resurser påverkas av en ändrad utformning av bestämmelserna i RB om häktning m. m.

Ett spørsmål av både principiell och praktisk betydelse är huruvida frågor om behandlingens utformning i större utsträckning än f. n. skall kunna överprövas i domstol. Enligt direktiven till den nyss nämnda utredningen ankommer det på denna att ta upp detta spørsmål. Frågan behandlas därför inte i förevarande promemoria.

De i promemorian föreslagna lagändringarna är lagtekniskt av så omfattande karaktär att de svårigen kan inpassas i den nuvarande häktes-

lagen. Som framgår av vad förut anförts föreslås därför att den nuvarande lagen ersätts med en ny lag i ämnet. Den nya lagen bör lämpligen i huvudsak utformas enligt samma systematik som den nuvarande lagen. Sålunda bör de materiella bestämmelserna i den nya lagen göras i första hand tillämpliga på häktade. Därefter bör liksom f. n. i särskilda bestämmelser anges på vilka andra personkategorier som lagen är tillämplig. I den nuvarande tillämpningskungörelsen har däremot den metodiken använts att de materiella bestämmelserna enligt sin ordalydelse är direkt tillämpliga på samtliga intagna som omfattas av häkteslagens regler. Anledning att frånga denna metodik vid utformningen av tillämpningsförfordningen till den nya häkteslagen föreligger inte.

4 Socialt kurativt stöd m. m.

4.1 Frågans tidigare behandling

I motioner till 1965 års riksdag berördes frågan om socialhjälp till anhörig då en familjeförsörjare berövats sin frihet. Motionärerna föreslog bl. a. att bestämmelser meddelades att styresman vid allmänt häkte eller fångvårdsanstalt skulle rikta vederbörande socialvårdsorgans uppmärksamhet på det hjälpbehov som kunde föreligga för anhörig till häktad eller intagen. I sitt utlåtande över motionerna fann andra lagutskottet (2LU 1965: 39) att den i dessa behandlade frågan inte borde lösas genom att det infördes generell skyldighet för myndigheten att vid frihetsberövande underrätta socialhjälsorganen. En sådan ordning ansågs kunna skapa onödigt irritation i många fall. Enligt utskottets mening var det emellertid befogat att de genom motionerna aktualiserade frågorna ägnades ökad uppmärksamhet. Med hänsyn härtill ansåg utskottet det vara lämpligt att Kungl. Maj:t i enlighet med ett förslag av socialstyrelsen lät utfärda en cirkulärskrivelse i ämnet. På förslag av utskottet gav riksdagen hos Kungl. Maj:t sin mening till känna vad utskottet anförde. Riksdagens skrivelse jämte utskottets utlåtande överlämnades därefter till KAIK för att beaktas under dess utredningsarbete.

Vid 1966 års riksdag framhöll första lagutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande (1LU 1966: 39) i anledning av en motion om utredning angående häktades ställning och rättssäkerhet det synnerligen angelägna i att förbättringar kom till stånd i fråga om socialt stöd och kurativa åtgärder för de häktade och deras anhöriga. Det borde enligt utskottet uppmärksammas att hjälpbehovet ofta uppkommer redan i samband med gripande och anhållande.

KAIK konstaterar i sitt betänkande år 1971 (SOU 1971: 74) att riksdagens uttalande i riksdagsärendet år 1965 torde ha lett till att de socialvårdande organens uppmärksamhet riktats på behovet av ekonomiskt stöd åt häktades anhöriga. Emellertid ansåg kommittén att i en ny lag

om behandlingen av häktade m. fl. borde finnas en uttrycklig bestämmelse om skyldighet för häktesföreståndare och motsvarande att se till att anmälan om behov av socialhjälp sker om anledning därtill föreligger. Enligt kommitténs mening borde anmälan undantagsvis kunna ske även mot den häktades önskan.

Fortsättningsvis anför KAIK att behovet av hjälp med personliga angelägenheter i många fall sträcker sig vidare. Den häktade kan t. ex. vilja meddela arbetsgivare var han finns eller betala sin hyra eller få sin bostad låst eller ett husdjur omhändertaget. Sådana önskemål av häktade torde enligt kommittén redan tillgodoses i viss omfattning genom åtagande av någon polisman eller tjänsteman vid häktet, som själv utför eller förmedlar den häktades uppdrag. Någon skyldighet att på angivet sätt bistå den häktade finns dock inte föreskriven. Kommittén anser det lämpligt att en positiv lagbestämmelse härom införs. Givetvis kunde emellertid en rätt till bistånd inte vara absolut; dels måste man av praktiska skäl räkna med att huvudsakligen ganska enkla åtgärder kunna komma i fråga, dels måste det finnas möjligheter att avvisa den häktades anspråk på att visst ärende utförs, om obehörigt syfte kunde miss-tänkas.

Kriminalvårdsberedningen (SOU 1972: 64) framhåller att det kura-tiva, sociala stödet åt de häktade borde kunna förbättras genom att frivårderna får ett ansvar för de häktade liksom för de som är intagna i lo-kalanstalter. I detta syfte föreslås bl. a. att frivården skall få hand om personundersökningsverksamheten och på så sätt få möjlighet till tidi-gare ingripanden. Erbjudanden om kontakt och service bör lämpligen ske dels i samband med personundersökningarna och dels genom att fri-vårdstjänstemän har fasta mottagningstider på häktena. Viktigt är också enligt beredningens mening att man sörjer för ett förtroendefullt samar-bete mellan den häktade och hans övervakare, om övervakning redan pågår. Häktade som inte har övervakare bör kunna erbjudas en särskild kontaktman.

På grundval av kriminalvårdsberedningens förslag har fr. o. m. den 1 april i år genomförts vissa ändringar i *lagstiftningen om personunder-sökning i brottmål* (prop. 1973: 173, SFS 1973: 1214). I detta lagstift-ningsärende uttalade departementschefen bl. a. att de erbjudanden om stöd och hjälp för den misstänkte under tiden fram till dess målet är av-gjort som dittills lämnats var obetydliga. Detta kunde få till följd att den misstänktes situation i många fall hann försämrats under den tid som förflöt fram till huvudförhandlingen. Från denna synpunkt ansåg depar-tementschefen beredningens förslag att skapa ökade möjligheter att sätta in rehabiliteringsåtgärder på ett så tidigt stadium som möjligt vara av stor betydelse. Departementschefen ansåg i likhet med beredningen det nödvändigt att personundersökningsverksamheten knyts närmare till skyddskonsulentorganisationen samt att personundersökarna i större ut-

sträckning än f. n. underrättar skyddskonsulenten om behovet av hjälpinsatser. Det bör ingå som en naturlig del av personundersökningen att utreda vilket behov av social service som föreligger, hur gjorda insatser synes verka och vilka möjligheter som finns att förverkliga den misstänktes egna önskemål när det gäller utbildning, yrkesinriktning och liknande. Samtidigt ville departementschefen i likhet med beredningen starkt understryka att kurativa eller andra stödjande insatser av skilda slag som sätts in under tiden innan ansvarsfrågan slutligt avgjorts bör baseras på ett klart medgivande från den som åtgärden avser. Frivilligheten i de föreslagna åtgärderna borde kunna utgöra en garanti för att den åtalade inte skall uppfatta erbjudande om hjälp som ett föregripande av domstolens ställningstagande i ansvarsfrågan.

Departementschefen tog också upp frågan om behovet av en ordning som innebär att man redan före domstolens avgörande av ansvars- och påföljdsfrågorna får möjligheter att skapa ett förtroendefullt samarbete mellan den tilltalade och hans eventuella, blivande övervakare. Det bedömdes därvid som synnerligen angeläget att den tilltalade och den föreslagna övervakaren får lära känna varandra och vänja sig vid att i samråd med frivårdstjänstemän lösa de problem som kan vara för handen. Det kunde här bli fråga om att ge den misstänkte personligt stöd även i annat avseende än med rent kurativa åtgärder. Ofta torde i detta skede visad omsorg och hjälp att komma till rätta med vardagsbekymmer och närliggande problem betyda mycket för den tilltalade och i vissa fall senare visa sig innebära en god hushållning med kriminalvårdens resurser. Departementschefen föreslog därför bestämmelser som innebär att skyddskonsulenten vid behov skall kunna förordna förtroendemän för den misstänkte om denne ger sitt samtycke därtill. Förtroendemannen skall främst ha till uppgift att före domstolens avgörande fungera som ett socialt och personligt stöd för den misstänkte.

1973 och 1974 års riksdagar har som tidigare nämnts i anledning av förslag i samma års statsverkspropositioner anslagit medel för vissa tjänster som assistent för förstärkning av frivårdens kurativa verksamhet vid häkten och lokalanstalter.

Kriminalvårdsstyrelsen har i en rundskrivelse den 13 mars 1974 (nr 33/1974) meddelat vissa anvisningar rörande frivårdspersonalens medverkan i det kurativa arbetet på häkten och lokalanstalter. Styrelsen understryker där vikten av att häktenas, fängvårdsanstalternas och frivårdens personal etablerar ett nära samarbete och på lämpligt sätt samordnar sina insatser.

Som allmän regel anges i nämnda rundskrivelse att intagna på häkten skall erbjudas den hjälp och det stöd som deras situation kräver och tillgängliga resurser medger. Beträffande sådana omhändertagna personer, som tillhör nykterhetsvården, barna- och ungdomsvården eller den landstingskommunala mentalvården eller som är tagna i förvar enligt ut-

länningslagen bör frivårdens arbetsinsatser i allmänhet begränsas till att vid behov förmedla hjälp från andra myndigheter eller organisationer. Vad härefter angår anhållna eller häktade personer framhålls att åtgärder av frivårdspersonal kan vidtas endast under förutsättning av vederbörandes eget medgivande, dock att sådant medgivande inte behövs från den som redan står under övervakning av kriminalvården, är inskriven i annan kriminalvårdens anstalt eller har förtroendeman som förordnats av skyddskonsulent. Vidare anges att åtgärder som strider mot vederbörande åklagares direktiv inte får vidtas. — Försättningsvis uttalas i rundskrivelsen att skyddskonsumenten skall utse en kontaktman som genom daglig kontakt med häktena skall hålla sig underlättad om vilka personer som intagits i eller avgått från häktet. Den handläggande tjänstemannen hos skyddskonsumenten skall snarast möjligt besöka nyintagna anhållna eller häktade för att utreda deras behov av kurativa insatser, underrätta övervakare, om sådan finns förordnad, samt vidta erforderliga åtgärder i de fall frigivning kan komma ifråga. Övriga på häktet intagna skall vid behov besökas för förmedling av hjälp.

4.2 Överväganden och förslag

Som framgår av föregående avsnitt har under senare tid vidtagits åtgärder som är ägnade att förbättra möjligheterna att ge kurativt, socialt stöd åt de häktade. Särskilt bör här erinras om att kriminalvårdsberedningens förslag bl. a. resulterat i att frivårdspersonal numera medverkar i det socialt kurativa arbetet på häktena. Reformeringen av personundersökningsverksamheten har också sin betydelse i detta sammanhang. Kurativa eller andra stödjande insatser av skilda slag skall kunna lämnas den för brott misstänkte redan innan ansvarsfrågan är slutligt avgjord. Detta avses ske bl. a. genom att personundersökningen i större utsträckning än förut inriktas på att utröna behovet av social service och genom att skyddskonsumenten i ökad grad underrättas om sådana behov. Skyddskonsumenten skall också kunna förordna en särskild förtroendeman för den misstänkte om det framkommer att denne behöver personligt stöd eller annan hjälp och han samtycker till ett sådant förordnande.

Möjligheten att förordna förtroendeman för misstänkt är formellt knuten till att den person som åtgärden avser är föremål för personundersökning. Sådan undersökning torde visserligen i många fall företas beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott. Det är emellertid också vanligt att den häktade redan står under övervakning på grund av tidigare brottslighet. Erforderlig utredning kan i sådant fall i regel införskaffas på annat sätt än genom personundersökning, vilket medför att personundersökning kan underlåtas (2 § andra punkten lagen (1964: 542) om personundersökning i brottmål). Å andra sidan medför

just det förhållandet att den häktade står under övervakning att frivården redan har ett ansvar för att den häktades behov av kurativt stöd tillgodoses.

Bland de i häkte intagna finns många personer som är föremål för åtgärd eller vård enligt den sociala vårdlagstiftningen, dvs. barnavårdslagen, nykterhetsvårdslagen och lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. I den mån dessa personer under omhändertagandet i häkte eller polisarrest behöver stöd i kurativt socialt hänseende torde frågan i allmänhet ordnas genom att kontakt tas med det sociala organ som har ett vårdansvar för den omhändertagne eller eljest har att ta befattning med honom i det hänseende som frågan gäller. Det praktiska tillvägagångssättet är sålunda att häktes- eller frivårdspersonal med anknytning till häktet upprätthåller funktionen av ett förmedlande organ. Motsvarande torde gälla bl. a. i fall då den i häkte intagne är en utlännings som tagits i förvar enligt utlänningslagen.

Den som har omhändertagits i häkte m. m. behöver i många fall bistånd i rent praktiska angelägenheter som ligger utanför vad som ingår i begreppet kurativt, socialt stöd. Det kan gälla sådana frågor som tillsyn av bostad, omhändertagande av husdjur, underrättelse till arbetsgivare m. m. I regel synes den ordningen tillämpas att nödvändig hjälp med sådana smärre praktiska problem ombesörjs av polisen eller häktespersonal, såvida inte den omhändertagne har en övervakare eller förtroendemans som är närmare till hands att lösa uppgiften. Det förekommer också att den häktades försvarare bistår i vissa praktiska angelägenheter.

Av det anförda framgår att man numera på olika sätt söker tillgodose de i häkte intagnas behov av bistånd i personliga angelägenheter av skilda slag. I häkteslagen (1958: 213) finns emellertid inte någon bestämmelse som behandlar dessa frågor. Med hänsyn till att tillgodoseendet av ifrågavarande hjälpbehov ofta är av central betydelse för den som är berövad friheten, om än tillfälligtvis, synes en bestämmelse i ämnet inte böra saknas i den nya lagen. En sådan bestämmelse bör lämpligen ange att om häktad behöver personligt stöd eller annan hjälp, skall, i den mån det lämpligen kan ske, åtgärder vidtas för att tillgodose sådant behov, om den häktade samtycker därtill.

En bestämmelse av angivet innehåll, som bör placeras bland de inledande bestämmelserna i den nya lagen, kommer enligt ordalagen att avse häktads behov av stöd och hjälp i skilda hänseenden, såväl när det gäller åtgärder i socialt kurativt hänseende som i fråga om rent praktiska angelägenheter som den häktade till följd av frihetsberövandet inte kan ombesörja själv. Skyldigheten att med den häktades samtycke vidta åtgärder för att tillgodose sådant behov kan emellertid främst av praktiska skäl inte göras absolut. Det måste sålunda få bli en lämplighetsbedömning från fall till fall om och i vilken utsträckning insatser kan göras för att bistå den häktade. Bestämmelsen bör gälla inte enbart häktade utan

bör vara tillämplig även på andra personkategorier som omfattas av lagen. Ätminstone när det gäller bistånd på det socialt kurativa området bör dock varaktigheten av frihetsberövandet ofta tillmätas stor betydelse för frågan om måttet på de insatser av skilda slag som skäligen bör vidtas under frihetsberövandet.

Frågan om vem eller vilka som har att vidta åtgärder för att tillgodose sådant hjälpbehov som avses med den föreslagna bestämmelsen kan inte besvaras enhetligt. Lämpligen torde föreskrifter i ämnet böra meddelas i tillämpningsförfordningen (2 §). De bestämmelser som därvid kommer i fråga bör ge uttryck för de skillnader i tillvägagångssättet som är betingade av bl. a. olika grunder för omhändertagandet i häkte och beskaffenheten av den angelägenhet som hjälpen avser. Sålunda bör föreskrivas att om den som är intagen på grund av misstanke om brott framställer begäran om personligt stöd eller annan hjälp och det inte är fråga om angelägenhet som lämpligen kan ordnas genom försorg av föreståndaren för förvaringslokalen, denne skall vara skyldig att vidarebefordra underrättelse om behovet. Underrättelsen bör allt efter omständigheterna göras till personundersökare, förtroendeman eller skyddskon-sulent. Om den intagne inte redan undergår påföljd inom kriminalvården, t. ex. på grund av dom på skyddstillsyn, bör skyddskon-sulenten underrättas endast om den intagne samtycker därtill. Om annan intagen ännu nämnts framställer begäran om hjälp, bör motsvarande underrättelse genom föreståndaren göras till det sociala organ som har till uppgift att ta befattning med frågan, under förutsättning att den intagne samtycker till att sådan underrättelse sker. Slutligen bör gemensamt för de olika kategorierna intagna föreskrivas att underrättelse inte behöver göras om det på annat sätt är sört för att den intagnes behov av stöd eller hjälp ändå kommer att uppmärksammas. Härmed åsyftas exempelvis den situationen att på häktet tjänstgör frivårdspersonal eller anstaltspersonal med kurativa uppgifter.

5 Omhändertagande av pengar och vissa föremål

5.1 Nuvarande bestämmelser m. m.

Enligt bestämmelse i 3 § andra stycket häkteslagen skall pengar, värdesaker, legitimationshandlingar och sådana föremål som kan äventyra ordning och säkerhet fräntas den häktade för att förvaras särskilt. I 3 § andra stycket tillämpningskungörelsen föreskrivs att förteckning över egendom som omhändertagits i samband med visitation, skall upprättas i särskild liggare och undertecknas av den som utfört visitationen. Egen-domen skall för den intagnes räkning förvaras under överinseende av föreståndaren för förvaringslokalen.

Under förarbetena till häkteslagen anmärkte lagrådet (prop. 1958: 68

s. 95) att det i vissa fall redan från början kunde synas vara onödigt att ta ifrån den intagne alla de tillhörigheter som anges i 3 § andra stycket. I andra fall borde den intagne enligt lagrådets mening åtminstone vid längre vistelse i häkte snart kunna återfå en del av tillhörigheterna. Lagrådet förordnade därför att bestämmelsen fick den innebörden, att penningar och andra föremål som där avsågs skulle omhändertas endast i den mån det fanns påkallat. Dåvarande chefen för justitiedepartementet invände häremot att en så utformad bestämmelse dock inte gav uttryck åt det förhållandet att häktning som regel kräver att pengar och angivna föremål omhändertas.

5.2 KAIK

KAIK föreslår i sitt betänkande en regel av innebörd att häktad skall medges att själv ha hand om pengar och värdesaker om det kan ske utan olägenhet. Sådant medgivande kan enligt kommitténs mening ha stor betydelse för den häktades integritetskänsla och bör därför lämnas i möjlig utsträckning.

5.3 Överväganden och förslag

Nuvarande bestämmelser i 3 § andra stycket häkteslagen innebär bl. a. att föremål som kan äventyra ordning och säkerhet skall fråntas den häktade för att förvaras särskilt. Mot denna bestämmelse torde inte annan invändning kunna riktas än att uttrycket "ordning och säkerhet" har en något obestämd innebörd och därför kan leda till att föremål fråntas den häktade i en alltför vidsträckt omfattning. Rimligen bör endast egentliga säkerhetsskäl kunna motivera ett omhändertagande av föremål. Särskilt bör därvid uppmärksammas att sådana föremål som den intagne kan använda för att skada sig själv eller annan person blir omhändertagna. Genom bestämmelse i den nya lagen bör därför utsägas att föremål som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt skall omhändertas och förvaras för den häktades räkning. Bestämmelsen bör lämpligen placeras i 2 § nya lagen.

Bestämmelserna i 3 § andra stycket häkteslagen innebär emellertid också att pengar, värdesaker och legitimationshandlingar obligatoriskt skall fråntas den häktade. Av olika skäl synes det vara påkallat att överväga en ändring av bestämmelserna i denna del.

Till en början bör sålunda framhållas att det för den häktades integritetskänsla kan vara av betydelse att han själv i så stor utsträckning som möjligt får ha hand om sådana tillhörigheter som det här är fråga om. Vad särskilt angår kontanta medel bör vidare beaktas att en möjlighet för häktad att omhänderha sådana i praktiken torde vara en direkt förutsättning för att vissa särskilda åtgärder skall kunna genomföras i

syfte att göra häktesmiljön mera dräglig för de intagna. Detta gäller bl. a. möjligheterna att i häkteslokaler installera tobaks- och varuautomater, varigenom häktade i viss utsträckning själva skall kunna ombesörja inköp av tobak, frukt, m. m. En förutsättning för sådana anordningar — som skulle vara till gagn från olika synpunkter — torde i regel vara att de intagna själva kan få hand om pengar som de kan använda för ändamålet. Samma synpunkter gör sig gällande beträffande möjligheten att installera telefonautomater i häktena för att ge intagna tillfälle att i viss utsträckning telefonera på egen hand (se vidare avsnitt 10).

Frågan om häktades rätt att omhänderha kontanta medel kommer också att få större praktisk betydelse än hittills om deras möjligheter till arbete under häktetiden vidgas (se vidare avsnitt 7). Den ersättning som häktad får för sådant arbete kommer i många fall att förbättra hans ekonomiska möjligheter att inköpa varor för egen bekvämlighet samt att telefonera.

Det bör i detta sammanhang även erinras om att i 24 § KRaL har intagits en bestämmelse som anger att den som är intagen i kriminalvårdsanstalt själv får omhänderha pengar enligt särskilda bestämmelser. Sådana bestämmelser har meddelats i kriminalvårdsstyrelsens nya värdecirkulär. Dessa innebär vidgade möjligheter i förevarande hänseende i förhållande till vad som gällde tidigare.

Med hänsyn till vad sålunda anförts synes starka skäl tala för att den nya lagen bör ge möjlighet för häktade m. fl. att själva omhänderha pengar. Detsamma gäller värdesaker och legitimationshandlingar.

En rätt för häktad att själv omhänderha pengar m. m. måste naturligen förses med en begränsning som gör det möjligt att i det enskilda fallet ta tillbörlig hänsyn framför allt till ordningssynpunkter. En lämplig avvägning torde kunna ske genom att bestämmelsen utformas sålunda att däri anges att pengar, värdesaker och legitimationshandlingar skall omhändertas endast när särskilda skäl föreligger därtill. Frågan huruvida sådana skäl föreligger eller inte torde få bedömas såväl med hänsyn till de allmänna förhållandena på häktet som till den enskildes person och övriga omständigheter i samband med hans omhändertagande. Den intagnes aktuella sinnestillstånd bör bl. a. tillmätas betydelse i detta sammanhang. Om sålunda en nyintagen är alkohol- eller narkotikapåverkad torde det i regel vara påkallat att omhänderta hans pengar m. m. Främst från ordningssynpunkt synes det vidare i regel vara motiverat att se till att en intagen inte kommer att förfoga över mera avsevärda penningbeholdningar.

Det bör framhållas att häktad som enligt den sålunda föreslagna bestämmelsen omhänderhar pengar m. m., själv ansvarar för dessa tillgångar.

Häktades m. fl. möjligheter till omhändertagande av egna medel m. m. torde underlättas om häkteslokalerna förses med förvaringslådor, till vilka den häktade har tillgång genom egen nyckel.

Nuvarande bestämmelser i 3 § första stycket häkteslagen, vilka bl. a. anger att häktad skall visiteras senast vid ankomsten till förvaringslokalen och att vittne om möjligt skall närvara därvid, bör föras över till nya lagen och där få sin plats i 2 § första stycket. Det bör i detta sammanhang understrykas att undantag från regeln om vittnes närvaro bör få ifrågakomma endast då verkligt hinder föreligger att företa visitationen i närvaro av annan person.

6 Avskildhet och gemenskap

6.1 Nuvarande bestämmelser

I 4 § häkteslagen anges att i varje rum inte får förvaras mer än en person om det inte är nödvändigt av utrymmesskäl eller påkallas av annan särskild anledning. Närmare bestämmelser i ämnet finns i 4 § tillämpningskungörelsen. Där föreskrivs att den som är farlig för annans personliga säkerhet skall hållas skild från övriga intagna, att personer av olika kön skall hållas skilda från varandra och att såvitt möjligt skall förhindras att förbindelse äger rum mellan intagna som kan antas påverka varandra i mål eller ärende som är anhängigt vid domstol eller hos annan myndighet. Dessutom anges att det även i övrigt skall eftersträvas att intagen, särskilt om han är under 21 år, inte utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen.

6.2 Frågans tidigare behandling

År 1969 genomfördes en *ändring i lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål*. Ändringen innebar att häktad som skall genomgå rättspsykiatrisk undersökning, i väntan på att undersökningen kan inledas, skall kunna förvaras i kriminalvårdsanstalt och därvid vara underkastad vissa av de behandlingsregler som gäller för den som är intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd. Den häktade avsågs härigenom få bättre möjligheter till arbete och gemenskap än som kan ges i häkte och på befintliga rättspsykiatriska kliniker. I motiven underströk dåvarande chefen för justitiedepartementet (prop. 1969: 22 s. 24 f) att sysslolösheten och isoleringen utgör påtagliga problem för de häktade exspektanterna. Dessa problem blir större ju längre väntetiden är. Genom att införa möjlighet att låta häktade exspektanter arbeta och tillbringa fritid i fångvårdsanstalt tillsammans med andra intagna skulle de nämnda olägenheterna kunna i viss mån undanröjas.

Den föreslagna ordningen skulle säkerligen också göra den ovisshet och oro som de häktade ofta känner under väntetiden lättare att uthärda.

KAIK uttalar i sitt betänkande att det inte torde vara tänkbart att i någon större omfattning låta de häktade vistas i gemenskap. En sådan ordning förbjöds i flertalet fall av utredningsförhållandena, kravet på att häktade inte påverkar varandra menligt samt skäl som har att göra med ordning och säkerhet inom anstalten. Det borde dock i viss utsträckning vara möjligt att tillåta de intagna att tillbringa någon del av dygnet tillsammans med en eller några få andra. *KAIK* föreslår därför en bestämelse av innebörd att häktad kan medges att vistas tillsammans med en eller flera andra häktade om hinder inte möter med hänsyn till ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet.

6.3 Överväganden och förslag

Den i 4 § häkteslagen inskrivna grundprincipen att häktad i regel skall hållas i enrum synes utgå från uppfattningen att det ligger i den häktades eget intresse att få vara för sig själv och inte behöva underkasta sig en tvångsmässig gemenskap med andra personer som är intagna i häktet. Även andra motiv ligger bakom den angivna principen, nämligen ordnings- och säkerhetsskäl, kravet på att hindra dem som är häktade för brott från att försvåra brottsutredningen samt intresset av att förebygga menlig påverkan mellan intagna.

På senare tid har ett delvis nytt synsätt växt fram när det gäller frågan om häktads avskildhet. Samtidigt som man anser det motiverat att hålla fast vid den principiella rätten att få vara i ensamcell som en utgångspunkt för lagstiftningen i ämnet, hävdas med rätta att häktade ofta har ett naturligt behov av att åtminstone tidvis få möjlighet att vara tillsammans med andra intagna. Särskilt personer med långa häktningstider torde ofta uppleva just isoleringen i häktet som mycket påfrestande. I vissa fall kan isoleringen sannolikt få en direkt nedbrytande verkan på den intagnes psykiska hälsa.

För att förebygga menliga konsekvenser av frihetsberövandet är det därför angeläget att söka vidga möjligheterna till gemenskap mellan personer som är intagna i häkte. Från rent humanitär synpunkt öppnas vidare den fördelen att en ökad gemenskap påtagligt kan underlätta möjligheterna att bereda häktade arbete eller annan sysselsättning under vistelsen i häktet. Självfallet kan dock en ökad gemenskap inte gå utöver vad som är möjligt från säkerhetssynpunkt eller med hänsyn till kollusionsfara, dvs. fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Även fara för menlig påverkan mellan intagna bör beaktas i detta sammanhang.

En speciell svårighet av praktisk natur när det gäller att tillgodose behovet av ökad gemenskap mellan häktade är att nuvarande häktesloka-

ler i regel inte har några utrymmen som är särskilt avpassade för eller eljest lämpade för gemensamhetsvistelse. De byggnadsmässiga förutsättningar för att tillskapa sådana utrymmen genom om- eller tillbyggnad är dessutom mycket begränsade.

Det är därför knappast möjligt att under överskådlig tid på ett mera radikalt sätt förbättra möjligheterna till gemensamhetsvistelse. Mot den bakgrunden måste man i förevarande sammanhang söka en lösning som i huvudsak endast innebär att möjligheterna till s. k. samsittning vidgas. Med samsittning avses då den situationen att två intagna viss tid på dagen får vistas tillsammans i en ensamcell eller i två kopplade celler. Samtidigt är det självfallet angeläget att man vid nyplanering av häkten tillgodoser behovet av gemensamhetsutrymmen på ett sätt som gör det möjligt att efter hand infria den mera långtgående målsättning på detta område som enligt vad nyss sagts framstår som motiverad.

Det bör framhållas att vidgade möjligheter till gemenskap mellan häktade bör avse inte bara vistelsen inomhus utan även utevistelse i promenadgårdar m.m.

Behovet att främja en ökad gemenskap mellan häktade bör komma till uttryck i en ändrad utformning av de nuvarande bestämmelserna i ämnet. I den nya lagen bör därvid, i likhet med vad som nu gäller, som huvudregel anges att i varje rum inte får förvaras mer än en person. Härifrån bör liksom f.n. undantag föreskrivas för det fall att det är nödvändigt av utrymmesskäl att den häktade förvaras tillsammans med en eller flera andra intagna. Dessutom bör emellertid genom en ny bestämmelse uttryckligen anges att häktad som vill vistas tillsammans med andra intagna, i skälig utsträckning skall tillåtas detta. Som förutsättningar för sådan frivillig gemensamhetsvistelse bör anges dels att lokalförhållandena medger det och dels att det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

När det särskilt gäller kollusionsfara bör framhållas att om sådan fara föreligger beträffande flera personer som är häktade i samma mål och har placerats på samma häkte eller avdelning, de i regel inte torde kunna få vistas i gemenskap ens med andra intagna, eftersom dessa senare kan befaras vidarebefordra meddelanden mellan de i samma mål häktade personerna.

Vidare bör i samma paragraf i den nya lagen (3 §) tas in en bestämmelse som syftar till att förebygga att ungdomar utsätts för olämplig påverkan genom gemenskap med andra intagna. I viss överensstämmelse med motsvarande föreskrift i 4 § tillämpningskungörelsen torde därvid böra anges att det i fråga om häktad som inte fyllt 21 år särskilt skall beaktas att han inte utsätts för olämpligt inflytande av annan intagen (jfr 8 § KraL). Vid tillämpningen av denna bestämmelse bör emellertid

en avvägning alltid ske mellan den intagnes befogade intresse av att få vara tillsammans med andra intagna och risken för att han utsätts för menlig påverkan genom sådan gemenskap.

Utformas 3 § nya lagen i enlighet med vad sålunda föreslagits torde i tillämpningsförrordningen inte behöva intas några särskilda bestämmelser i ämnet.

Beslutsreglerna i fråga om gemensamhetsvistelse behandlas i avsnitt 12.

7 Arbete och annan därmed jämförlig sysselsättning

7.1 Nuvarande bestämmelser

Häkteslagen innehåller i 6 § en bestämmelse som anger att häktad inte kan åläggas arbete men får om det kan ske utan olägenhet, utföra lämpligt arbete som han själv anskaffar eller som eljest kan beredas honom. Härtill anknuter en bestämmelse i tillämpningskungörelsen (8 § första stycket) som enbart avser sådana häktade m. fl. som är intagna i fångvårdsanstalt och som anger att om sådan intagen vill arbeta, skall föreståndaren söka bereda honom lämpligt arbete. Vidare föreskrivs (8 § andra stycket) att för arbete som kriminalvårdsstyrelsen tillhandahåller utgår ersättning enligt styrelsens bestämmelser. Från sådan ersättning får avräknas värdet av vad den intagne uppsåtligen eller av vårdslöshet har skadat eller förstört av förvaringslokalens tillhörigheter. I övrigt får den intagne fritt förfoga över ersättning för utfört arbete, om inte annat följer av bestämmelserna i häkteslagen. Slutligen föreskrivs (8 § tredje stycket) att bestämmelserna om ersättning i tillämpliga delar skall gälla även beträffande den som är intagen i allmänt häkte eller polisarrest.

7.2 Frågans tidigare behandling

Som framgår av redogörelsen i avsnitt 6.2 genomfördes år 1969 en *ändring i lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål*, varigenom öppnades möjlighet för häktad som skall genomgå sådan undersökning att i väntan på undersökningen får förvaras i kriminalvårdsanstalt och därvid vara underkastad vissa av de behandlingsregler som gäller för den som är intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd. Syftet härmed var att ge den häktade bättre möjligheter till arbete och gemenskap än som kunde ges i häkte och på rättspsykiatriska kliniker.

KAIK uttalar att en av anledningarna till att häktningstiden är så påfrestande är att de häktade inte annat än i undantagsfall kan erbjudas arbete eller annan sysselsättning. Bl. a. påpekas att det visat sig svårt att skaffa lämpliga uppgifter för en från arbetssynpunkt så kort tid som

häktningen vanligen är samt att de allmänna häktena med något undantag saknade både arbetsledarpersonal och arbetslokaler. Enligt kommitténs uppfattning är det nödvändigt att frågan om arbete och annan ordnad sysselsättning för häktade ägnas större uppmärksamhet. Det arbete som de häktade skulle kunna erbjudas kunde dock knappast bli av den industriella typ som dåmera var vanlig inom fängelserna. I allmänhet måste man räkna med enklare terapiarbeten och liknande sysselsättningar. Ytterst värdefullt skulle vara om undervisning eller studiemöjligheter av något slag kan anordnas. Liksom hittills skall arbetet självfallet vara frivilligt. Mot den bakgrunden föreslår kommittén att i en ny häkteslag införs bestämmelser som anger att häktad såvitt möjligt bör erbjudas arbete eller annan sysselsättning samt att han har rätt att utföra arbete som han själv skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet.

Kriminalvårdsberedningen erinrar om att frågan om sysselsättningen av de intagna vid häktena vid upprepade tillfällen tagits upp av kriminalvårdsstyrelsen. Sedan häktena skilts från fångvårdsanstalterna hade de häktades förhållanden såtillvida försämrats att de — utom vid ett häkte — inte kunde beredas någon sysselsättning på grund av brist på arbetsledarpersonal. Med tanke på att häktningstiderna i vissa fall kan bli mycket långa innebar detta en psykisk påfrestning på de häktade som kan medföra allvarliga skadeverkningar för framtiden. Det är därför enligt beredningens uppfattning ett ytterst angeläget önskemål att detta problem löses på ett tillfredsställande sätt. Beredningen föreslår därför att medel anvisas för vissa tjänster som verkmästare m. m. i syfte att bereda sysselsättning åt personer som är intagna i allmänna häkten.

I 1973 års statsverksproposition (bil. 4 s. 148) tog chefen för justitiedepartementet upp frågan om intagnas sysselsättning på allmänna häkten. Han erinrade om att häktningstiden i åtskilliga fall kan dras ut avsevärt och att en ändrad lagstiftning om tillgodoräknande av häktningstid kan komma att förstärka denna tendens ytterligare. Att de häktade därvid tvingas till sysslolöshet strider uppenbart mot de principer som i övrigt gäller för anstaltsklienteletts behandling och bidrar till att förstärka den hårda isolering som vistelsen på häktet innebär. I likhet med beredningen förordade därför departementschefen att 10 tjänster som verkmästare inrättades med placering som arbetsledare på häkten med minst 30 platser samt att medel skulle anslås till arvode åt deltidsanställda ledare av sysselsättningen vid övriga häkten. Riksdagen biföll detta förslag.

För att bereda intagna på allmänna häkten sysselsättning beräknades i 1974 års statsverksproposition (bil. 4 s. 103) medel under halvt budgetår för fem tjänster som verkmästare. Riksdagen biföll förslaget.

Från kriminalvårdsstyrelsen har upplysts att följande häkten eller häktesavdelningar f.n. har arbetsledare, nämligen Göteborg, Långholmen, Hall, Kalmar och Jönköping och att från den 1 januari 1975 det-

samma kommer att gälla Gävle, Västerås, Norrköping, Borås och Helsingborg. Kostnaderna för arbetspremier uppgick för budgetåret 1973/74 till ca 250 000 kronor (ca 225 arbetstimmar). År 1975 beräknas kostnaderna öka med lika stort belopp.

7.3 Överväganden och förslag

En grundläggande regel för behandlingen av häktade och andra kategorier intagna som omfattas av häkteslagen är att de inte kan åläggas någon arbetsplikt. Detta innebär en principiell skillnad från vad som gäller i fråga om personer som undergår påföljd i kriminalvårdsanstalt. Denna i och för sig självklara grundsats torde — i förening med andra omständigheter — ha bidragit till att man länge inte särskilt uppmärksammat behovet och värdet av att kunna erbjuda häktade arbete eller annan sysselsättning under häktetiden.

Under senare år har emellertid frågan om möjligheterna att bereda häktade tillfälle till sysselsättning ägnats allt större uppmärksamhet. Man har sålunda alltmera kommit till insikt om att sysslolösheten bland intagna i häkten i många fall kan förvärpa den psykiska påfrestning som häktesvistelsen innebär, särskilt i fall när denna drar ut på tiden. Den intagnes tankar upptas under sysslolösheten ofta av oron och ovissheten inför den stundande rättegången och av de problem som hans situation för med sig för honom själv och hans närstående. Inte minst från humanitär synpunkt är det därför synnerligen angeläget att man på olika sätt söker lösa problemet med att erbjuda de häktade som så önskar arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning under häktetiden.

Som framgår av föregående avsnitt (7.2) har statsmakterna under framför allt senare år anslagit rätt betydande medel för tjänster som ledare av arbetet och sysselsättningen vid häkten. Det har därigenom blivit möjligt att bereda häktade tillfällen till olika slag av arbeten. En påtaglig svårighet även i detta sammanhang är emellertid bristen på lämpliga arbetslokaler. Så gott som genomgående måste arbetena utföras i den häktades bostadscell, vilket av hygieniska och ordningsmässiga skäl leder till en stark begränsning i urvalet av de arbeten som kan komma i fråga. Några mer betydande förbättringar härvidlag torde svårligen kunna åstadkommas vid befintliga häkten. Vid nyplanering av häkten är det emellertid angeläget att behovet av lämpliga arbetslokaler tillgodoses på ett tillfredsställande sätt.

Även om man på sikt skulle kunna åstadkomma en markant förbättring av tillgången på lämpliga arbetslokaler vid häktena, synes det inte vara realistiskt räkna med att de häktade i någon större utsträckning skall kunna erbjudas ett mera industriellt betonat arbete, av den typ som är vanlig vid kriminalvårdsanstalterna. I regel torde den relativa kortvarigheten av frihetsberövandena i häkte lägga hinder i vägen för en så-

dan arbetsdrift. I många fall torde sysselsättningen därför få inskränka sig till vissa enklare arbeten, t.ex. montering av elektriska artiklar, samt terapiarbeten e.d. Även sådan verksamhet måste emellertid anses ha ett värde som ett led i strävandena att lätta upp de häktades situation.

Som KAIK förordat bör nuvarande lagbestämmelser i ämnet omarbetas. Vid utformningen av de nya bestämmelserna torde det inte vara nödvändigt att som f.n. särskilt framhålla att häktad inte får åläggas arbete. I stället synes man böra positivt ge uttryck för angelägenheten av att erbjuda den häktade sysselsättning. Lämpligen torde, i huvudsaklig överensstämmelse med vad KAIK förordat, böra föreskrivas att häktad såvitt möjligt skall erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning och att han vidare skall beredas tillfälle att utföra arbete som han själv skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet. Föreskrifterna bör få sin plats i 5 § nya lagen.

Vid de arrestlokaler som hålls av polisen finns inte några tjänster som arbetsledare. Det torde t.v. inte heller vara realistiskt räkna med att personer som är intagna i sådana arrester, i regel endast under jämförelsevis korta perioder, skall kunna erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning.

Arbete som häktad utför för det allmännas räkning bör avlönas i överensstämmelse med de principer som gäller för intagna i kriminalvårdsanstalt. Som ett andra stycke i 5 § nya lagen bör därför tas in en bestämmelse som anger att regeringen eller myndighet, som regeringen bestämmer, meddelar bestämmelser om ersättning åt häktad för arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles honom.

De nuvarande bestämmelserna i 8 § tillämpningskungörelsen bör i tillämpningsförfordningen ersättas med bestämmelser som anknyter till den sålunda föreslagna regleringen i nya häkteslagen. Sålunda bör i 5 § förfordningen anges att för arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning som tillhandahålles intagen utgår ersättning enligt bestämmelser som meddelas av kriminalvårdsstyrelsen såvitt angår förvaringslokal över vilken styrelsen har tillsyn. I övrigt bör i samma paragraf föreskrivas att från ersättning för utfört arbete får i förekommande fall avräknas värdet av vad den intagne uppsåtligen förstört av förvaringslokals tillhörigheter. Till skillnad från vad som gäller f.n. men i likhet med vad som nu föreskrivs beträffande intagen i kriminalvårdsanstalt enligt 45 § första stycket KraL bör sålunda vårdslöshet hos den intagne inte vara tillräckligt för att sådan avräkning skall kunna ske. Slutligen bör införas en motsvarighet till nuvarande bestämmelse om att den intagne i övrigt fritt får förfoga över ersättningen, om inte annat följer av häkteslagen.

8 Tidningar, radio m. m. samt andra möjligheter till förströelse

8.1 Nuvarande bestämmelser m. m.

I 7 § häkteslagen anges att häktad får anskaffa eller motta underhåll och bekvämlighet utöver vad som eljest består honom, i den mån det är förenligt med god ordning och i övrigt inte föranleder olägenhet. Närmare bestämmelser härom har tagits in i 9 § tillämpningskungörelsen. Där anges att intagen får skaffa sig eller motta böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom lämplig förströelse, i den utsträckning det kan ske utan olägenhet. Dock kan undersökningsledaren eller, om förundersökningen har avslutats, åklagaren föreskriva, att den som är intagen på grund av misstanke om brott inte får läsa tidskrifter eller tidningar eller inneha radioapparat. Av samma paragraf framgår vidare att intagen får beredas tillfälle till tobaksrökning i den utsträckning det kan ske utan olägenhet men att han däremot inte får tillåtas förtära alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel, om inte läkare meddelat förskrift därom.

RÅ har i cirkulär den 29 mars 1972 (C72) meddelat följande råd och anvisningar såvitt angår åklagares tillämpning av hithörande bestämmelser.

Med hänsyn till svårigheten att ordna meningsfull sysselsättning vid häktena bör befogenheten för åklagaren att förbjuda häktad att läsa tidskrifter eller tidningar eller inneha radioapparat utövas med stor återhållsamhet. Förbud att inneha radioapparat bör komma i fråga bara när det gäller grov brottslighet och fallet kan tänkas bli refererat och kommenterat i radioutsändning på sätt som medför fara för att den häktade med ledning därav kan försvåra utredningen. Beträffande läsning av tidskrifter och tidningar är att beakta förutom att den häktade därigenom kan få upplysningar om utredningens gång också de möjligheter som kan finnas för utomstående att kommunicera med den häktade genom annonser. Risk härför torde dock bara vara att räkna med i särpräglade fall och närmast när det gäller organiserad brottslighet. Som tidigare har framhållits bör ett förbud aldrig gälla under längre tid än som är nödvändigt. Det är anledning att särskilt starkt understryka detta i fråga om förbud att läsa tidskrifter och tidningar eller att inneha radioapparat.

8.2 KAIK

Med hänsyn till den inskränkande befogenhet som tillkommer åklagare anser KAIK att bestämmelserna om häktads rätt att inneha tidningar, radiomottagare m.m. skall flyttas över från tillämpningskungörelsen till lagen. Materielt sett föreslås den ändringen i nuvarande reglering att televisionsmottagare, liksom f.ö. radiomottagare, uttryckligen nämns som något en häktad normalt skall ha rätt att hålla sig med i

häktet. KAIK framhåller vidare att det endast mera sällan torde vara påkallat att besluta om inskränkning i häktads rätt att inneha tidningar, tidskrifter och radioapparat.

8.3 Överväganden och förslag

Som närmare utvecklats i avsnitt 7.3 måste en på frivillighetens grund ordnad sysselsättning för häktade innebära en väsentlig lättnad i deras förhållanden under häktestiden. Detta utesluter emellertid inte det väsentliga i att de häktade i så stor utsträckning som möjligt också bereds tillfälle till olika former av förströelse samt möjlighet att följa vad som händer i omvärlden genom tidningar, radio m.m. Inskränkningar i sådana rättigheter bör inte ske i andra fall än då det framstår som nödvändigt, och inskränkningarna bör då göras så snäva som möjligt.

I princip bör den ordningen råda att häktet i mån av resurser tillhandahåller den intagne tidningar, tidskrifter, böcker och andra medel till förströelse och att den intagne därutöver själv ges vissa möjligheter att på egen bekostnad skaffa sig eller eljest utifrån motta sådant som häktet inte förser honom med. Den sist anförda synpunkten avspeglas i den nuvarande bestämmelsen i 7 § häkteslagen där det anges att häktad får anskaffa eller motta underhåll och bekvämlighet utöver vad som eljest bestås honom, i den mån det är förenligt med god ordning och i övrigt inte föranleder olägenhet.

En särskild fråga i detta sammanhang är i vad mån häktena bör ha tillgång till radio- och televisionsmottagare för de intagnas räkning. Allmänt sett framstår det som önskvärt att häktena har en sådan utrustning att envar intagen har möjlighet att lyssna på radio. Det är sedan en annan sak att utredningsskäl undantagsvis kan föranleda förbud mot att lyssna på radio (se härom vidare i det följande). Vanligen torde häktena numera ha tillgång till små transistorapparater som delas ut till intagna som så önskar. Användningen av dessa apparater har dock fört med sig vissa olägenheter: förbrukningen av batterier är kostsam och apparaterna utsätts inte sällan för åverkan eller skadas på annat sätt. Dessutom kan de medföra andra nackdelar såtillvida att en hög ljudnivå inte bara kan vara störande för andra utan även kan försvåra kontrollen av de intagna. Det skulle därför vara en fördel att i stället för transistorapparater ha centralradioanläggningar med i cellväggarna inmonterade högtalare som kan regleras av häktespersonalen. Av byggnadstekniska skäl torde sådana anläggningar kunna installeras bara i de nyaste häktena.

F.n. torde endast undantagsvis förekomma att häktade får se TV-program. Man kan inte heller räkna med att de häktade under överskådlig tid mera allmänt skall kunna få tillgång till TV-apparater. I den mån gemensamhetsutrymmen kan tillskapas bör dock häktena inom ramen för tillgängliga resurser kunna förse sådana utrymmen med TV-apparater.

Den biblioteksverksamhet som sedan ett antal år förekommer vid kriminalvårdsanstalterna i samarbete med de kommunala biblioteken har numera utsträckts till att omfatta även häktena. Det är angeläget att denna verksamhet får utvecklas ytterligare.

Häktade bör kunna beredas förströelse även i andra former än genom böcker, tidningar, tidskrifter, radio och television. Tillfälle bör sålunda ges till sådana tidsfördriv som schack, labyrintspel m.m. En ökad gemenskap mellan de intagna ger vidgade tillfällen till sådana aktiviteter. Det bör också vara möjligt att utrusta häkten med ett eller annat motionsredskap, t.ex. motionscyklar. Bristen på därför lämpliga utrymmen lägger dock ofta praktiska hinder i vägen för en mera omfattande fysisk träning bland de intagna.

Författningsbestämmelserna på förevarande område bör av olika skäl omarbetas. Bl.a. bör de utformas så, att de bättre än nuvarande bestämmelser understryker vikten av att de häktade genom häktets försorg — om hinder inte möter — i rimlig utsträckning tillhandahålls tidningar m.m. och olika former av förströelse. Så långt möjligt bör bestämmelserna anpassas till motsvarande regler i KraL (14 § första stycket och 24 §). Sålunda bör i 6 § nya lagen — i ett första stycke — tas in bestämmelser som anger att om kollusionsfara, dvs. risk för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras, inte föranleder annat, häktad bör ges möjlighet att i den utsträckning det lämpligen kan ske genom tidningar och, där så är möjligt, genom radio och television följa vad som händer i omvärlden. Vidare bör föreskrivas att häktads behov av annan förströelse bör tillgodoses i skälig omfattning.

Därefter bör i ett andra stycke av 6 § nya lagen intas en bestämmelse som anger att häktad under förutsättningar som anges i första stycket, själv får skaffa sig eller motta böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom förströelse.

Enligt 9 § tillämpningskungörelsen kan den som är intagen på grund av misstanke om brott förbjudas att läsa tidskrifter eller tidningar eller att inneha radioapparat. Sådant förbud kan ibland vara påkallat om det föreligger s. k. kollusionsfara. Självfallet bör förbud i görligaste mån göras endast partiellt. En bestämmelse i ämnet, som bör ha sin plats i 6 § tredje stycket nya lagen, bör utformas så att detta tydligt framgår. I bestämmelsen bör också uttryckligen anges på vilken grund inskränkning i den häktades rätt får göras. Lämpligen bör bestämmelsen innehålla att i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott inskränkning helt eller delvis får göras i hans rätt att ha tillgång till tidskrifter, tidningar, radio och television, om det är påkallat för att undvika att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

Det bör understrykas att sådana inskränkningar som avses med förevarande bestämmelse bör tillämpas med största återhållsamhet. När det gäller inskränkningar i rätten att läsa tidningar bör vidare uppmärk-

sammans möjligheten att låta den häktade få del av vissa sidor, t. ex. sportreferat eller utlandsnyheter, som inte kan antas innehålla något som av utredningsskäl ej bör komma till hans kännedom.

Beslutsreglerna när det gäller inskränkning i häktads rätt att ha tillgång till tidningar m.m. behandlas i avsnitt 12.

Av vad som tidigare anförts under avsnitt 5.3 framgår att bestämmelserna i 2 § andra stycket förslaget till ny lag kommer att reglera frågan om omhändertagande av farliga föremål, pengar, värdesaker och legitimationshandlingar. Rätten för häktad att skaffa sig eller motta böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom förströelse kommer däremot enligt här gjorda överväganden att regleras i 6 §. Vad sedan angår häktads rätt att motta försändelser avses frågan — liksom f.n. är fallet — bli reglerad i samband med föreskrifterna om brevväxling, se följande avsnitt 9. Det bör framhållas att nu angivna bestämmelser inte är avsedda att uttömmade reglera häktads rätt att inneha personliga tillhörigheter eller att skaffa sig varor. Att närmare bestämma i vilken utsträckning sådan rätt tillkommer honom utöver vad nämnda bestämmelser innehåller torde få ske i administrativ ordning. I den nya lagen bör i detta syfte och i viss likhet med 24 § andra stycket KRL införas en bestämmelse som ger utrymme för en sådan administrativ reglering. Bestämmelsen, som bör placeras i 7 §, bör lämpligen ange att i den mån inte annat följer av lagen, häktad får inneha personliga tillhörigheter och skaffa sig varor eller annat enligt särskilda bestämmelser.

Med hänsyn till de sålunda i förevarande avsnitt föreslagna bestämmelserna i nya lagen synes det obehövt att i nya lagen införa en bestämmelse av samma innehåll som 7 § nuvarande lagen. Inte heller torde i tillämpningsförfordningen behöva införas några bestämmelser motsvarande dem som är intagna i 9 § tillämpningskungörelsen. Särskilt bör framhållas att föreskriften om att intagen får beredas tillfälle till tobaksrökning i den utsträckning det kan ske utan olägenhet ger uttryck för vad som numera kan anses självklart. Förbud mot tobaksrökning bör ifrågakomma endast om den intagne är i sådant tillstånd att han inte kan antas handha eld på ett betryggande sätt.

9 Brev och andra försändelser

9.1 Nuvarande bestämmelser m. m.

Enligt 8 § häkteslagen får häktad inte avsända eller motta brev eller annan försändelse, om det inte prövas kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Utan sådan prövning får han dock av-

sända skrift till justitiekanslern, justitieombudsman, länsstyrelsen och offentlig försvarare. Detsamma gäller skrift till kriminalvårdsstyrelsen, om han förvaras i kriminalvårdsanstalt.

Tillstånd för intagen att avsända eller motta brev eller annan försändelse lämnas enligt 11 § tillämpningskungörelsen av föreståndaren för förvaringslokalen. I fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott krävs dessutom tillstånd av undersökningsledaren eller, om förundersökningen har avslutats, av åklagaren. Vad slutligen angår den som tagits i förvar enligt utlänningslagen fordras tillstånd av vederbörande polismyndighet.

I 12 § tillämpningskungörelsen ges bestämmelser om hur kontrollen av brev och andra försändelser skall ske. Där föreskrivs att brev eller annan försändelse som intagen vill avsända eller som ankommer till honom, skall kvarhållas (gäller ej skrifter som är fria från prövning enligt 8 § lagen). Brevet eller försändelsen får dock inte öppnas utan den intagnes medgivande. När brev eller annan försändelse kvarhålls, skall den intagne underrättas därom så snart det lämpligen kan ske, om inte särskilda skäl är däremot. Medger intagen som fått sådan underrättelse att brevet får läsas eller försändelsen öppnas, och finner man därvid att brevet eller försändelsen inte innehåller något som kan äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott annars försvåras, får tillstånd att avsända eller motta brevet eller försändelsen inte vägras. Är innehållet i brev eller försändelse som ankommer till intagen bara delvis sådant att det kan medföra äventyr eller fara som nyss sagts, skall upplysning om innehållet i övrigt meddelas den intagne eller innehållet i övrigt överlämnas till honom.

RA har i förutnämnda cirkulär C 72 meddelat följande råd och anvisningar för åklagares tillämpning av ifrågavarande bestämmelser om brevgranskning.

Om den häktade medger granskning kan fortsatt kvarhållande ske bara om detta motiveras av brevet eller försändelsens innehåll. Åklagaren kan alltså inte meddela totalt förbud mot brevväxling utan måste bedöma varje försändelse för sig. Däremot medför bestämmelserna ingen skyldighet för åklagaren att granska brev i de fall där det inte från åklagarens sida finns skäl att ha kontroll av den häktades brevväxling. För den häktade innebär åklagarens brevgranskning främst den olägenheten att expedieringen av brevet försenas. Det är angeläget att åklagaren ombesörjer granskningen med största skyndsamhet. Inte sällan är brev eller annan försändelse avfattad på språk som åklagaren inte förstår. Det är givet att granskningen i sådana fall tar längre tid än annars. Åtgärder måste emellertid vidtas för att också i dessa fall nedbringa gransknings tiden till det minsta möjliga. Cheferna för åklagarmyndigheterna bör därför tillse att kontakt finns med personer som kan göra översättningar från i varje fall de mera vanligt förekommande språken. Som regel torde det inte vara påkallat att göra en skriftlig översättning av brevet utan det kan vara tillräckligt att översättaren muntligen redogör för bre-

vets innehåll. Vid all granskning av brev och andra försändelser bör slutligen iakttas att befordringen mellan häktet och åklagarmyndigheten sker på snabbast möjliga sätt.

Kriminalvårdsstyrelsen har i rundskrivelse den 12 februari 1969 (nr 11/1969) anfört bl.a. följande.

I samband med ökat narkotikamissbruk bland klientelet har problem uppstått vid många anstalter, särskilt de slutna, genom insmuggling av narkotika. Gåvopaket till de intagna har därvid visat sig spela en stor roll. I synnerhet gäller detta paket innehållande livsmedel, toalettartiklar och andra konsumtionsvaror. Uppfinningsrikedomen har varit stor när det gällt att förpacka narkotika i gåvor av olika slag för att undgå upptäckt av personalen. En av kriminalvårdsstyrelsen verkställd utredning har givit belägg för att situationen är sådan att åtgärder måste vidtas för att hindra denna smuggling via gåvopaket.

Styrelsen har i skrivelsen mot bakgrund av vad som nyss anförts anmodat kriminalvårdsdirektörerna att vid de anstalter där anledning finns att anta att insmuggling av narkotika via gåvor förekommer, verkställa nödvändiga inskränkningar i tillförseln av gåvopaket eller, om det behövs, helt förbjuda sådana. Med anledning av vad sålunda anförts i skrivelsen råder numer vid de flesta häkten och häktesavdelningar förbud mot eller inskränkningar i rätten att ta emot gåvopaket.

9.2 KAIK

Genom ett förslag om jämkning av den nuvarande lagbestämmelsen om häktads brevväxling har KAIK avsett att ge uttryck för en något mindre restriktiv hållning i frågan. Vidare understryker KAIK att tillämpningen av hithörande bestämmelser bör vara omsorgsfullt nyansevärderad. De kontrollåtgärder som erfordras i form av läsning av brev och ställningstagande från åklagares sida bör ske med sådan skyndsamhet att inte tidsutdräkten leder till en faktisk inskränkning i den häktades rätt.

9.3 Överväganden och förslag

Som framhållits under förarbetena till 1958 års häkteslag bör den som är intagen i häkte i princip inte ha rätt att utan särskilt tillstånd avsända eller motta brev eller annan försändelse. En sådan ordning kan i första hand motiveras av säkerhetsskäl. Risken för insmuggling av vapen, narkotika och andra otillåtna varor måste därvid tas i betraktande, liksom risken för att intagen genom brevväxling planerar och leder brottslig verksamhet eller förbereder rymning. I fråga om den som är intagen i häkte på grund av misstanke om brott bör vidare vid tillståndsprov-

ningen beaktas om fara föreligger att bevis undanröjs eller utredning om brott på annat sätt försvåras. Däremot får tillstånd inte vägras på den grund att brev till avfattning eller innehåll är anstötligt eller i övrigt olämpligt.

De sålunda angivna principerna bakom bestämmelserna i 8 § häkteslagen om häktads brevväxling torde alltså böra gälla. Dock bör genom en något ändrad utformning av bestämmelserna ges uttryck för en mindre restriktiv hållning i fråga om häktads rätt i förevarande hänseende. Vidare bör det relativt vaga begreppet "fara för ordning och säkerhet" ersättas med uttrycket "fara från säkerhetssynpunkt". Lämpligen torde den nya föreskriften i ämnet därför böra ange att häktad får avsända eller motta brev eller annan försändelse om det kan ske utan fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Bestämmelserna bör få sin plats i 9 § nya lagen.

I likhet med vad som gäller f.n. enligt 8 § häkteslagen bör häktad ha rätt att utan prövning avsända skrift till sin offentlige försvarare och vissa angivna myndigheter. I uppräkningsdelen av bestämmelsen om omfattas av förevarande bestämmelse bör riksåklagaren och åklagarmyndighet ingå. Detsamma gäller rikspolisstyrelsen vilken i likhet med kriminalvårdsstyrelsen har ställning som tillsynsmyndighet över vissa förvaringslokaler. Samtidigt bör länsstyrelserna utgå ur uppräkningsdelen. I enlighet härmed föreslås en bestämmelse i 9 § nya lagen som anger att brev från häktad till hans offentlige försvarare, justitiekanslern, riksåklagaren, justitiebudsman, åklagarmyndighet, kriminalvårdsstyrelsen eller rikspolisstyrelsen skall vidarebefordras utan föregående granskning. Denna bestämmelse bör lämpligen få sin plats i första stycket av paragrafen.

Särskilda överväganden är påkallade när det gäller frågan hur tillståndsprövningen vid brevväxling skall vara anordnad. De nuvarande bestämmelserna härom i 12 § tillämpningskungörelsen innebär att varje brev eller försändelse (här bortses från den granskningsfria kretsen av brev) som intagen vill avsända eller som ankommer till honom skall kvarhållas men att brevet eller försändelsen inte får läsas eller öppnas utan den intagnes medgivande. Om det efter sådant medgivande visar sig att brevet eller försändelsen inte innehåller något som kan äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras, får tillstånd att avsända eller motta brevet eller försändelsen inte vägras.

Regeln att brev eller annan försändelse till eller från häktad inte får i kontrollsyfte öppnas utan dennes medgivande innebär visserligen en skillnad i förhållande till vad som gäller för dem som undergår påföljd i

kriminalvårdsanstalt (27 § KraL). Skillnaden synes emellertid vara motiverad med hänsyn till de allmänna principer som bör gälla för behandlingen av dem som omfattas av häkteslagen. Den angivna regeln om förbud mot öppning av brev eller annan försändelse utan den häktades medgivande bör därför stå fast.

Däremot kan ifrågasättas om det är nödvändigt att under alla förhållanden upprätthålla principen att tillstånd beträffande brev inte får ges utan att brevet först har öppnats. Beträffande flertalet intagna torde s.k. kollusionsfara inte vara aktuell och den enda grunden för att kunna vägra tillstånd är då att brevet bedöms innebära fara från säkerhetssynpunkt. Erfarenheten visar också att det i fråga om en inte obetydlig del av de personer som av olika skäl är intagna i häkten inte finns någon bärkraftig grund för antagande att en rätt att utan föregående granskning avsända eller motta brev skulle kunna medföra någon fara från säkerhetssynpunkt. Vad nu sagts torde i vissa fall även äga giltighet beträffande andra försändelser än brev.

Mot bakgrund härav synes bestämmelserna i tillämpningsförrordningen (7 §) böra utformas så, att det framgår att sådant tillstånd som det här är fråga om skall kunna ges även utan att brevet eller försändelsen har öppnats och granskats och att brev eller andra försändelser följaktligen skall kvarhållas endast i sådana fall då tillstånd inte kan ges utan föregående granskning.

Av vad som nu sagts framgår att de sålunda föreslagna bestämmelserna i princip inte bara skall gälla brev utan också andra försändelser, t.ex. gåvopaket till häktade. Som framgår av redogörelsen i avsnitt 9.1 föreligger emellertid inte sällan stor risk att narkotika kan smugglas in i häktena genom sådana försändelser. Det finns sålunda betydande möjligheter att i livsmedelspaket m.m. förpacka narkotika på sådant sätt att den inte upptäcks vid en vanlig granskning av försändelsen. Smugglingsrisken gäller i viss utsträckning också andra otillåtna varor än narkotika. Möjlighet bör därför finnas att i administrativ ordning vid behov föreskriva förbud helt eller delvis för häktade att ta emot försändelser av annat slag än brev. I viss likhet med motsvarande bestämmelse i 24 § andra stycket KraL torde böra anges att om det är påkallat för att hindra att otillåtna varor införs i förvaringslokal, får föreskrivas förbud helt eller delvis för häktade att motta försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling. Bestämmelsen bör ha sin plats i 9 § tredje stycket nya lagen.

Reglerna om beslut i fråga om brevväxling m.m. behandlas i avsnitt 12.

10 Besök, telefonsamtal

10.1 Nuvarande bestämmelser m. m.

I fråga om besök föreskrivs i 8 § häkteslagen — i överensstämmelse med vad som f.n. gäller i fråga om brevväxling — att häktad inte får motta besök om det inte prövas kunna ske utan att äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. När det gäller rätt för försvarare att sammanträffa med den som är häktad hänvisas i paragrafen till bestämmelser därom i RB.

Enligt 11 § tillämpningskungörelsen ankommer det på föreståndaren för förvaringslokalen att meddela tillstånd för intagen att motta besök. Vidare krävs tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren i fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott samt av vederbörande polismyndighet i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen. I 13 § samma kungörelse anges att besök inte får vägras i annat fall än då besöket kan antas äventyra ordning och säkerhet eller medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Tiden för besöket bestäms av föreståndaren i samråd med myndighet vars tillstånd krävs enligt 11 §. Om det anses behövt, kan föreståndaren låta en eller flera personer närvara vid besöket.

RÅ har i förutnämnda cirkulär C 72 meddelat följande råd och anvisningar för åklagares tillämpning av besöksreglerna.

I fråga om besök måste hänsyn tas till vem den besökande är. Starka skäl måste kunna åberopas för att hindra den häktade att på detta sätt upprätthålla kontakt med sin familj eller andra nära anhöriga. När det gäller andra personer finns det i allmänhet skäl till större återhållsamhet. Emellertid är att uppmärksamma de initiativ som under senare år har tagits för att söka mildra den isolering som häktning innebär. I cirkulär C 55 har jag informerat om den andliga vården vid häktena och därvid rekommenderat åklagarna att generellt medge besök hos häktad av resesekreterare och ledamöter av anstaltens nämnd för den andliga vården. Vidare förekommer numera i organiserad form en försöksverksamhet med anstaltsbesökare som också omfattar de häktade. Verksamheten bedrivs i samarbete med olika frivilliga organisationer (Röda korset och övervakarföreningar). Häktesföreståndaren utser lämpliga personer att vara anstaltsbesökare och svarar för att dessa får erforderliga anvisningar och informationer. För att skapa ökad sysselsättning och förströelse för de häktade planeras dessutom att till häktena utsträcka den biblioteksverksamhet som sedan ett antal år förekommer vid kriminalvårdens anstalter i samarbete med de kommunala biblioteken. Härvid förutsätts att tjänstemän från biblioteken får tillfälle till samtal med de intagna om lämpligt bokval. Verksamhet av nu angivet slag bör enligt min mening understödjas. Jag vill därför rekommendera åklagarna att generellt medge besök hos häktade av ifrågavarande anstaltsbesökare och bibliotekspersonal samt att göra undantag härifrån bara i fall där särskild anledning finns att helt hindra besök.

10.2 KAIK

KAIK föreslår en jämkning i den nuvarande lagbestämmelsen om besök i syfte att ge uttryck för en mindre restriktiv hållning i frågan. KAIK framhåller att utrednings- och andra skäl ofta talar mot att besök tillåts. Inte minst är det risken för insmuggling av narkotika och andra berusningsmedel som gör det vanskligt att driva en generösare besökspolitik. Det bör dock enligt kommitténs mening understrykas att tillämpningen bör vara omsorgsfullt nyanserad.

10.3 Överväganden och förslag

Frågan under vilka förutsättningar och i vilken utsträckning häktad bör få ta emot besök måste bedömas med hänsyn till en rad faktorer. Sålunda är det till en början tydligt att besök inte kan tillåtas om det kan befaras äventyra säkerheten. Så är fallet t. ex. om besöket medför risk för rymning, våldsutövning eller insmuggling av vapen eller narkotika. Är den intagne misstänkt för brott, kan i vissa fall situationen också vara sådan att hinder för besök föreligger på grund av kollusionsfara, dvs. risk för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

Vissa praktiska förhållanden måste även beaktas när det gäller att reglera möjligheterna för häktad att ta emot besök. Sådana faktorer som tillgången på lämpliga lokalutrymmen, dagsrutiner, tider för bespisning m. m. samt personaltillgång påverkar givetvis besöksmöjligheterna.

Från allmän synpunkt sett synes emellertid den ordningen böra gälla att i den mån hinder för besök inte föreligger med hänsyn till fara för säkerheten eller kollusionsfara, besök bör tillåtas så långt detta är möjligt med hänsyn till de rent praktiska förutsättningarna för mottagning av besök.

Särskilt angeläget är att häktade inte hindras från att ta emot besök av närstående annat än om starka skäl motiverar det. För att den häktade skall kunna klara påfrestningarna bättre under frihetsberövandet är det sålunda i regel betydelsefullt att hans kontakt med familjemedlemmar och andra närstående kan upprätthållas i så stor utsträckning som möjligt.

F. n. är besökstiderna på många håll korta. En strävan bör därför vara att söka utöka dessa tider, så att besökens syfte inte motverkas genom tidsbrist. En speciell svårighet därvidlag utgör bristen på besöksrum. Lämpliga rum för besök saknas f. n. i de flesta häkten, vilket medför att besök kan tillåtas endast undantagsvis. I den mån man genom lokalmässiga omDispositioner kan förbättra förutsättningarna för besök vid befintliga häkten, bör möjligheterna härtill tillvaratas. Vid planering av nya häkten bör behovet av besöksrum naturligen också ägnas tillbörlig uppmärksamhet.

En organiserad besöksverksamhet förekommer numera i vissa häkten bl. a. genom särskilda anstaltsbesökare (Röda korset och övervakareföreningar), NAV-ledamöter (anstaltens nämnd för den andliga vården), m. fl. Även de besök som görs av bibliotekspersonal som ett led i bokutlåningen bör nämnas i detta sammanhang. Dessa skilda slag av besöksverksamhet har från olika synpunkter visat sig ha ett obestridligt värde för att underlätta de häktades situation och bör därför understödjas i möjlig utsträckning.

Besök av närstående och andra privata besök sker f. n. praktiskt taget alltid under bevakning. Bland häktespersonal anses detta ha bidragit till att man i stort sett lyckats hålla häktena fria från insmuggling av narkotika m. m. I ett häkte (häktesavdelningen på Hall) har man dock enligt uppgift sedan år 1972 i stor utsträckning tillåtit obevakade besök. Erfarenheterna därav uppges i det väsentliga ha varit goda.

Det är av flera skäl önskvärt att besök hos häktade kan äga rum utan bevakning i så stor utsträckning som möjligt. Fördelarna härmed måste dock vägas mot de risker som obevakade besök kan innebära. Framför allt gäller det faran för att den besökande smugglar in vapen, narkotika m. m. Även kollusionsfara måste beaktas i förevarande sammanhang. Om man genom lagstiftning skulle söka begränsa möjligheterna till bevakade besök skulle konsekvensen därför kunna bli att man såg sig nödsakad att helt vägra besök i större utsträckning än f. n. En sådan utveckling skulle naturligtvis vara olycklig. Liksom hittills bör det därför finnas möjlighet att låta besök hos häktade äga rum under bevakning.

I KraL (29 §) har införts en möjlighet att som villkor för besök av säkerhetsskäl föreskriva att den besökande underkastar sig kroppsvisitation. Syftet med bestämmelsen är att söka hindra insmuggling av narkotika, vapen e. d. Även om insmugglingsrisken hittills inte varit något större problem vid häktena, talar övervägande skäl för att införa en motsvarande bestämmelse om kroppsvisitation även i den nya häkteslagen. Möjligheten att visitera besökande kan sålunda bl. a. tänkas underlätta en ökad förekomst av obevakade besök. Den besökande kan då i vissa fall ställas inför valet att antingen undergå kroppsvisitation och i så fall få göra besöket obevakat eller att avstå från kroppsvisitation med den följd att besöket får ske under bevakning. Oberoende härav kan omständigheterna ibland också tänkas vara sådana att kroppsvisitation av den besökande framstår som nödvändigt av säkerhetsskäl för att besöket över huvud taget skall tillåtas. En möjlighet att kräva kroppsvisitation kan då ha den fördelen att besöket i regel inte kan vägras med hänvisning till risken att den besökande bär på sig otillåtet föremål, t. ex. vapen. Även i fall då det föreligger kollusionsfara kan det vara till fördel att kunna föreskriva kroppsvisitation som villkor för besök.

De synpunkter som framförts i det föregående motiverar en omarbeting av bestämmelserna om besök. Bestämmelserna, som bör ha sin

plats i 10 § häkteslagen, torde böra utformas efter förebild av besöksreglerna i 29 § KraL, med de modifieringar som är påkallade med hänsyn till de båda lagarnas olika tillämpningsområden.

Sålunda bör i 10 § första stycket föreskrivas att häktad får motta besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Vidare bör föreskrivas att han inte får ta emot besök som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt och att den som är häktad på grund av misstanke om brott inte heller får motta besök som kan medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

I fråga om bevakning bör i 10 § andra stycket föreskrivas att tjänsteman vid förvaringslokalen skall vara närvarande vid besök, om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

En bestämmelse om kroppsvisitation m. m. bör införas i tredje stycket av 10 § nya lagen. Bestämmelsen bör ange att under förutsättningar som anges i andra stycket av paragrafen kan som villkor för besök föreskrivas att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller medger undersökning av väska, kasse eller annat dylikt som han vill medföra vid besöket.

Sådan kroppsvisitation av besökande som avser att hindra insmuggling av vapen och andra metallföremål bör i största möjliga utsträckning inskränka sig till undersökning med hjälp av elektrisk metaldetektor eller liknande teknisk anordning.

Den i 8 § andra stycket häkteslagen intagna hänvisningen till bestämmelser om rätt för försvarare att sammanträffa med den som är häktad bör med i sak oförändrat innehåll få sin plats i ett fjärde stycke av 10 § nya lagen.

Det bör erinras om att frivårdspersonal under tjänstgöring i häkte inte är underkastad besöksreglerna. Detsamma torde gälla personundersökare. Däremot torde besöksreglerna i princip vara tillämpliga på lekmanövervakare och förtroendeman liksom på socialvårdstjänsteman och tjänsteman vid arbetsförmedling.

Bestämmelser motsvarande 13 § tillämpningskungörelsen torde inte behöva införas i tillämpningsförrordningen.

F. n. kan häktade endast i mycket begränsad utsträckning ha *telefon-samtal* med personer utanför förvaringslokalen. I den mån sådana samtal ändå förekommer torde de i regel ske från telefonapparat i tjänsterum som disponeras av häktespersonal.

Med de begränsningar som är nödvändiga med hänsyn till kollusionsfara och fara från säkerhetssynpunkt synes det önskvärt att möjligheterna för häktade att telefonera ökas genom att flera telefonapparater installeras i häktena.

På motsvarande sätt som i fråga om kriminalvårdsklientelet (30 § KraL) torde i nya häkteslagen därför böra införas bestämmelser som

reglerar häktades rätt att ha telefonsamtal. Bestämmelserna, som bör ha sin plats i 11 §, bör utformas i nära överensstämmelse med vad som avses gälla i fråga om besök, varvid reglerna om bevakade besök bör motsvaras av regler om avlyssning av telefonsamtal.

Sålunda bör i första stycket av 11 § nya lagen föreskrivas att telefonsamtal mellan häktad och person utom förvaringslokalen får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske, att den häktade skall förvägras telefonsamtal som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt samt att den som är häktad på grund av misstanke om brott inte heller får ha telefonsamtal som kan medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras.

I andra stycket av 11 § samma lag bör föreskrivas att tjänsteman på lämpligt sätt skall avlyssna telefonsamtal om det är påkallat av säkerhetsskäl eller för att undvika att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras. Dock bör av integritetsskyddshänsyn samtidigt föreskrivas att avlyssning får äga rum endast med den häktades vetskap. Med beaktande av de i 21 kap. 9 § RB angivna principerna för offentlig försvarares rätt att i enrum meddela sig med den häktade bör vidare anges att telefonsamtal med dennes offentlige försvarare inte får avlyssnas.

Den föreslagna regeln att telefonsamtal skall vägras om fara från säkerhetssynpunkt föreligger, innebär bl. a. att om ett påbörjat samtal utvecklar sig därhän att sådan fara föreligger, samtalet skall avbrytas.

Vidare bör påpekas att det förhållandet att telefonsamtal med offentlig försvarare inte får avlyssnas självfallet inte hindrar att tjänsteman vid påringningen kontrollerar att samtalet verkligen äger rum med den offentlige försvararen. Detsamma gäller givetvis i fall då medgivande till telefonsamtal endast avsett viss myndighet eller enskild person.

Reglerna om beslut i frågor om besök och telefonsamtal behandlas i avsnitt 12.

11 Permissioner

11.1 Nuvarande bestämmelser m. m.

I 9 § häkteslagen finns en bestämmelse som anger att häktad får medges att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning. Han kan också i annat fall då synnerliga skäl föreligger få medges att lämna förvaringslokalen för viss kort tid. En gemensam förutsättning för meddelande av tillstånd enligt denna paragraf är att missbruk inte kan befaras. Tillstånd meddelas enligt 11 § tillämpningskungörelsen av föreståndaren för förvaringslokalen. Vidare krävs tillstånd av förundersökningsledaren eller åklagaren i fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott samt av vederbörande polismyndighet i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen.

I förut nämnda cirkulär C 72 har RA meddelat följande råd och anvisningar rörande åklagarens tillämpning av ifrågavarande bestämmelser.

Att en häktad person hindras att besöka närstående som är svårt sjuk eller att bevista närståendes begravning kan av humanitära skäl knappast ifrågakomma annat än i undantagsfall. Vill häktad för annat ändamål lämna förvaringslokalen för viss kort tid, får frågan om tillstånd skall ges bedömas med hänsyn till styrkan av de skäl han anför till stöd för sin begäran och övriga omständigheter. Även om det är en viktig angelägenhet som den häktade vill sköta, är det inte givet att en permission är påkallad; ärendet kan kanske uppskjutas eller ombesörjas av någon annan. Det måste beaktas, att riskerna för att den häktade missbrukar permissionen kan vara stora. Åklagaren bör i allmänhet ställa som villkor för tillstånd till permission att denna sker med bevakning.

11.2 KAIK

KAIK föreslår en mera generell avfattning av den nuvarande lagbestämmelsen om permission i syfte att antyda något ökade möjligheter att medge sådan. Enligt förslaget skulle häktad få beviljas tillstånd att lämna förvaringslokalen för viss kort tid för att sköta personlig angelägenhet av synnerlig vikt, om missbruk inte kan befaras.

11.3 Överväganden och förslag

Liksom f. n. bör det endast i speciella fall vara möjligt att ge häktad tillstånd att lämna förvaringslokalen för viss kort tid (s. k. permission). De viktigaste hithörande fallen gäller besök hos närstående som är svårt sjuk eller närvaro vid närståendes begravning. Även i andra situationer kan det emellertid tänkas föreligga synnerliga skäl för att ge häktad tillstånd att lämna förvaringslokalen för viss kort tid. En gemensam förutsättning för medgivandet bör liksom f. n. vara att missbruk inte kan befaras.

Med hänsyn till det anförda bör i nya häkteslagen (12 §) införas bestämmelser som i sak överensstämmer med bestämmelserna i 9 § nuvarande lag. Dessutom bör i det nya lagrummet anges att den häktade under vistelsen utom förvaringslokalen skall vara ställd under bevakning, om inte sådan tillsyn av särskilda skäl kan antas vara obehövlig. I allmänhet torde bevakning inte kunna underlåtas.

Reglerna om beslut i fråga om permission behandlas i avsnitt 12.

12 Prövningen av vissa tillståndsfrågor m. m.

12.1 Nuvarande bestämmelser m. m.

Som framgår av redogörelserna i tidigare avsnitt (8.1, 9.1, 10.1 och 11.1) innehåller tillämpningskungörelsen bestämmelser om tillståndsgivningen i vissa ärenden enligt häkteslagen. Sålunda föreskrivs i 11 § nämnda kungörelse att föreståndaren för förvaringslokalen meddelar tillstånd för intagen att avsända eller ta emot brev eller annan försändelse eller att ta emot besök eller att jämlikt 9 § häkteslagen lämna förvaringslokalen. Dessutom krävs enligt samma paragraf i fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott tillstånd av undersökningsledaren eller, om förundersökningen har avslutats, åklagaren samt i fråga om den som tagits i förvar jämlikt utlänningslagen tillstånd av vederbörande polismyndighet. Vidare innehåller 9 § tillämpningskungörelsen en bestämmelse enligt vilken undersökningsledaren eller, om förundersökningen har avslutats, åklagaren äger föreskriva att den som är intagen på grund av misstanke om brott inte får läsa tidskrifter eller tidningar eller inneha radioapparat.

RÅ har i förut nämnda cirkulär C 72 anfört följande synpunkter på åklagares tillämpning av förevarande bestämmelser.

Av — — — framgår att åklagaren i varje särskilt fall måste ta ställning till i vilken utsträckning den häktade skall vara avskuren från kontakt med yttervärlden.

Av betydelse för åklagarens prövning är i första hand grunderna för häktningen. Det är främst när kollusionsfara anses föreligga som det finns skäl för åklagaren att inskränka den häktades möjligheter till kommunikation med yttervärlden. I bestämmelserna om behandlingen av häktade och anhållna anges som grund för inskränkning beträffande brevväxling och besök förutom kollusionsfara också äventyrande av ordning och säkerhet. Vad som inbegrips under detta begrepp är oklart. Därmed torde emellertid avses inte endast ordning och säkerhet inom anstalten utan även andra förhållanden. Det bör enligt min mening i första hand ankomma på häktesföreståndaren att beakta ordnings- och säkerhetssynpunkterna. Men även åklagaren, som oftast har den bästa kännedomen om den misstänkte och omständigheterna kring brottet, har vid sin prövning att beakta sådana synpunkter. Det kan t. ex. vara fråga om att hindra planering av rymning eller ny brottslighet. Oavsett ansvarsfördelningen mellan häktesföreståndaren och åklagaren är det emellertid naturligt att man tillhandagår varandra med upplysningar av betydelse för den häktades behandling.

Vid den avvägning åklagaren har att göra mellan å ena sidan betydelsen av att den häktade kan upprätthålla kontakter med yttervärlden och å andra sidan risken för att sådana kontakter missbrukas måste såväl brottets beskaffenhet som den häktades person och personliga förhållanden beaktas. Bedömningen får grundas på det material som kommit fram i ärendet och på andra för åklagaren kända omständigheter. Föresättningarna för att tillåta kontakt med yttervärlden måste vidare be-

dömas något olika beroende på vilken form av kontakt som det är fråga om. Vad som gäller brevväxling och besök behöver t. ex. inte gälla rätten att innses radioapparat.

12.2 Överväganden och förslag

Nuvarande ordning innebär att föreståndaren för förvaringslokalen (i det följande kallad häktesföreståndaren) har att meddela beslut i olika frågor som regleras i häkteslagen och tillämpningskungörelsen. Detta gäller t. ex. tillstånd till brevväxling, besök och permission. I fråga om den som är intagen på grund av misstanke om brott krävs dessutom i nämnda frågor tillstånd av förundersökningsledaren eller åklagaren. Denne beslutar också ensam om förbud för den intagne att ha tillgång till tidskrifter, tidningar eller radioapparat.

Det är inte i författning uttryckligen angivet huruvida häktesföreståndaren eller åklagaren (vad som sägs i det följande om åklagare gäller även förundersökningsledare) vid sin tillståndsprövning var för sig har att beakta alla eller endast en del av de faktorer som är avgörande för om visst tillstånd skall ges eller inte. När det gäller kollusionsfarsynpunkter, dvs. frågan om hinder för tillstånd föreligger på grund av fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras, är det uppenbart att åklagaren ligger närmast till att ta ställning i frågan. Vad däremot gäller ordnings- och säkerhetssynpunkter torde det närmast ankomma på häktesföreståndaren att beakta sådana synpunkter. Även åklagaren torde dock enligt gällande regler ha ett visst ansvar i sådana frågor. Hur det närmare förhåller sig med ansvarsfördelningen mellan häktesföreståndaren och åklagaren synes i viss mån vara oklart.

Det synes mot bakgrund av vad som nyss sagts önskvärt att frågan om ansvarsfördelningen mellan häktesföreståndare och åklagare i tillståndsgivningsfrågor regleras klarare än vad som f. n. är fallet. Lämpligen bör därvid den ordningen gälla att åklagarens avgörande endast skall avse åtgärdens tillåtlighet från kollusionsfarsynpunkt. Med denna begränsning bör det vara häktesföreståndaren som i övrigt beslutar i fråga om sådana åtgärder som brevväxling, besök och telefonsamtal. Därav följer att åklagaren i fortsättningen inte skall pröva om viss åtgärd skall tillåtas med hänsyn till säkerhetssynpunkter. Åklagarens funktion i detta avseende bör begränsas till en skyldighet att hålla häktesföreståndaren underrättad om förhållanden som har betydelse från säkerhetssynpunkt för behandlingen av den häktade.

I 5 § häkteslagen finns en bestämmelse som anger att läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas. Enligt vad som föreslås i avsnitt 13.3 kommer en bestämmelse med likalydande innehåll att införas i den nya lagen. Som JO anfört i ett nyligen avgjort ärende (802/74) torde under bestämmelsen inrymmas bl. a. läkares föreskrift

angående placering av häktad tillsammans med annan intagen. Att sådan föreskrift skall beaktas vid häktesföreståndarens prövning av gemensamhetsvistelse enligt 3 § andra stycket nya lagen bör uttryckligen framgå av författningstexten.

Enligt gällande regler har vederbörande polismyndighet — jämte häktesföreståndaren — att besluta beträffande brevväxling, besök och permission i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen. På motsvarande sätt som beträffande åklagare bör polismyndighetens beslutsfunktion ersättas med en skyldighet att underrätta häktesföreståndaren om förhållanden som är av betydelse från säkerhetssynpunkt. Underrättelseskyldigheten bör åligga vederbörande polischef.

Häktesföreståndaren utövar f. n. beslutsfunktionen när det gäller permission, dvs. tillstånd för intagen att lämna förvaringslokalen för viss kort tid. Prövningen av sådan fråga är ofta av särskilt känslig natur. Lämpligen bör därför beslut i frågan meddelas av högre chef, nämligen chef för kriminalvårdsregion eller polischef beroende på vilket slag av häkte eller annan förvaringslokal det är fråga om. Det bör även ankomma på nu angivna befattningshavare att meddela föreskrifter i fråga om förbud för intagna att ta emot försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling.

Mot bakgrund av övervägandena i det föregående bör författningsbestämmelserna i fråga om förfarandet vid tillståndsprövningen omarbetas. I 15 § nya häkteslagen bör tas in bestämmelser som reglerar åklagares funktion i detta hänseende. Sålunda bör i paragrafens första stycke föreskrivas att beträffande den som är häktad på grund av misstanke om brott det ankommer på undersökningsledaren eller åklagaren att *dels* avgöra om eller i vad mån hinder för medgivande enligt 3 § andra stycket (gemenskap) eller 9—12 §§ (brev och annan försändelse, besök, telefonsamtal, permission) möter på den grund att åtgärden kan medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott eljest försvåras och *dels* avgöra fråga om inskränkningar enligt 6 § tredje stycket (tidningar m. m.).

Av hänsyn till den häktades berättigade intressen bör vidare i ett andra stycke av 15 § nya lagen föreskrivas att om avgörande enligt första stycket innebär hinder för medgivande eller eljest inskränkning i häktads rätt, avgörandet skall omprövas så ofta anledning därtill uppkommer.

De ytterligare bestämmelser som krävs på förevarande område bör lämpligen tas in i tillämpningsförfordningen. Sålunda bör i 6 § första stycket anges att med de begränsningar som följer av 15 § nya häkteslagen föreståndaren för förvaringslokalen beslutar i frågor om tillstånd för intagen att avsända eller motta brev eller annan försändelse, motta besök eller att ha telefonsamtal. Vidare bör föreskrivas att detsamma gäller i fråga om tillstånd för intagen att vistas tillsammans med en eller

flera andra intagna, varvid dock i förekommande fall läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas.

Dessutom bör i 6 § andra stycket tillämpningsförfordningen föreskrivas att i fråga om tillstånd för intagen att enligt 12 § nya lagen lämna förvaringslokalen (permission) beslutar med i första stycket första punkten angivna begränsningar (1) chef för kriminalvårdsregion beträffande den som är intagen i allmänt häkte, häktesavdelning vid lokalanstalt inom regionen eller häktesavdelning vid riksanstalt som är geografiskt belägen inom regionen och (2) polischefen beträffande den som är intagen i polisarrest.

I paragrafens tredje stycke bör intas en bestämmelse som anger att föreskrifter i fråga om förbud för intagna att ta emot försändelser av annat slag än brev eller annan skriftlig handling meddelas av i andra stycket angivna befattningshavare.

Bestämmelser om underrättelseskylldighet bör ges i fjärde stycket av paragrafen. Där bör föreskrivas att undersökningsledaren eller åklagaren skall utöver vad som följer av 15 § nya häkteslagen hålla föreståndaren underrättad om förhållanden som har betydelse från säkerhetssynpunkt för behandlingen av den som är intagen på grund av misstanke om brott. Vidare bör anges att sådan underrättelseskylldighet åligger även vederbörande polischef i fråga om den som tagits i förvar enligt utlänningslagen.

13 Sjukvård m. m.

13.1 Nuvarande bestämmelser m. m.

I 5 § häkteslagen anges bl. a. att vid behandlingen av häktad person erforderlig hänsyn skall tas till hans hälsotillstånd och att läkares anvisning rörande vården av den som är sjuk skall beaktas. De närmare bestämmelser i ämnet som finns intagna i 5 § tillämpningskungörelsen innehåller följande. Om intagen företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, skall han undersökas av läkare så snart det kan ske, om inte omständigheterna föranleder att sådant är utan gagn. Behöver intagen sjukhusvård, skall sådan beredas honom, så snart det kan ske. Förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem. Kostnad för sjukvård får inte åläggas intagen. Slutligen föreskrivs i paragrafen att underrättelse ofördröjligen skall lämnas närstående om intagen avlider eller träffas av svårare sjukdoms- eller olycksfall.

I 6 § tillämpningskungörelsen regleras den situationen att kvinna vid intagning medför spätt barn eller efter intagningen föder barn. Föreståndaren för förvaringslokalen kan då efter samråd med läkare medge henne att behålla barnet hos sig under amningstiden. Har sådant medgi-

vande lämnats eller vägrats, skall barnavårdsassistenten i länet omedelbart underrättas.

RÅ har i cirkulär den 19 december 1969 (C 58) anfört följande rörande behandlingen av häktad som överförs till allmänt sjukhus.

I 5 § tillämpningskungörelsen till lagen (1958:213) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. föreskrivs att om intagen är i behov av sjukhusvård sådan skall beredas honom så snart ske kan. Därvid försöker man i första hand tillgodose vårdbehovet inom anstalt, som står under kriminalvårdsstyrelsens överinseende. Kan erforderlig undersökning eller behandling inte lämpligen ske inom sådan anstalt, överförs den intagne till allmänt sjukhus. Även efter det att den intagne sålunda överförs till allmänt sjukhus, svarar kriminalvården för att han står under erforderlig tillsyn. Det åligger därför styresmannen att vid behov i samråd med chefen för sjukvårdsinrättningen anordna bevakning under vistelsen utom anstalten. Möjligheterna att anordna tillfredsställande bevakning torde dock i regel av praktiska skäl vara begränsade. Det är också förståeligt att den ansvarige läkaren av hänsyn till den intagnes hälsotillstånd och till övriga patienters trivsel ofta inte är benägen att medge några långtgående bevakningsanordningar inom sjukhuset. Av dessa skäl kan det bara i undantagsfall förekomma att den intagne på sjukhuset bevakas av kriminalvårdspersonal. Bortsett från speciella fall, t. ex. psykiskt sjuka personer vilka bedöms som farliga, kan några egentliga bevaknings- eller kontrollåtgärder bara i ringa utsträckning påräknas från sjukhuspersonalens sida.

När det gäller en intagen som är häktad är det av vikt att åklagaren, som bäst känner skälen till häktningen och har att meddela föreskrifter om besök, brevväxling m. m., blir underrättad om överförandet till allmänt sjukhus. Underrättelsen bör såvitt möjligt lämnas före överförandet. Vid akuta sjukdomsfall o. dyl. låter detta sig dock inte alltid göra. I sådana fall bör åklagaren underrättas så snart det kan ske efter överförandet. Kriminalvårdsstyrelsen har förklarat sig ämna utfärda anvisningar härom till styresmännen vid fångvårdsantalerna och de allmänna häktena.

Syftet med underrättelsen till åklagaren är främst att bereda denne tillfälle att anföra synpunkter på bevakningsfrågan. Åklagaren bör sålunda med beaktande av det ovan anförda överväga om det kan anses nödvändigt att den intagne också på sjukhuset bevakas av kriminalvårdspersonal och han kan verka för de möjligheter till övervakning genom sjukhuspersonalen som kan stå till buds blir tillvaratagna. Åklagaren bör under alla förhållanden lämna häktespersonalen de upplysningar om den häktade som är av betydelse för bedömning av bevakningsfrågan. Är häktad, vilken befunnits vara i behov av psykiatrisk sjukhusvård, att bedöma som farlig, bör åklagaren söka utverka att den häktade blir överförd till sjukhus med specialavdelning för sådana patienter. Underrättelsen kan vidare ge åklagaren anledning att överväga huruvida det med hänsyn till den häktades hälsotillstånd är nödvändigt eller lämpligt att låta det straffprocessuella frihetsberövandet bestå. Anledning kan också finnas att upphäva eller ändra meddelade föreskrifter om besök, brevväxling m. m.

I anslutning till RÅ:s nu nämnda cirkulär har kriminalvårdsstyrelsen i rundskrivelse den 21 december 1972 (nr 116/1972) föreskrivit följande.

Styresman vid fångvårdsanstalt och allmänt häkte skall ombesörja att vederbörande åklagare underrättas då fråga uppstår om överförande av anhållen eller häktad till allmänt sjukhus. Såvitt möjligt skall samråd med åklagaren äga rum före överförandet. Endast i undantagsfall, vid akuta sjukdomsfall och liknande, kan det godtas att åklagaren underrättas i efterhand. Styresmannen skall även se till att åklagaren snarast möjligt erhåller en skriftlig bekräftelse på överförandet.

Vid förflyttning till sjukhus utom anstalt åligger det styresmannen att i samråd med åklagaren och vederbörande läkare vid sjukhuset vid behov anordna bevakning och i samband därmed meddela erforderliga föreskrifter rörande brevväxling, besök och liknande. — — —

13.2 KAIK

KAIK förordar att frågan om häktads sjukvård i sin helhet regleras i tillämpningskungörelse.

13.3 Överväganden och förslag

De nuvarande bestämmelserna om vården av häktad som är sjuk torde i sak väsentligen kunna lämnas orubbade. Dock bör den bestämmelse som reglerar förutsättningarna för läkarundersökning av häktad ändras såtillvida att den ger uttryck för en något mer vidsträckt skyldighet att föranstalta om sådan undersökning än f. n. I formellt hänseende bör såväl denna bestämmelse som vissa andra bestämmelser som nu finns i tillämpningskungörelsen föras över till nya häkteslagen där de tillsammans med nuvarande lagens bestämmelser i ämnet bör placeras i 4 §. Samtidigt bör vissa redaktionella ändringar i författningstexten vidtas.

I enlighet härmed bör i 4 § första stycket nya lagen föreskrivas att vid behandlingen av häktad erforderlig hänsyn skall tas till hans hälsotillstånd och att häktad som företer tecken till sjukdom eller begär att läkare skall tillkallas, så snart det kan ske skall undersökas av läkare, om inte sådan undersökning uppenbarligen är obehövlig. Därefter bör i andra stycket av paragrafen intas gällande bestämmelser om att läkares anvisning rörande vården av häktad som är sjuk skall beaktas och att om den häktade behöver sjukhusvård, sådan skall beredas honom så snart det kan ske.

I anslutning till sistnämnda bestämmelse bör här påpekas att hinder inte föreligger mot att i första hand placera den sjuke på sjukavdelning vid kriminalvårdsanstalt under förutsättning att erforderlig undersökning eller behandling där kan ske och han i övrigt där kan ges den behandling som anges i häktesförfattningarna. (Frågan är behandlad av JO i ett den 30 april 1974 meddelat beslut, Dnr 802/74.)

I ett tredje stycke av 4 § nya lagen bör intas nuvarande bestämmelse om att förlossning av häktad kvinna såvitt möjligt skall ske på sjukhus

eller förlossningshem. Slutligen bör i fjärde stycket av paragrafen — i viss överensstämmelse med 37 § KraL — införas en bestämmelse som anger att den som enligt andra eller tredje stycket vistas utom förvaringslokalen skall stå under bevakning, om anledning föreligger därtill.

Nuvarande bestämmelse i 5 § tillämpningskungörelsen att kostnad för sjukvård inte får åläggas intagen torde framstå som så självklar att någon motsvarighet till den inte behöver tas med i den nya förordningen. Däremot bör införas vissa nya bestämmelser om underrättelseskyldighet. Dessa bestämmelser bör ha sin plats i 4 § tillämpningsförordningen. Sålunda bör föreskrivas att om intagen förs över till allmänt sjukhus med tillämpning av 4 § nya lagen, föreståndaren för förvaringslokalen genast skall underrätta sjukhusdirektören eller styresmannen för sjukhuset om arten av det frihetsberövande som den intagne är underkastad samt om övriga förhållanden av betydelse för hans vistelse på sjukhuset. Vidare bör paragrafen innehålla en bestämmelse som anger att underrättelse om överförandet till allmänt sjukhus av den som är intagen på grund av misstanke om brott snarast möjligt skall lämnas till undersökningsledaren eller åklagaren.

I enlighet med det anförda kommer av nuvarande bestämmelser i 5 § tillämpningskungörelsen att överföras till den nya förordningen endast den föreskrift som anger att underrättelse ofördröjligen skall lämnas närstående om intagen avlider eller träffas av svårare sjukdoms- eller olycksfall.

Möjlighet att ge häktad kvinna tillstånd att ha spädbarn hos sig under amningstiden föreligger f. n. enligt 6 § tillämpningskungörelsen. Den del av bestämmelserna härom som reglerar de materiella förutsättningarna för sådant tillstånd bör med viss jämkning av innehållet föras över till nya lagen (jämför 41 § KraL) och där placeras i 13 §, medan de formella reglerna om tillståndsprövningen bör finnas i 8 § tillämpningsförordningen. Vad f. n. är föreskrivet om underrättelseskyldighet till barnavårdsassistenten i länet avser numera barnavårdskonsulenten. Författningstexten bör ändras i enlighet härmed.

14 Fängsel

14.1 Nuvarande bestämmelser

Enligt 2 § första stycket häkteslagen får häktad beläggas med fängsel endast om det prövas erforderligt för att förekomma flykt eller eljest är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet. Beläggs intagen med fängsel, skall enligt 2 § tillämpningskungörelsen anteckning om åtgärden göras i särskild liggare. Anteckningen skall innehålla uppgift om fängslets art, tiden då fängslet anbragtes och då det borttogs samt uppgift om

skälen till åtgärden. Den som beordrat åtgärden skall underskriva anteckningen.

I detta sammanhang bör också nämnas att i 24 kap. 2 § andra stycket brottsbalken finns bestämmelser om rätt att bruka våld mot häktade m. fl. som rymmer eller sätter sig till motvärn.

14.2 KAIK

I sitt förslag till häkteslag har KAIK tagit in en bestämmelse enligt vilken häktad får beläggas med fängsel endast om det är oundgängligen påkallat för att hindra flykt eller eljest med hänsyn till ordning och säkerhet. I motiven till bestämmelsen anføres att man vid behandlingen av de häktade m. fl. inte alltid har så goda möjligheter att hindra flykt eller ordningsstörande beteende genom placering i lämplig anstalt eller anstaltsavdelning. Det föreslås därför att fängsel bör få användas även i sådant syfte och inte enbart när säkerheten i sträng bemärkelse kräver det.

14.3 JO:s framställning

I en framställning till Kungl. Maj:t den 12 juli 1973 har JO föreslagit en ändring i 2 § tillämpningskungörelsen. Enligt JO:s mening bör bestämmelserna i förevarande paragraf om intagens beläggande med fängsel kompletteras med föreskrift om läkarens hörande i sådana fall, i överensstämmelse med de motsvarande bestämmelserna i 73 och 74 §§ lagen (1964: 541) om behandling i fångvårdsanstalt. I skrivelsen yttrade JO:

Vid en jämförelse mellan dessa bestämmelser i häkteslagen och dess tillämpningskungörelse samt motsvarande stadganden i behandlingslagen faller det i ögonen att man i häktesfallen saknar motsvarighet till behandlingslagens uttryckliga föreskrifter om läkares hörande etc. Enligt min mening kan den här föreliggande skillnaden mellan behandlingslagen och häkteslagen inte sakligt försvaras. Snarare skulle till och med än starkare skäl kunna anföras för kravet på att läkare skall höras vid anbringande av fängsel på häktade och i detta hänseende därmed jämställda omhändertagna. Dessa är ju i allmänhet, på grund av de i regel kortare tiderna för omhändertagandet och den stora omsättningen av intagna på häktena, mindre kända för personalen än de intagna på en fångvårdsanstalt, vilka senare ju också enligt 24 § andra stycket behandlingslagens tillämpningskungörelse (1964: 630) snarast efter intagningen skall bli föremål för undersökning av hälsotillståndet (jfr även 38 § kriminalvårdsstyrelsens cirkulär nr 2/1968 om vård i anstalt, vari föreskrivits att intagen snarast möjligt efter ankomsten till anstalten skall undersökas av dennas läkare). Då det dessutom på många håll saknas särskilda häkten och de häktade i stället förvaras på fångvårdsanstalt, uppstår den situationen att man på fångvårdsanstalt inte är tvungen att höra läkare vid anbringande av fängsel på häktad intagen men däremot

beträffande vanliga intagna. En sådan ordning måste anses djupt otillfredsställande och kan svårligen försvaras. Inte heller synes det föreligga större svårigheter att få kontakt med läkare från ett häkte än från en fångvårdsanstalt. Det intryck jag fått vid mina inspektioner på allmänna häkten har snarast varit att man där haft lättare att lösa läkarfrågorna än vad som varit fallet på många fångvårdsanstalter. Jag vill också tillägga att jag vid sådana inspektioner kunnat iaktta, att man trots att uttrycklig föreskrift därom saknats ändå kunnat ha som regel att i de fall som här avses ta kontakt med läkare.

14.4 Överväganden och förslag

Starka skäl talar för att häktade m.fl. inte bör beläggas med fängsel annat än i rena undantagssituationer, då omständigheterna gör det nödvändigt att tillgripa en så ingripande tvångsåtgärd. Det är därför angeläget att förutsättningarna för användningen av fängsel preciseras så noga som möjligt i författningstexten så att tillämpningen blir tillräckligt restriktiv.

Enligt nuvarande bestämmelser får häktad beläggas med fängsel endast om det är erforderligt för att förekomma flykt eller i övrigt är nödvändigt med hänsyn till ordning och säkerhet. Innebörden härav är bl. a. att flyktfara kan få motivera att den intagne beläggs med fängsel inte bara i transportsituationer utan också när han befinner sig i häktet eller annan förvaringslokal. Även om man inte alltid har så goda möjligheter att placera häktade m. fl. i en helt rymningssäker lokal, kan det starkt ifrågasättas om detta bör kunna föranleda att man tillgriper en så långtgående åtgärd som fängsel. Övervägande skäl talar i stället för att man på samma sätt som i KraL (23 § andra stycket och 42 § andra stycket) begränsar tillåtligheten av fängsel så, att flyktfara inte skall kunna motivera beläggning med fängsel annat än i transportsituationer. Även i övrigt synes reglerna böra ansluta sig till den mer restriktiva regleringen i nyssnämnda lag.

Med hänsyn till det anförda föreslås att i 14 § nya häkteslagen tas in bestämmelser som anger att häktad får beläggas med fängsel (1) vid transport om det är nödvändigt av säkerhetsskäl samt (2) i övrigt för att betvinga våldsamt uppträdande av den häktade, om andra medel visar sig otillräckliga och säkerheten oundgängligen kräver det.

Som JO anført i sin framställning till Kungl. Maj:t bör en bestämmelse införas om skyldighet att höra läkare rörande åtgärd som innebär att häktad beläggs med fängsel. Bestämmelsen härom bör utformas i överensstämmelse med vad som gäller enligt KraL. Skyldigheten bör alltså inte omfatta transportsituationer. I andra stycket av 14 § nya lagen bör därför föreskrivas att läkare skall så snart det kan ske yttra sig över åtgärd enligt samma paragraf första stycket 2.

Den föreslagna bestämmelsen om läkares hörande föranleder att i till-

lämningsförrordningen (10 §) bör införas en föreskrift som anger att anteckning om beläggning med fängsel skall innehålla bl. a. läkares yttrande, där sådant skall inhämtas. Anteckningen bör i transportsituationer ske på transportsedel och i övrigt i protokoll som särskilt upprättas för ändamålet.

15 Övriga frågor rörande författningsregleringen

Häkteslagen inleds med en paragraf (1 §) som anger att häktad skall behandlas med tillbörlig hänsyn så att skadliga verkningar av frihetsförlusten såvitt möjligt förebyggs. I 2 § andra stycket föreskrivs, i överensstämmelse med vad i 24 kap. 11 § RB är föreskrivet rörande anhållan, att häktad inte får underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet. Även i den nya häkteslagen bör finnas bestämmelser som ger uttryck för de grundsatser som bör gälla i fråga om behandlingen av häktad. Dessa bestämmelser bör lämpligen ha sin plats i 1 §. Därvid bör i paragrafens första stycke anges att den som är häktad på grund av misstanke om brott eller av annan anledning inte får underkastas mera omfattande inskränkningar i sin frihet än som påkallas av ändamålet med häktningen samt ordning och säkerhet. Därefter bör paragrafens andra stycke inledas med en föreskrift som anger att erforderliga åtgärder skall vidtas för att motverka att frihetsberövandet får skadliga verkningar för den häktade. Därtill bör knytas den i avsnitt 4 föreslagna bestämmelsen rörande tillgodoseende av häktads behov av personligt stöd eller annan hjälp.

I 5 § häkteslagen anges att vid behandlingen av den som häktats erfordrig hänsyn skall tas till hans ålder, kön och hälsotillstånd. Som framgår av avsnitt 13 föreslås att i den nya häkteslagens bestämmelser om sjukvård m. m. tas in en motsvarande bestämmelse såvitt avser hänsynstagandet till den häktades hälsotillstånd. En särskild föreskrift om att hänsyn också skall tas till den häktades ålder och kön torde kunna undvaras i den nya lagen. Att sådant hänsynstagande ändå skall ske är självklart.

Enligt 7 § tillämpningskungörelsen skall intagen, som kvarhållits längre än ett dygn, dagligen vistas utomhus minst en timme, om inte hinder möter. En bestämmelse i ämnet bör lämpligen ha sin plats i nya häkteslagen och utformas efter förebild av motsvarande bestämmelse i 13 § andra stycket KraL. Det föreslås därför att i 8 § nya häkteslagen tas in en bestämmelse som anger att häktad skall ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme, om inte synnerligt hinder möter däremot.

Genom det valda uttryckssättet att möjligheten till utomhusvistelse skall gälla "dagligen", markeras att bestämmelsen i princip avser fri-

hetsberövanden som sträcker sig över längre tid än ett dygn. Även vid kortare frihetsberövanden bör dock behovet av utomhusvistelse tillgodoses i möjlig utsträckning.

Enligt 10 § häkteslagen har de i lagen upptagna bestämmelserna om häktad motsvarande tillämpning på den som anhållits eller gripits på grund av misstanke om brott. Detsamma bör gälla också den som intagits i häkte eller polisarrest för förpassning till kriminalvårdsanstalt samt den som tillfälligt placerats i häkte med stöd av 43 § första stycket tredje punkten KRL. Bestämmelser härom bör tas in i den nya häkteslagen och där placeras i 16 §. Vidare bör i 17 § nya lagen tas in en motsvarighet till 11 § nuvarande lag rörande häkteslagens tillämpningsområde i övrigt.

I 12 § första stycket häkteslagen finns en bestämmelse som anger att Kungl. Maj:t meddelar närmare föreskrifter angående tillämpningen av lagen. Eftersom tillämpningsföreskrifter kan utfärdas i administrativ ordning även utan stöd av ett i lag givet bemyndigande kan en lagbestämmelse i ämnet undvaras. Det föreslås därför att i nya häkteslagen inte införs någon motsvarighet till 12 § första stycket nuvarande lag.

I 3 § första stycket tillämpningskungörelsen föreskrivs att visitation av kvinna inte får verkställas eller bevittnas av annan än kvinna eller läkare. En ny bestämmelse i ämnet, som bör få sin plats i 3 § första stycket tillämpningsförordningen, bör lämpligen ange att visitation av intagen endast får verkställas och bevittnas av läkare, sjuksköterska eller person av samma kön.

Nuvarande bestämmelser om transport av intagen i 14 § tillämpningskungörelsen bör med vissa jämkningar överföras till tillämpningsförordningen och där placeras i 9 §.

16 Avslutande synpunkter

Som förut anförts (avsnitt 3) förutsätter ett fullständigt genomförande av de i promemorian föreslagna principerna för behandlingen av häktade m. fl. vissa resursförstärkningar, särskilt i fråga om häktenas byggnadsmässiga utformning. Frågan om sådana resursförstärkningar måste av flera skäl tas upp i olika etapper. En viss försiktighet i bedömningen är också påkallad med hänsyn till den pågående utredningen om översyn av bestämmelserna om häktning m. m. Vid sådant förhållande synes det bli nödvändigt med en prioritering som i första hand tillgodoser de mest angelägna behoven. Särskild uppmärksamhet bör därvid ägnas de häkten som har det största antalet intagna med långa häktningstider.

Även om det sålunda inte kan förväntas att förändringar i fråga om häktenas utformning kan realiseras på kort tid, föreligger som förut nämnts anledning att redan nu genomföra den i promemorian före-

slagna nya lagstiftningen om behandlingen av häktade m. fl. Ett sådant tillvägagångssätt kan visserligen få till följd att vissa materiella bestämmelser om behandlingens utformning i en del fall inte redan från början kommer att kunna tillämpas i avsedd utsträckning utan först småningom i takt med förändringar i häktesbeståndets utformning. Särskilt gäller detta de vidgade möjligheterna för häktade att vistas tillsammans med andra intagna. Nämnade olägenheter bör dock kunna accepteras med hänsyn till det angelägna i att få till stånd en ny lagstiftning som är bättre ägnad än den nuvarande att främja ett positivt utvecklingsarbete på förevarande område. Under ett övergångsskede bör det ändå i ej obetydlig utsträckning vara möjligt att utnyttja befintliga lokalteter på ett sätt som kan underlätta de häktades situation i överensstämmelse med intentionerna bakom den nya lagstiftningen.

17 Översikt över författningsförslagets motsvarigheter i häkteslagen (1958: 213) och tillämpningskungörelsen (1958: 214)

Förslaget till häkteslag	Gällande häkteslag	Gällande tillämpningskungörelse
1 § 1 st.	2 § 2 st.	—
1 § 2 st.	1 §	—
2 §	3 §	—
3 §	4 §	4 §
4 §	5 §	5 §
5 §	6 §	8 §
6 §	7 §	9 §
7 §	7 §	—
8 §		7 §
9 §	8 §	—
10 §	8 §	—
11 §	—	—
12 §	9 §	—
13 §	—	6 §
14 §	2 § 1 st.	—
15 §	—	9 § 1 st., 11 §
16 §	10 §	—
17 §	11 §	—
18 §	12 § 2 st.	—

Förslaget till tillämpningsförrdning	Gällande tillämpningskungörelse
1 §	1 §
2 §	—
3 §	3 §
4 § 1 o. 2 st.	—
4 § 3 st.	5 § 2 st.
5 §	8 § 2 o. 3 st.
6 §	11 §
7 §	12 §
8 §	6 §
9 §	14 §
10 §	2 §
11 §	10 §
12 §	15 §

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
1. lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.	2
2. lag om ändring i lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål	6
3. lag om ändring i lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall	6
4. lag om ändring i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda	7
5. lag om ändring i lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m.	8
Utdrag av protokollet vid regeringssammanträde 1975-12-29	10
1 Inledning	10
2 Departementspromemorian	12
3 Remissyttrandena	14
4 Särskilda frågor	30
4.1 Om omhändertagande av alkoholhaltiga drycker och andra berusningsmedel m. m. på psykiatriska sjukhus och omsorgsvårdens specialistsjukhus	30
4.1.1 Gällande bestämmelser	30
4.1.2 JO:s framställning	31
4.1.3 Remissyttrandena	31
4.2 Om brevkontroll på rättspsykiatrisk klinik	33
4.2.1 Gällande bestämmelser	33
4.2.2 JO:s framställning	34
4.3 Om placering i vissa fall i allmänt häkte av person som dömts till frihetsberövande påföljd	34
5 Föredraganden	35
6 Upprättade lagförslag	56
7 Specialmotivering	56
7.1 Förslaget till lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.	56
7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål	73
7.3 Förslaget till lag om ändring i lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV)	73
7.4 Förslaget till lag om ändring i lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (omsorgslagen)	74
7.5 Förslaget till lag om ändring i lagen om beräkning av strafftid m. m.	75
8 Hemställan	75
9 Beslut	75
Bilaga PM ang. ny lagstiftning om behandlingen av häktade m. fl.	77